: NAMASTÉ :

: kateřina saparová : INDIE :

© kateřina saparová, 2003
foto © kateřina saparová, vladimír žitný, 2003

nothing is sure
in india
but everything is possible

15. prosinec 2002 den prvý

Je neděle, osm hodin ráno indického času a v Mumbaii na mezinárodním letišti přistává letadlo. Je jedno z desítek, které přistanou dneska, a jedno ze stovek, které přistanou během týden. Ale pro celý zbytek této knihy bude podstatné, že v tom, které právě roluje po ranveji, sedím já a můj přítel Vladimír. A za okýnky vysněná Indie.

Udělala jsem první krok z letadla a chtěla bych teď napsat – tak jako jiní cestovatelé – že mě obklopila neopakovatelná vůně Indie. Vůně smíchaná z milionů vonných tyčinek, rozžvýkaného betelu, ohňů, výkalů, marihuany, hnijících odpadků i čerstvých květin. Nic takového se ale nestalo. Prostě jsem jen vešla do rukávu vedoucího k odbavovací hale, kde by to potřebovalo trochu vyvětrat. Měla jsem představu, do čeho v Indii jdu, ale říkala jsem si, že letiště bude ještě, podle evropských měřítek, „v pohodě". Realita je taková, že celí rozlámaní a nevyspalí se trmácíme chodbami, které připomínají horší česká nádraží. Na zemi šmouhaté linoleum, okna, přes která díky nánosům prachu není vidět, vrzající dveře a počmárané lavičky.

Pasovou kontrolou procházíme bez problémů, přestože se celník podivuje nad adresou našeho pobytu v Indii. Do formuláře jsme totiž žádnou neuvedli. Jak bychom také mohli? Kdo ví, kam nás nohy zanesou. Naše batohy doletěly v pořádku, takže první větší šok přichází na záchodě. Záchod typu tureckého ani absence toaletního papíru mě nemůže zaskočit. S umýváním vodou jsme se měli možnost seznámit už při mezipřistání v Dubai a není to nic strašného. Překvapení nastává při mytí rukou. Snědá a vrásčitá paní v sárí – tedy typická stará Indka – mi podává mýdlo, pak papírový ručník a nakonec otvírá odpadkový koš, abych ho měla kam vyhodit. Usměji se na ni a ona mi odpoví pronikavým „maný maný". Chvíli na ni zírám, pak mi dojde, že to není místní přátelský pozdrav. Gesto napřažené ruky je dostatečně srozumitelné, a tak hledám po kapsách mince. Dávám jí čtvrt dolaru, jedinou minci, co mám, a prchám pryč. Za mnou se ještě ozývá nespokojené „pejpr maný", ale toho už si nevšímám. Prošla jsem první lekcí v nevšímání si.

Vláďa podobnou zkouškou na pánských záchodech neprošel a teď odhodlaně směňuje peníze. V pobočce Bank of India odmítají přijmout naši stodolarovku, kterou jsem dostala před dvěmi měsíci na přepážce floridské banky. Ovšem pán za sklem je velký úředník a jeho slovo je zákon. Když tvrdí, že už je stará a neplatná, můžeme my namítat, co chceme. Vyměňujeme tedy jinou a už jsme zvě-

daví na ten svět za špinavými okny. Venku je 22 °C a dav lidí. Teprve teď nám dochází, že uvnitř letiště nečekali žádní příbuzní našich indických spolucestujících. V Indii totiž máte přístup na letiště jen s platnou letenkou. Takže ta ježibaba za záchodcích byla zaměstnankyně letiště?

Víme, že do centra jezdí časté příměstské vlaky, jakási indická verze „nadzemky". Musíme se tedy nejprve dostat na vlakové nádraží. Jakési autobusové nádražíčko je hned vedle letištního terminálu. Parkuje tady také velké množství motorikš, jejichž majitelé požadují za cestu na nádraží nehoráznou sumu. Záhy pochopí, že s námi žádný obchod neudělají a ochotně nám radí, jakým se tam dostat autobusem. Kolem nás proudí davy z letiště, nastupují do přistavených limuzín, taxíků, aut nebo alespoň motorikš a my odhodlaně vyhlížíme třistadvacetjedničku. Busy jsou tu ale popsané pouze v maráthštině, takže je nám to houby platné. Ovšem ochotní rikšáci nás už cpou do přijíždějící kraksny. Průvodčímu platíme pár drobných a drkocáme se okrajovými čtvrtěmi Mumbaie. Spolucestující si nás zvědavě prohlížejí, jako kdyby z letiště nikdo bílý neodjížděl městským autobusem.

Je možná lepší, že se mi únavou zavírají oči, protože obraz za okny je tristní. V tomto velkoměstě žije šestnáct milionů lidí, a přesto, že se Mumbai – dříve Bombai – podílí 38% na HDP celé země, téměř třetina jeho obyvatel bydlí ve slumech. Lidé tady živoří doslova na smetišti a ani to, že sem jezdí linky MHD, atraktivitu čtvrti nijak nezvyšuje. Za dvacet minut na nás průvodčí přívětivě huláká, že jsme na místě. Teď jsme teprve vpadli to toho pravého indického zmatku. Zprvu je náročné i jenom přejít silnici a zorientovat se na nádraží. Ale teď už jsme dokonce našli pokladny a vystáli frontu. Jízdenky do Churchgate, kam máme namířeno, se prý prodávají v okénku vedlejším. Na zdi je to jasně napsané, ovšem zase v maráthštině. Takže ještě jedna fronta, pár rupií a máme lístky na vlak. Díky několika dalším dobře voleným dotazům se ocitáme na správném nástupišti a za chvíli sedíme ve vlaku.

Teda já sedím – na zemi, Vláďa raději stojí. První zážitky z indického vlaku mám zastíněny mnoha páry nohou, které se kolem mě neustále přesunují sem a tam, jak lidé nastupují a vystupují. Mám pocit, že ve vlaku cestují hlavně studenti. Mladí snědí kluci v nažehlených bílých košilích a tmavých kalhotách s pukem. Mladé, taktéž snědé slečny ve školních uniformách sestávajících z bílých kalhot, přes ně dlouhé modré haleny a přes ně přehozený bílý šál. Už jsme projeli několika stanicemi a já začínám být nervózní, že vůbec netušíme, kde máme vystoupit. Nutím Vláďu, aby se na to nějakého studenta zeptal.

„Tuhle zástavku ne a příští taky ne," zní odpověď kluka vedle nás.

„A je to ještě daleko?"

„Yes, sir."

Podívali jsme se na sebe, pokrčili rameny a já se pohodlněji uvelebila na tvrdé podlaze vagónu. Nakonec z jiného kluka vypadne, že v Churchgate tenhle vlak končí. To mě uklidnilo.

Ve skutečnosti se toto viktoriánské nádraží v centru Mumbaie nedalo přehlédnout. Velké, s mnoha nástupišti a spoustou cestujících. Z vlaku jsme vytlačeni ven a pomalu se davem posunujeme někam, kde by měl být východ. Mám už šílenou žízeň, a tak se se zájmem zastavujeme u jednoho z kiosků. Všechno,

co je k pití, ohodnocujeme podle pravděpodobnosti, že z toho dostaneme průjem už první den. Nejméně nebezpečně se nám jeví mango limonáda v krabičce. Kupujeme dvě a dostáváme k nim ušmudlaná brčka, jedno z nich je zlomené. Možná, že to nebyla ta pravá volba, nicméně limonáda je vynikající. I když trochu přeslazená. Na to si budeme muset zvyknout.

Dobrodružství jsme si už užili dost, takže si od nádraží vezmeme taxíka. Tak tohle si může pomyslet jen Evropan. Ono domluvit se s rikšákem a usmlouvat cenu je samo o sobě dobrodružné až až. Zvlášť když indickým národním sportem je „řešit problémy" všech lidí okolo, takže za chvíli je kolem nás slušný hlouček překřikujících se Indů. Poté, co jsme se domluvili na ceně, necháváme se dovézt k ubytovně Armády spásy. Žádná spása to pro nás ale není. Chtějí tu pět set osmdesát rupií za pokoj a o trochu méně za společnou noclehárnu. Na to teď nějak nemáme sílu. Přemýšlíme, co podnikneme a jak budeme hledat něco jiného, když se vedle nás objevil asi desetiletý chlapec.

„Good morning, sir. Znám moc dobrý hotel, sir."

„Za kolik?"

„Levný a čistý."

„Za kolik?"

„dvěstě padesát rupií, sir," odvětí chlapec a nevinně se usmívá.

„I s koupelnou?"

„Ale samozřejmě, sir." Teď už se tváří skoro dotčeně. Jak bychom ho mohli obviňovat, že by nám vůbec nabízel něco bez koupelny? To už nás ulovil a odvádí si nás ke „svému" hotelu.

Tourist home, jak se onen hotel jmenuje, je umístěn v prvním patře podivné třípatrové budovy. Jednotlivé pokoje vznikly rozdělením prostoru pomocí sádrokartonových příček. Při představě sprchy a postele bereme jednu z těch komůrek, za kterou požadují tři sta padesát rupií. Arab, který to tu vede, se na nás usměje a to je vše. Zapsat se prý můžeme později. Žádné předání klíčů, ty musíme mít vlastní i s vlastním visacím zámkem. V místnosti jsou jen malá okýnka pod stropem, ale to nevadí, protože stejně vedou jen na chodbu. Je tu jedna široká postel, nízký stolek a plastový kýbl na odpadky. V rohu je sprchový kout, kde je v metrové výšce kohoutek se studenou vodou. Pod ním další kýbl a plastový hrnek. Velký kýbl je špinavý tak, že nejsme ochotni ho k mytí používat a jediné na co se po převrácení hodí, je stoleček na mýdlo. Do malého hrnečku si napouštíme studenou vodu a poléváme se s ní. Tohle pro nás od teďka bude běžná forma sprchování.

Možná bychom měli teď osvěženi chladnou vodou čile vyběhnout do ulic a začít poznávat nový subkontinent, ovšem my místo toho okamžitě usínáme. Koneckonců, máme na to poznávání ještě několik týdnů.

Podle všeho jsme se probudili ve čtvrti Coloba. Trochu odpočatí se vydáváme na nábřeží, které by nemělo být daleko. Procházíme ulicí a všechno je pro nás nové. Pouliční stánky, nebo jen zboží rozložené na zemi. Usmolené a žebrající děti. Vůl táhnoucí povoz a kozy okusující živý plot. Zamračený Ind v naškrobené košili s nejnovějším modelem Nokie v ruce. Troubící motorikši i volně pobíhající psi. Blížíme se k vodě a před námi kráčí důstojným krokem Indka nesoucí na hlavě nacpaný igelitový pytel. Ony vůbec všechny ženy nesoucí náklad na

hlavě vypadají vlastně nesmírně důstojně. Asi to bude mít něco společného s pomalou chůzí a vzpřímeným držením těla. Když tato Indka dojde na kraj nábřeží, hodí celý pytel – plný odpadků – dolů do vod Arabského moře. Po popisu tohoto zážitku snad nemusím ani rozvádět, jak tento záliv vypadá. Snad jenom stručně – je velice barevný a vedle vody převládá plast.

Zatím už jsme se kolem vody dostali až k Bráně Indie. Tu tady vystavěli Angličané a odtud také odcházeli v roce 1947 poslední královští vojáci. Stavba je to veliká, přímo na nábřeží, obklopená spoustou návštěvníků. Právě tady mají rej nejrůznější podvodníčci. Neokradou vás rychle a bezbolestně, ale donutí vás vydat jim svoje peníze dobrovolně, což je vlastně horší. Samozřejmě je možné jim odolávat, ale první den v Indii je to hodně namáhavé. Skoro nemožné. Vrhají se na nás naháněči hotelů, žebráci, prodavači nanuků, pohledů a všeho možného i falešní svatí muži prodávající štěstí a dlouhý život. Jeden takový se k nám právě přitočil.

„Můžu se za vás pomodlit, sir?“ Ani nečekal, že jeho nabídku budeme s to odmítnout, a něco si pro sebe mumlá.

„Dejte mi ruku, madam“

Neodporuji jeho uhrančivému pohledu a on už mi mezitím váže na zápěstí pár barevných nitek.

„To vám přinese štěstí. A teď vy, sir.“ I Vláďa nijak neprotestuje. Máme pocit, že je to od toho mnicha moc milé.

„Štěstí je velice vzácné a já za něj chci jen padesát rupií.“ pronáší medovým hlasem a drží při tom Vláďu za ruku.

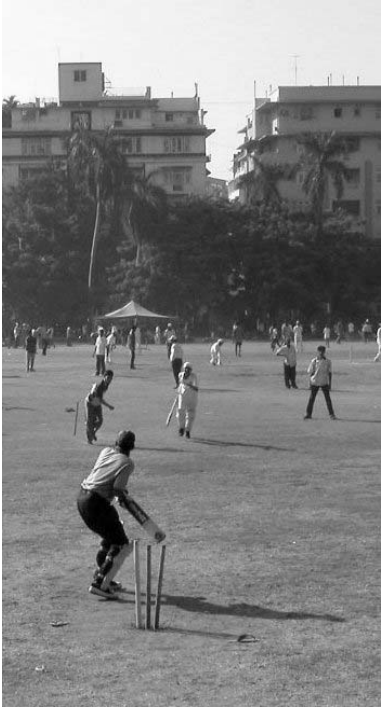

Aha! Rozčilujeme se a najednou vedle nás stojí chlapec s opičkou na provázku. Přátelsky nám vysvětluje, že padesát rupií je moc, ale že ten mnich za nás vykonal svatý obřad a že mu za to zaplatit musíme. Společně se dohodneme na dvacce a jakmile ta změní majitele, mnich už oslovuje další turisty.

Chlapec se rozhodl nám chvíli dělat společnost. Ta jeho opička vypadá dost zbědovaně a my mu dáváme jasně najevo, že jí nebudeme hladit. Býval by za to chtěl zaplatit a takto přichází o peníze. Nakonec to zkouší jinak. Prý mu zemřeli oba rodiče, přijel sám do Mumbaie a bydlí u sestry. Ale ta je bez práce a nemá ani na mléko... Vysvětlujeme, že mu s mlékem nepomůžeme. Ještě chvíli se nás drží, načež se malý hanuman vrhá na Vláďu a málem se mu podařilo strhnout jeho sluneční brýle – velice dobře prodejný artikl. Ovšem nepovedlo se a chlapec, který nás půl hodiny nazýval přáteli, teď mizí okamžitě v davu.

My se vzpamatováváme z leknutí, přece

jenom opičky se vás nepokouší okrást každý den. Jsme pořád ještě unaveni z časového posunu, utahaní ze všech těch podvůdků, máme hlad a je nám vedro. Chceme z tohoto šíleného místa pryč a za chviličku se čirou náhodou ocitáme přímo před Muzeem prince z Walesu. Je to krásná budova v typickém megalomanském stylu britských kolonizátorů, zasazená do stále ještě pěkně udržované zahrady. Hned zkraje nás zastavuje voják – i do parku si musíme koupit vstupenku. To zrovna. Nám v tuhle chvíli stačí sedět na obrubníku a vše pozorovat z dálky.

Je neděle a tady se procházejí rodinky s dětmi. Ženy jsou zahaleny v barevných sárí nebo v panjabi dressu – ony kalhoty, přes ně halena dlouhá až ke kolenům a nezbytný šál. Muži mají všichni dlouhé kalhoty, nejlépe s puky a košile s dlouhým rukávem. Na zdejší klima mi to připadá trošku moc. Děti jsou roztomilé jako všude na světě. Tak, jako si my prohlížíme Indy, si všichni okolo prohlížejí nás. A to přesto, že Mumbai nemá o cizince nouzi.

Motáme se odtud pryč menšími uličkami s jediným cílem – dostat se k našemu hotýlku jinudy, než kolem té zatracené Brány Indie. To se nám nakonec kupodivu podařilo. Na pokoji si dopřáváme další studenou sprchu a večeři si objednáváme hned ve vedlejší restauraci. Ještě večer padá rozhodnutí – hned zítra z tohohle megaměsta prchnout. Budeme mířit na jih, na prosluněné písečné pláže a k čistému moři.

16. prosince den druhý

Spali jsme bezmála čtrnáct hodin. Po lehké snídani ve vedlejší restauraci si balíme a loučíme se v hotelu. Vyrážíme opět k Bráně Indie, protože právě odtud odjíždí lodě do Alibagu, naší první přestupní stanice na cestě do Murudu. Přímořské to letovisko, kde se chystáme strávit příštích pár dní koupáním, opalováním a aklimatizací.

Za sto rupií nakupujeme dva lístky na loď, která odplouvá už za půl hodiny. Máme štěstí, že nebudeme muset dlouho čekat. V malém zálivu kotví, připlouvá, odplouvá nebo jen tak plují desítky lodí. Snažíme se zjistit, která z nich je ta naše, ale nemáme se čeho chytit. Žádná očíslovaná mola, žádný rozpis lodí, nápisy na přídích jen v hindy. Nedá se nic dělat, musíme se vrátit k tomu kiosku. Celí nervózní gestikulujeme, že loď odjíždí už za deset minut a my netušíme, která to je. Prodavač je dost netečný. Nějakému dědovi, možná strýci majitele, ale možná že jen nějakému jeho známému, se nás zželelo a jde do přístavu s námi. Společně přicházíme k jedněm z řady kamenných schůdků do vody.

„Tady zůstat. Nehýbat se.“ Dává nám náš průvodce strohý příkaz. Asi mu nedošlo, že vůbec nemáme v úmyslu mu někam utéci. Děda se motá davem a vyptává několika okolostojících. Dav pomalu houstne a ukazuje se, že nás postavil velice prakticky na začátek něčeho, co Indové považují za frontu. Fronta v Indii, zvláště na kraji vysokého mola při odlivu, dokáže být něco velice čilého. Tvrdě hájíme nabyté pozice. Děda se za chvíli vrací a s úsměvem od ucha k uchu nám

ukazuje na právě přijíždějící loď.

„Modrá loď do Alibagu. Vy jít na modrá loď. Když jít rychle, moci sednout. Bye bye.“ Ještě na nás zamával a ztratil se nám z očí. Jeho rada byla dostatečně jasná a my se snažili se podle ní zachovat. Během chviličky nám došlo, že se ta modrá loď ani náhodou nemůže dostat až k nám. Brání jí v tom několik dalších. Ovšem to už i lidi za námi dostali ten skvělý nápad být na lodi jako první. Začíná chaotická scéna, ve které se čtyřicet cestujících přijíždějících z Alibagu snaží přeskákat tři jiné lodě a dostat se na břeh, přičemž jim v tom překáží čtyřicet jiných lidí, kteří postupují ještě rychleji ve směru opačném. Díky taktickému postavení, které nám děda vydobyl, jsme měli přeci jen náskok a brzy dosáhli kajuty modré lodě. Ztráty při tom byly jen minimální. Jedna namočená bota a dva rozmačkané banány.

V kajutě se nás ujímá kapitán a jako jediné cizince na lodi nás usazuje do druhé řady. První to sice není, ale i tak krásně uvidíme. Naše plavidlo je dokonce klimatizované, takže je to zatím první místo v Indii, kde nám není vedro. Hodinová cesta je příjemná. Kolem lodě vesele ubíhají plastové lahve a barevné igelitové pytlíky a před námi se opět pomalu objevuje pevnina. Zdejší výsadek není už tak akční jako nástup v Mumbaii, zato musíme přesednout do autobusu.

Alibag není přístavní město. Zbývá nám ještě ujet kus cesty busem. Nastává další boj o místa. Kolem uličky jsou na jedné straně dvojsedadla a na druhé trojsedadla. Vzhledem k našim batohům jsme společně zabrali celé trojsedadlo v bláhové víře, že se stejně nezaplní všechna místa. Vycházeli jsme z toho, že v busu je více než čtyřicet míst, ale to jsme netušili, že řidič čeká ještě na jednu loď. Nakonec na sedadle, podobném dlouhé polstrované lavici, sedíme čtyři. Asi dvacet kilometrů jedeme skoro tři čtvrtě hodiny, ale i tahle část cesty se mi líbí. Všechno je nové. Kolem cesty jsou roztroušeny vesničky, domy jsou většinou hliněné a před vchodem je pečlivě zameteno. Okolo se válí množství odpadků a všude se zvedá prach. Ženy nosí na hlavách nádoby s vodou, jinde zase perou v řece. Všude se potulují krávy a kozy. Příroda je krásně zelená. Míjíme několik jezírek a přejíždíme několikrát řeku. Hned u cesty rostou bambusovníky, jejichž spodní větvičky už kozy okousaly.

Najednou hliněné chatrče zhoustly a po chvíli se změnily ve zděné domy. Jsme v Alibagu. Blíží se poledne a my už máme dost hlad, ale to nejdůležitější tady je přestoupit na autobus, který by nás měl dovézt až do Murudu. Ochotný spolucestující nás nasměroval na nádraží. Procházíme hlavní ulicí. To znamená, že na prašné cestě projíždějí sem tam autobusy, motorikši a kola a po kraji se snaží projít lidé, krávy a kozy. Kolem této ulice jsou stánky se vším možným, hlavně ale ovocem a zeleninou. Postupujeme pomalu, jak se snažíme vyhnout všem dopravním prostředkům, lidem i zvířatům. Cestou kupujeme banány a nakonec přeci jen přicházíme na nádraží. Uprostřed prašného dvora, kde jsou bez ladu a skladu rozestaveny autobusy, stojí důležitě vypadající budova. Důležitě vypadající je proto, že ji střeží dva uniformovaní policisté. Přistupujeme k zamřížovanému okýnku a díky šeru v místnosti téměř nevidíme, s kým hovoříme.

„Autobus do Murudu?“ ptáme se do tmy.

„Jedete do Mumbaie? Musíte hodinu čekat. Pak jede bus a pak loď,“ zní odpověď zřejmě na nejčastější otázku.

„Ne, do Murudu!“ Nedáme se odbýt.
„Vy Mumbai ne?“
„Autobus do Murudu!“
„Aha! Vy do Murudu,“ rozjasní se úředníkovi tvář.
„Ano, to je přesné,“ teď už se zase usmíváme všichni.
„To jste šťastni“ O tom sice nepochybuji, ale nevím, proč si to myslí i tenhle úředník. Asi si vybavuje ty úžasné pláže a romantické západy slunce nad mořem. Zřejmě tam byl loni na dovolené.
„Vy šťastní. Honem, honem. Támhle váš bus. Další do Murudu až zítra.“
Takže v tomhle spočívá naše štěstí. Už se asi nestihneme najíst, v rychlosti děkujeme a meteme do autobusu.
„Honem, honem. V Murudu moskytos. Moc moc moskytos. Vy muset být rychle.“ Směje se ještě za námi ten nádražák.
Nastupujeme zadními dveřmi, přední jsou jen pro řidiče. Většina míst už je obsazena. Usedáme na poslední dvě volná místa vedle sebe – až úplně vpředu, zády k řidiči. To má za následek, že si nás všichni cestující mohou pohodlně prohlížet. A to taky skoro celou dvouhodinovou cestu dělají. Ale musím přiznat, že my si zase prohlížíme je. Tak nám cesta příjemně ubíhá a než sníme poslední banány, jsme na místě. Okamžitě je kolem nás chumel lidí.
„Hallo,“ obracíme se do davu.
Smích. Občas někdo pronáší nesmělé „Haló“
„Kde najdeme hotel?“
Chumel se zavlní a vystrčí na kraj výrostka asi šestnáctiletého.
„Vy hledat hotel?“ Jak je vidět, je dost chytrý a mluví dokonce anglicky.
„Ano. Kde ho najdeme?“
„Umoše.“ Aha. To je asi název nějakého hotelu. Rozhlížíme se. Stmívá se. Vlevo ulice. Vpravo ulice.
„Kde to je?“
„Umoše.“ Zas tak chytrý asi není.
„Tudy?“ ukazujeme namátkou do jedné z ulic.
„Ne. Tudy a Umoše.“ a ukazuje na druhou stranu.
Podívali jsme se s Vláďou na sebe a pochopili, že tady už se asi víc nedovíme. Děkujeme mu a on se zubí od ucha k uchu. Ostatní mu evidentně závidí a klučina jim celý rozhovor tlumočí. Teď i ostatní pokyvují hlavou a opakují: „Umoše. Ano, Umoše.“
Křižujeme městečko a ne a ne nějaký hotel najít. Vezmeme už cokoliv. Ptáme se ještě několika dalších lidí.
„Prosím. Nějaký hotel?“ Zkoušíme to již počtvrté.
„Yes, yes. Umoše.“
Aha, takže tady je opravdu jen jeden a my ho v téhle houstnoucí tmě musíme najít.
Nakonec jsme se již potmě octli skoro náhodou na pláži. A co tu nestojí? Celá řada hotelů, jeden vedle druhého. Celkem tři. A najednou nám to došlo – jsme přece u moše.
Ubytováváme se hned v tom prvním. Správce tu dělá mladý hubený Ind, který mluví anglicky naopak velice dobře a hrozně rychle. Tomu zase pro změnu ne-

rozumím já. Vláďa mi překládá, že prý očekávají velký předvánoční nápor a mají vysoké sezónní ceny.

„Kolik mají volných pokojů teď?“ ptám se.

„Prý všechny, ale zítra přijedou davy turistů.“

No, nezní to moc pravděpodobně, ale správce je neoblomný. Chce pět set za noc. Vysvětlujeme mu, že je to mnohem více než v Mumabai, ale asi nám nevěří. Nakonec cenu usmlouváváme na tisíc rupií za pět nocí. A nastává zapisování. Od téhle chvíle budeme našemu novému příteli přezdívat úředník. Důležitost, s jakou zapsal do obrovské knihy naše jména, adresy, čísla pasů i víz, by se dala srovnat snad jen s pracovníky amerického imigračního úřadu. Pak ovšem ještě přicházejí otázky na něž není v pasech odpověď.

„Kde jste překročili hranice Indie?“

„Na jak dlouho jste do Indie přijeli?“

„Účel cesty?“

„Odkud a čím jste přijeli do Murudu?“

„Kam pojedete potom?“

„Nejste rozhodnuti? Tak to doplníme, až budete odjíždět, ano?“

Výslech je u konce. Další dvě řádky ve veliké knize se zaplnily. Letmo listujeme stránkami. Tomu se v Indii neubrání asi nikdo, aby při zdejší dokonalé evidenci nezatoužil objevit někde jména krajanů. Nic. I datumy zápisů jsou dost řídké. To proto, že takto se musí zapisovat jen cizinci a těch do Murudu zas tolik nepřijede.

Uběhla necelá hodinka a už jsme ubytovaní. Hotel je přízemní, z úzké strany otevřený do ulice a k moři, takže z otevřené restaurace je výhled na pláž. Teď už voda vidět není – je už úplná tma. Z restaurace se táhne dlouhá chodba dozadu. Je tu asi deset pokojů a my prý dostáváme ten nejlepší. To znamená, že jako jediný má teplou vodu. Stačí požádat správce, aby ji zapnul a počkat asi půl hodiny. Když zrovna půjde proud, tak pak asi hodinu teplá voda skutečně poteče.

V jediném dalším obsazeném pokoji bydlí náš milý úředník. Večer s námi sedí u houpačky a povídáme si. Teda my sedíme na houpačce a on na krajíčku zídky, přichystaný odběhnout, kdykoli se objeví majitel a něco po něm chce. A to je dost často. Vzhledem k tomu, že jsme jediní hosté, je těžké odhadovat, co mu stále ukládá za práci. Když má zrovna chvilku volna, hrozně ochotně nám radí, kam se jít v Murudu podívat, kde koupíme repelent, co si dát k jídlu a spoustu dalších věcí. Jen škoda, že jeho angličtině skoro nerozumím, ale Vláďa to zachraňuje. Při večeři jsme se poprvé odhodlali pít nebalenou vodu.

Venku před hotelem sedíme dlouho. Sedíme, povídáme si a čekáme na proud. Jak nám úředník vysvětluje, kvůli úsporám energie nejde od šesti do deseti hodin večer proud. V Indii mají většinu elektrické energie z vodních elektráren. Po celé zemi jsou vybudované nádrže a ty se během monzunů naplní. Po zbytek roku se jejich vypouštěním získává elektřina – no a letos pršelo málo a nádrže se nenaplnily celé. Musí se tedy šetřit a všem to připadá samozřejmé. S podobnými plánovanými odstávkami, ale i neplánovanými výpadky proudu se budeme setkávat všude, kam přijedeme.

Murud je malé pobřežní městečko, které těží z turismu. Těmi, kdo sem jezdí, nejsou cizinci, ale majetní Indové. To asi vysvětluje poněkud dražší hotely i restaurace než později ve vnitrozemí. To nás však teď ještě napálí, protože v porovnání s Mumbaií máme nakonec hotel ještě docela levný.

Hlavním důvodem, proč se z Murudu stalo letovisko, je asi moře. Je pravda, že je mnohem čistší než v Mumbaii, ale ta pláž... Černý prach, se kterým je písek promíchaný, způsobuje, že je celá udusaná jako beton a pořád mokrá. Nemůžeme se rozhodnout, zda budeme tento jemný popílek přičítat podloží nebo průmyslovému znečištění. Fakt ale je, že naše představa koupání a opalování vzala za své, hned při první procházce kolem vody. Milý úředník nám sice tvrdí, že tohle skutečně čistá pláž je, ale přesto na koupání nemáme chuť. Samotní Indové se taky nekoupají, jen se tak – v oblečení – brouzdají po kolena ve vodě.

Místo toho prozkoumáváme městečko. Chceme najít nějaký trh, abychom si koupili místní oblečení – na zdejší vedro nejsme připravení. To se nám nedaří. Je tu jedna hlavní ulice a na ní tržiště s ovocem a zeleninou. Alespoň jsme našli nedaleko našeho hotelu příjemnou zahradní restauraci s výhledem na moře, kde se velice dobře vaří.

Jestli se tohle přímořské městečko něčím vyznačuje, pak je to klid. Užíváme si tohoto klidu, ono nám taky nic jiného nezbývá. Jak nám radil náš úřednický rádce, vydáváme se pěšky kolem pláže na výlet k paláci místního maharádži. Rýsuje se na kopci za městem. Procházíme ulicí, kterou jsme včera přijeli, a míjíme ještě dva další hotely. Kolem nás projíždí motorikši, autobusy, cyklisté a občas i osobní auto. Potkáváme několik krav a hodně psů. Všechna zvířata si tu naprosto svobodně chodí či běhají (podle jejich nátury), kam se jim zachce. Jsou krotká, i když nijak zvlášť přátelská. Spíše si člověka téměř nevšímají.

My už jsme prošli kolem posledních domů a šineme si to tím vedrem po krajnici – ne že by tu byla namalovaná, ale můžeme jí tak říkat – a těch pár projíždějících aut na nás po-

každé zatroubí. Jedno dokonce zastavuje a vystupují z něj tři tlustí bohatí Indové.

„Helou přátelé.“ Zdraví nás a soukají se ven.

„Odkud jste?“ Vyptávají se.

„Z Evropy.“ Zjistili jsme už, že to je nejlepší odpověď. O České republice stejně v životě neslyšeli.

„Vítejte v Indii.“

„Děkujeme.“

„Chceme se s vámi vyfotit.“

„Ok.“ Fajn, proč ne. Usmíváme se a čekáme.

„Vy máte přece foťák, ne?“

„Aha. Ano.“ Vytahujeme náš foťák. Jedna fotka vedle nablýskaného auta a Indové spokojeně nasedají do auta a frčí dál.

Tak tohle je další věc, na kterou si budeme muset zvyknout. Lidé se s námi budou chtít fotit naším foťákem.

Palác je pro veřejnost nepřístupný. Snad proto, aby davy turistů nemohly narušit pomalý život celého okolí. Pochází z dob, kdy Indii ovládli Arabové a zanechali mnoho staveb po celé zemi. Tedy i tento palác je v arabském stylu. I zvenku vypadá stavba nádherně, i když trochu zašle – tak jako většina indických památek. Hnědorůžová stavba s věžičkami, arkádami a balkónky. Všude pusto a prázdno, jen my obcházíme růžově natřený plot kolem.

Vracíme se k moři nejkratší možnou cestou. Poté, co jsme se vydrápali na tento kopec a zase slezli dolů, jsme tak zpocení, že nám to dává dost kuráže k tomu, abychom vlezli do vody. Nechceme nechávat oblečení pohozené v tom černém a mokrém prachu kolem, takže se uchylujeme na kraj skalisek. Máme sebou sice plavky, ale v této pustině nám připadají zbytečné. Jsme tu jen my dva a dva kluci, kteří se motají asi sto metrů od nás. Když nám dochází, že nás obcházejí v kruhu a blíž se neodváží, svlékáme se. Voda je sice příjemně teplá, ale částečky prachu jí dodávají dost podivnou barvu. Přesto je příjemné se oddat vodě. V hotelu se můžeme pouze polévat kýblem. Vylézáme na břeh a většina toho prachu z vody nám zůstává přilepená na těle. Během oblékání jsme se shodli, že tohle jedno koupání nám úplně stačí.

Když se později večer vracíme k hotelu, zastavujeme se u pojízdného stánku s kokosovými ořechy. Chlapík si pohrává s mačetou a před ním na káře je navršena hromada čerstvě sklizených ořechů. Vypadá to lákavě. Zpovzdálí sledujeme, jak si kokosy kupují malí indičtí kluci. Chlapík vždy pečlivě vybere ořech a pak jim ho mačetou otevře. Právě u stánku nikdo není.

„Kupte si kokos,“ mává na nás.

„Sladký kokos. Jen šest rupií.“

Přicházíme blíž, ale nevíme, jak ořech vybrat.

„Chcete kokos nebo mléko?“

„Kokos.“

„Ok. Bude kokos.“

Chlapík si pohodí v ruce pár kusů a pak se rozhodne pro jeden, ještě v zelené slupce. Tlustou slupku zručně mačetou osekává do špičky a tu nakonec jedním švihem odsekne. Pijeme mléko brčkem, ale není už moc dobré. Kokos totiž jak

postupně zraje, má nejprve husté výborné mléko, které se postupně mění na dužninu a zůstává jen voda. Tenhle už je skoro zralý. Zbytek tekutiny potají vyléváme a vracíme se ke stánku.

Prodavač prázdný ořech rozsekne na dva kusy a pomocí mačety vylupuje dužninu rozkrájenou na pravidelné čtvrtky. Mačetu nezapomene po každém řezu otřít do původně bílého, teď skoro černého hadru. Hygieně je tím učiněno zadost. Jeho práce je úplným pouličním představením. Už je tady další malý zákazník a mačeta lítá vzduchem sem a tam – naprosto přesně. Nemůžu se vynadívat na jeho téměř umělecké pohyby. Nutno ještě dodat, že čerstvý kokos je výborný. Jíme ho na houpačce u našeho hotelu a pozorujeme západ slunce.

18. prosinec den čtvrtý

Dohodli jsme se s naším milým úředníkem, že nám na dnešek sežene nějaká kola. Při snídani se opravdu na dvoře objevují dva velocipédy, takže hned po jídle vyjíždíme kolem břehu na jih. Čeká nás tam údajně pláž ještě hezčí. Kola nemají jediné odpružení, vlastně nemají nic, co není nezbytně nutné k jízdě. Teda kromě zvonku, ten mají. Indové, kdyby nemohli dělat rámus, byli by asi nešťastní. U nás by se tomu kolu asi řeklo kostitřas. Vyrážíme do kopců nad Murudem a kličkujeme po prašné silnici plné kamenů a výmolů.

Cesta se klikatí suchou krajinou. Jen tu a tam jsou rozesety keře nebo palmové háje. Půda i skály jsou zbarvené do červena. Projíždíme dost špinavou rybářskou vesničkou, dokonce i lidé se tu po nás dívají nějak nevrle. Tady tedy zastavovat nebudeme. Nicméně i v této špinavé a nepříjemné vesnici míjíme krásně barevně natřený hinduistický templ. Jinak jsou všude rozprostřeny rybářské sítě a na každém kroku tu smrdí rybina.

Po několika dalších kopcích, které zdoláváme většinou pěšky vedle kola, se cesta stáčí opět k moři. Skutečně přijíždíme k něčemu, co by se dalo nazvat písečná pláž. To ale jenom při pohledu ze silnice. Stejně si chceme na chvíli odpočinout, takže schováváme kola do křoví a jdeme na břeh. Pláž je o něco více písčitá a je poseta oblými kameny. Voda vypadá trochu průhledněji. My jsme navíc ještě zpocenější než včera po cestě k paláci, takže se necháváme opět zlákat. Jsme asi nenapravitelní.

Silnice, po které jsme přijeli, vede jen padesát metrů od nás. Čekáme tedy, až nic nepojede, rychle se svlékáme a šup do vody. Připadá nám chladná, ale po těch kolech je to opravdu příjemné. Plaveme, cákáme a nevšímáme si troubících aut. Je to osvěžující a dál od břehu je voda už skoro čirá.

Když vylézáme po půl hodině konečně ven, zjišťujeme, že ty sympatické balvany u břehu jsou pod hladinou porostlé jako nůž ostrými mušlemi. Zjišťujeme to ale až, když máme oba pořezané nohy. I když ne nijak moc, stejně to zase budeme bolestně desinfikovat. Různá malá poranění se nám v tomhle vlhkém podnebí docela špatně hojí.

Oblékáme se do plavek, abychom nikoho nepohoršovali, a odpočíváme na

břehu. Osycháme a snažíme se alespoň maličko vymýt rány slanou vodou. Chtěli jsme se sice trochu opálit, ale na silnici kolem co chvíli zastavují auta a pozorují nás. To nás docela rychle přinutí hodit na sebe trička a kalhoty, nasednout na kola a vyrazit zpátky.

Vracíme se tentokrát vnitrozemím, což kupodivu znamená skoro rovinatý terén. Nemáme už žádnou pitnou vodu a tak sjíždíme z cesty do jakési malé vesničky. Vjíždíme mezi pár domů a rázem se stáváme velkou atrakcí. Asi padesát dětí tu má zrovna školní přestávku. Běží k nám, křičí, smějí se... I tady dodržují tradici školních uniforem. Holčičky s culíky mají na sobě ušmudlané modré šaty s ramínky a pod nimi bílou halenku. Kluci nosí překvapivě čisté košile s krátkými nebo dlouhými rukávy a khaki kraťasy. Všichni jsou samozřejmě bosí.

Pár z nich se stydí, ale když Vláďa vytahuje foťák, každý se hrne do záběru. Děláme pár fotek a snažíme se přitom s dětmi komunikovat. Ty se na nás šklebí, ale anglicky opakují jen haló, haló. Snažíme se jich zeptat na vodu, ale dostáváme stejnou odpověď. Když pomalu odjíždíme běží odvážnější kluci za námi a cosi křičí v hindy. Teď zase pro změnu nerozumíme my jim. Naposledy jim máváme a vracíme se na silnici. Už nás hodně trápí žízeň.

Pokračujeme po této cestě a zanedlouho přijíždíme ke křižovatce. Stojí tu stánek, u kterého si můžeme koupit žlutou limonádu ve skle a zeptat se na další cestu. Do Murudu už je to prý kousek. O pár kilometrů dál si dáváme u dalšího stánku ještě jednu limonádu. Je skoro poledne a vedro je děsné.

Na kraji města jsme narazili na cirkus. Víme o něm už dva dny od našeho přítele v hotelu, ale stále jsme ho nemohli najít. Teď jsme se u něj úplnou náhodou ocitli. Představení jsou třikrát denně. Zrovna začíná první, ale rozhodujeme se raději zajít na oběd a vrátit se sem později. S koly jsme celkem mobilní a to, čemu Indové říkají „walkable distance“, už pro nás není tak hrozně daleko.

Když se sem nasyceni vracíme, působíme mírné pozdvižení. Skupina místních obyvatel, kteří čekají na začátek produkce, neví, jestli má okukovat nás nebo o kousek dál přivázaného slona. Ale my jsme na tom podobně.

Představení je věru podivné. Většina čísel je akrobatických, mimoto tu vystupují psi, motorky, džíp, slon a nezbytní šašci. Celá produkce trvá skoro tři hodiny a Indové za tu dobu zatleskali přibližně sedmkrát. Načež při posledním, dost složitém akrobatickém čísle, se zvedli a odešli. My jsme způsobně seděli až do

konce, takže musel přijít sám principál (jediný mluvil anglicky) a oznámit nám, že představení skončilo. Když odešel a zůstali jsme zaraženě ve stanu sami. Žádné ovace, uklánění ani fanfáry.

Zvedli jsme se k odchodu a zamířili ke kolům. Hned u východu se na nás ale vrhají cirkusáci, zvou nás na čaj a chtějí se s námi fotit. Dokonce jejich vlastním foťákem. Na oplátku se zase my můžeme vyfotit s jejich slonem. Nakonec se rozcházíme ve výborné náladě.

Vracíme se do hotelu a náš úředníček nás nápadně nadšeně vítá. Je trochu zkouřený a hrozně vesele nám vykládá, co všechno musíme nutně v Indii vidět. Vypracoval nám seznam třinácti nejdůležitějších míst – zhruba na naší trase – a zase opakuje, že je musíme všechny vidět. Div mu nemusíme slíbit, že na každé z nich určitě pojedeme. Povídáme si i po večeři, ale dneska s ním není kloudná řeč.

Kolem hotelu zase prošla naše známá hnědka. Mám pocit, že indické krávy pořád někam chodí. Ještě jsem neviděla, že by si kráva lehla doprostřed silnice a zastavila provoz. Naopak – všechny někam rázují a vypadají hrozně zaměstnaně. Navíc tahle hnědka se u nás zastavuje touto dobou pravidelně.

19. prosince den pátý

Dneska nás čeká náročný den – musíme nakoupit pár věcí, které jsme doteď nesehnali a najít internet. Ohledně toho internetu by to mělo být jednoduché, protože nám opět poradil náš přítel a vybavil nás dokonce letáčkem nějakého úplně nového internet café.

Několik míst už v Murudu bezpečně známe, takže vyrážíme směrem k tržišti. Banány a papája se hodí vždycky. Konečně jsme narazili i na něco jako lékárnu. Tady úspěšně zakupujeme náplasti a repelent. Ten mají v podobě masti, vůbec nesmrdí jako ten český ve spreji – ba naopak – a skutečně funguje!

Pokračujeme naznačeným směrem k té internetové kavárně a cestou občas někomu ukazujeme náš leták. Pokaždé přitaká, mávne rukou naším směrem a ubezpečuje nás, že už to není daleko. Ale to jejich „kousek, asi kilometr“ slyšíme už popáté. Jak tak odevzdaně jdeme, ocitáme se najednou u posledních domů. Ulice dál nepokračuje. Jsme už přesvědčeni, že si z nás někdo vystřelil. Ale vždyť jsme se ptali tolika lidí a všichni nás poslali sem. Co teď?

Žádný obchod, natož nějaká cedule v angličtině. Zkoušíme se ptát jakýchsi dětí, ale ty se smíchem utíkají pryč. Zvažujeme vrátit se zpátky, ale než tu cestu opět podstoupíme, chceme učinit poslední zoufalý pokus. Blíží se k nám starší, šedivý pán a my opět vytahujeme letáček, teď už dost pomuchlaný. A co na něj ten dobrotivý muž? Usmívá se a ukazuje na dům, před kterým už pět minut stojíme. Žádný nápis, prostě normální soukromý dům.

Vítá nás milá paní, zouváme si boty a vcházíme dovnitř. Zřejmě zde bydlí nějaký programátor, kterých má Indie spoustu, ale ten není zrovna doma. Hned za dveřmi je místnost, pravděpodobně pracovna se školní lavicí, dvěmi židlemi a

množstvím kabelů. Na lavici stojí počítač, celý zabalený v igelitu. Paní volá na svou dceru, která údajně ví, co a jak. Ale možná ten počítač mají doma krátce, nebo není slečna technický typ, nicméně pomoci nám nemůže.

Sundáváme všechny obaly a pouštíme ho, ale nemáme heslo pro Windows. V takových případech bývá nejpraktičtější prohlédnout malé papírky válející se kolem klávesnice. Tento systém pomohl i tady. Je naškrábané na kusu staré obálky. Ještě heslo pro přihlášení na internet – bohužel není stejné. Teď už je do akce zapojena polovina obyvatel domu – což je u indického domu skutečně hodně. Heslo se nakonec někde najde a stane se zázrak.

Ze zapadlého městečka ve střední Indii jsme rázem připojeni na celý svět. Škoda, že s tím doma nikdo nepočítal a nečekal na nás žádný nový mail – tak málo odměny za takovou námahu. Ale alespoň, že můžeme dát do Čech zprávu, že jsme živi a zdrávi. Mezitím uběhlo celé dopoledne, my se pomalu vracíme do centra a už zase abychom hledali nějakou restauraci.

Začínáme se už pomalu vyznávat v názvech indických jídel. Ta jsou sice v jídelním lístku psána latinkou, ale pouhým přepisem z hindy. A tento přepis zřejmě není úplně jednoznačný, protože občas se názvy lehce liší. Výběr zeleninových jídel je veliký a zdaleka ne všechno je pálivé. Našimi nejoblíbenějšími jídly jsou paneer palak – špenát s domácím sýrem, dhal – řídká čočková kaše, vegetable pulao – zeleninové rizoto a různé další zeleninové směsi, většinou z lilku, brambor, hrášku, sýra a cibule. Jako přílohu je možné si dát rýži – bílou, kari, zeleninovou – nebo chapaty – výborné chlebové placky.

Už bychom si rádi koupili něco lehčího na sebe, ale není to tak jednoduché. Hlavní ulice, na které je i tržiště, je rozdělena na hinduistickou a muslimskou část. V té, která je nám méně sympatická, tedy té muslimské, nacházíme nakonec dva obchůdky s oblečením. Ale ani v jenom si nemůžeme vybírat sami. Prodavač nám předhazuje na pult nebo přímo na koberec na zemi různé šílené šaty evropských střihů.

„Tady mám krásnou košili pro pána.“ a vytahuje pestrobarevnou halenu, ve které by se Vláďa rovnou mohl připojit k tomu včerejšímu cirkusu.

„Chtěl bych něco lehkého a jednobarevného“ Zkouší to znovu.

„Tadyta hedvábná košile?“

„To asi ne.“

„Výborná značka“

„Něco jednoduššího“

„A tato....?“

„Ne.“

„A tato....?“

„Ne.“

„A tato....?“

„Ne. Prostě ne.“

„Hmm. Pánovi se líbí třeba tahle modrá košile?“

„Můžu si jí vyzkoušet?“

„Ano, ale ta hedvábná by vám slušela rozhodně více.“

„Vezmu si jí.“

„Ale zkuste si i tu hedvábnou.“

Je to boj. Prodavač je obchodník každým coulem a z drahých modelů nechce couvnout. Vláďa si nakonec odnáší plátěné kalhoty a modrou košili. Tohohle obchodu už máme dost, takže já nakupuji v tom druhém.

U mě je ale situace ještě horší, protože zatímco typický Ind nosí kalhoty a košili, tedy v podstatě evropské oblečení, u Indek nic takového neplatí. Prodavač na mě zkouší různá trička s flitry, volánky, zlatými anglickými nápisy, prostě nic, co by normální Indka nosila.

„Máte nějaké indické šaty?"

„Tohle je indické zboží."

„Myslím, to co nosí Indky."

„Sárí?"

„Ne, sárí ne."

„Panjabi dres?"

„Ano, to bude ono."

„Ale ten se neprodává. Na ten se obyčejně kupuje jen látka a ženy si ho nechávají ušít na míru."

Aha. Tak takhle to tedy je. Ale na to my nemáme čas. Nakonec obchodník na dně jedné police nachází troje takové šaty. Jedny z nich si odnáším s sebou. Dlouhé kalhoty, skoro stejně dlouhá halenka a šál, to celé v modré batikované látce.

Vracíme se vítězoslavně do hotelu, kde se slavnostně převlékáme k večeři do nových oděvů. Procházíme ulicí k naší oblíbené restauraci a najednou se na nás kdekdo šklebí. Jak se zdá, už nás tu každý druhý Ind zná. Dcera majitele hotelu mi můj panjabi dres pochválila, ale já z něj moc nadšená nejsem. Šaty jsou sice lehounké, ale jakmile se trochu zpotím, okamžitě se mi lepí na tělo. Alespoň že Vláďa si nestěžuje.

Později večer přichází náš první indický průjem. Asi z té vody, co jsme pili k obědu. Už jsme dávno přestali pít pouze balenou. K jídlu obyčejně dostáváme na stůl plechový džbán s vodou, což je příjemné. V tomhle horku jí vypijeme hodně a shánět pořád někde balenou by bylo úmorné.

20. prosince den šestý

Probouzím se pořád ještě s lehkým průjmem, ale to nás nemůže odradit od menší expedice. Přímo od našeho hotelu jsou na kopcích za městem vidět dva temply, které budou cílem našeho pěšího výletu. Žádnou mapu okolí nemáme, takže si to šineme po silnici na konec města, odtud pod kopec a dál cestou necestou.

Vede tudy jen pár vyšlapaných cestiček, kterými stoupáme do kopce. Jsme již dost daleko za posledními domy a krajina vypadá opuštěně. Překvapivě přicházíme k několika chýším postaveným z bambusu a hadrů. Jejich obyvatelé jsou ještě chudší, než lidé dole ve městě. Posedává tu na bobku několik hubených a špinavých lidí, oblečených do cárů látek, vzdáleně připomínajících nějaký oděv.

Koneckonců, je tu celý rok takové teplo, že by mohli chodit i nazí a zima by je netrápila. To samé platí i o jejich ubohých chýších. Ale s jídlem to je rozhodně horší.

Jak procházíme kolem, lhostejně se po nás ohlížejí. Nějak z nich nemáme dobrý pocit a spěcháme nahoru. O kus dál míjíme další ženu, která do košíku na hlavě sbírá dříví. Ta už o nás jeví mnohem větší zájem a plynnou hindštinou nám radí, kudy se máme drápat dál. Jak stoupáme, otvírají se pod námi pohledy na městečko, políčka, pláže, silnici vlnící se krajinou a na moře. Jdeme stezkou, která vypadá, že ji vyšlapaly krávy. Nám však stačí, že vede přibližně nahoru a nemusíme se tedy prodírat přímo křovím.

První templ, ke kterému jsme si to namířili, vypadá od moře jako impozantní bílá stavba s kupolemi a bránou. Jak se blížíme a budova se zvětšuje, jeví se ještě působivěji. Oslnivě bílá barva se odráží od zeleně okolních keřů i od červené hlíny kolem. Jsme už skoro nahoře. Je také načase, protože pot se z nás jen lije. Cestičky se nám ztratily, kličkujeme tedy mezi ostnatými keři (proč všechny keře, kterými se člověk potřebuje prodrat, jsou ostnaté?) a konečně jsme u cíle.

Sedíme ve stínu a snažíme si to srovnat v hlavě. Celá budova, kterou jsme si vysnili cestou, je právě jen tato jedná zeď, odevšad dobře viditelná. Za ní je už jen čtvercové vydlážděné náměstíčko a brána je zazděná. Možná bychom více pochopili, kdybychom si mohli přečíst nápisy v arabštině na stěně, ale možná že jde jen o citáty z koránu. Široko daleko nikdo není. Chvíli odpočíváme ve stínu jediné zdi a vyrážíme dál.

Odtud už jdeme po prašné, používané cestě, která vede k druhému chrámu na vršku vedlejšího kopce. Zdálky slyšíme hudbu a je zřejmé, že tohle místo bude rozhodně rušnější. Ale přesto nás nakonec skutečnost zaskočí. Kolem dokola hinduistického chrámu, ve kterém se zrovna modlí několik lidí, probíhá hlučná pouť. Kolotoče se sice zrovna netočí, ale jinak jsou tu zmrzlináři, stánky s cetkami, stánky s občerstvením a sladkostmi, prostě krásný indický jarmark.

Nahlížíme do chrámu a hned na nás mávají pánové sedící u stolu v přední části. Prý ať jdeme dál. Zouváme se a přistupujeme k nim.

„Přišli jste se modlit?“ Smějí se na nás a nevadí jim, že ruší ticho chrámu.

„Ne to ne. Jen se podívat. Je to možné?“

„Ale samozřejmě,“ přikyvují Indové a rukou naznačují gesto, že všechno kolem si můžeme prohlédnout.

„Dejte mi ruku,“ povídá ten nejdůležitější v čele stolu.

Nesměle nastavujeme dlaň a on nám do ní sype nějaké koření, či co. S poklonou děkujeme a prohlížíme si nevěřícně dárek.

„Jíst to. Zkusit to.“ Vysvětluje nám další z nich a sám si sype trochu směsi do

pusy.

Ochutnáváme to tedy také a hned víme o co jde. Koření do čaje smíchané s cukrem.

„Masala čaj," odpovídáme a dědové nadšeně přikyvují. Pak nás učí, jak si ho správně obřadně nasypat do pusy a žvýkat. Děláme to po nich a dobře se bavíme.

Žvýkání koření je tady vůbec dost oblíbené. V restauraci po každém jídle, dostanete k účtu i mističku s čerstvým zeleným anýzem. Anýz podporuje trávení, tudíž jeho žvýkání po jídle není určitě na škodu. Nehledě na to, že vám v puse zůstane příjemná pendreková chuť.

Ještě jednou obcházíme zleva celý chrám a pak se vydáváme na cestu dolů. Tentokrát je nám jasné, kudy vede nejlepší cesta do města, a tak sestupujeme po starých kamenných schodech. I kolem nich jsou rozloženy stánky se vším možným, a tak je pořád na co koukat. Leckdy jsou mnohem zajímavější lidé kolem nich, než zboží samo. Tak jako všude jinde zaplavily i v Indii svět hraček plasty.

Vracíme se celí zpocení, hladoví a utahaní. Nejdůležitější je teď sprcha a oběd. Sice poněkud pozdní, ale o to víc se na něj těším. Zbytek odpoledne trávíme v zahradní restauraci před hotelem a plánujeme zítřejší přesun. V Murudu jsme už pátý den, takže je nejvyšší čas vypravit se znovu na cestu.

Listujeme průvodcem a plánujeme, kam pojedeme. Budeme se muset vrátit zpět do Mumbaie a odtud vlakem do Bhopálu. Tím definitivně opustíme vody Arabského moře, ale stýskat se nám po nich nebude.

21. prosinec den sedmý

Cestujeme. Poté, co jsme se skoro dojatě rozloučili s naším úředníkem a vyměnili si e-mailové adresy, opouštíme hotel a vydáváme se směrem na nádraží. Na křižovatce si bereme rikšu. Máme v plánu vrátit se zpátky do Mumbaie, takže teď stíháme autobus do Alibagu. Jen co rikšák vjede do vrat nádraží, už nám nadšeně ukazuje nacpaný, právě odjíždějící bus. Máme prý velké štěstí. Rychle platíme a rikšák ten autobus zastavuje. Nastupujeme a nacházíme dokonce dvě volná místa. Stejná jako při cestě sem – v protisměru hned za řidičem.

Cesta dál probíhá poklidně a přestup v Alibagu je stejně rychlý, jako v Murudu. Dneska nám štěstí přeje. Na lodi nás dokonce usazují do VIP sedadel a v Mumbaii jsme už něco po druhé odpoledne. Víme, že vlak do Bhopálu jede v sedm hodin večer, takže máme dost času dojít na Viktoriino nádraží (nyní CST) a koupit si jízdenky.

Je za deset minut tři a my se motáme obrovským nádražím.

„Prosím, kde jsou pokladny pro cizince?" ptám se jakéhosi zřízence.

„První patro," odpovídá a dívá se na hodinky.

„Hurry, hurry!" dodává a my zrychlujeme krok.

Tahle specializovaná kasa má totiž, jak se dovídáme, otevřeno jen do tří. U okýnka už se dohaduje starší Evropanka o nějakých detailech své jízdenky. Za ní

čeká dvojice Němců, kteří chtějí vrátit už zakoupené jízdenky do Goyi. Odchytil je nějaký dopravce a slibuje dovézt je tam levněji. Myslím, že naletěli. Drážní úředník jim stejně říká resolutní ne. Na vracení je zase jiné okýnko. Vypadá dost přísně a už je po třetí hodině.

Tohle nám asi neprojde. Takže zatímco Vláďa stojí frontu, já už zjišťuji, jak se kupují lístky v obyčejných pokladnách. Je to trochu komplikovaný systém. V přízemí si člověk vyzvedne formulář a vyplní odkud a kam jede, číslo vlaku, datum cesty, třídu, případně i přesná čísla požadovaných sedadel. Dále jméno, pohlaví a věk. S tímto formulářem vystojí frontu, odevzdá u přepážky a dostane pořadové číslo jako v bance. S číslem se odebere do druhého parta a čeká, až někde začne blikat. Mezitím někdo další podrobí jeho požadavky pečlivému zkoumání a buď cestovatel nakonec lístky dostane, nebo taky ne. Indické vlaky bývají často plné. Zvláště pokud jde o místenky v druhé třídě, převyšuje často poptávka nabídku. A druhá třída je právě ta, kterou se chystáme jet i my. Naštěstí pro nás indické dráhy zavedli speciální kvóty pro cizince.

Ovšem na řadu se dostáváme až deset minut po třetí. Následuje slovní souboj mezi úředníkem a Vláďou, který tvrdí, že máme právo jízdenku dostat, když jsme tady stáli už dlouho před třetí hodinou. Za námi už nikdo nečeká, takže pán se nakonec uvolí nás obsloužit. V rychlosti s námi vyplňuje formulář, předkládáme pasy a za chvíli už vytoužené jízdenky držíme v rukou!

Máme z toho ohromnou radost, protože představa další noci v tomhle megaměstě nás nijak nelákala. Teď máme konečně čas se najíst a chvilku projít. Zastavujeme se hned v nádražní jídelně. Už je také po zavíračce, ale tady alespoň doprodávají zbytky od oběda. Jídlo si můžeme nandávat na tácy sami, takže si z toho skromného výběru bereme od každého něco. Rýži, chapaty, polévku, smaženou zeleninu, obalovanou zeleninu a sladké a mastné koláčky. Celý oběd pro dva je úžasně levný a dobrý. Jíme a snažíme si uklidnit pocuchané nervy.

Po obědě se procházíme městem, ale výpady všech možných prodejců nás unavují. Na jedné z hlavních tříd kolem nádraží jsme našli prodejnu Bati. První, ale rozhodně ne poslední, kterou jsme v Indii viděli. Všude spousta aut, motorek taxíků (rikši do centra nesmějí), skoro žádné krávy a jeden slon. O hluku a smradu z aut se ani zmiňovat nebudu.

S předstihem se vracíme na nádraží a hledáme nástupiště číslo patnáct. Vlak tu ještě není, zato tu čeká velké množství lidí. Pro nás, co máme místenku, je speciální čekárna jen pro toto nástupiště. Musíme ukázat jízdenku a zapsat se do tlusté návštěvní knihy. Zapisujeme nejen číslo vlaku, ale i naše jména, čísla pasů, čísla víz, adresu, ... inu Indie. Pořádek musí být. Ale podstoupit tohle martýrium se vyplatilo, protože tady máme k dispozici záchody i sprchy. Oba si dopřáváme studenou sprchu, teplá neteče.

Nakoupili jsme nějaké sušenky a vodu a půl hodiny před odjezdem se přesunujeme k vlaku. Už je všude dav lidí. Hledáme vagón S4. Je skoro až na konci vlaku. Toho nejdelšího vlaku, jakým jsem kdy jela. Vedle dveří do našeho vagónu jsou vypsané rezervace a u sedadel číslo 52 a 53 nacházíme svoje jména. Kupé jsou pro šest lidí a jsou otevřená do uličky. Spolu s námi cestují ještě dva běloši – kluk a holka ze Skandinávie a Indka s dítětem.

Ve skutečnosti je tu ale lidí mnohem více. Chodbičkou neustále proudí davy

cestujících bez místenek, prodavačů čaje, kávy a jídla a žebráků. Žebráci pod vámi za jednu rupii vytřou podlahu holýma rukama.

Vyjíždíme přesně, ale pomalu. Trvá nekonečně dlouho, než se vůbec vymotáme z Mumbaie, ale teď už ji necháváme definitivně za sebou.

Po deváté už máme lůžko jen pro sebe. V tom spěchu při kupování jízdenek jsme o místech moc nepřemýšleli, a tak teď Vláďa zůstává úplně dole a já mám lehátko nad ním. Skandinávci, kteří zabrali obě horní lůžka, která se neskládají ani přes den, jsou na tom nejlépe. Vybalujeme spacáky, čistíme zuby, prostě jako v hotelu. Až na to, že stejně jako ostatní cestující zajišťujeme zavazadla řetězy. Čeká nás patnáctihodinová cesta.

Všude se postupně zhasíná a celý vagón uléhá. Potmě ještě přichází muslimka s dvěmi dětmi a ustýlá si s nimi přímo na podlaze. Mě se spí výborně a „postel" mi připadá dokonce pohodlnější než v Murudu. Rozhodně je rovnější. Drncání vlaku mě krásně uspává.

22. prosinec den osmý

Tento způsob cestování připadá mi naprosto znamenitý. Vláďa sice lamentuje, že mu v noci pořád někdo sedal na lůžko a sahal na nohy, ale já si stěžovat nemůžu. Snídáme sušenky, banány a čaj, který se po ránu už zase roznáší.

Vystupujeme v Bhopálu, milionovém to hlavním městě státu Madhya Pradesh. Procházíme zmatkem kolem nádraží. Žebráci a odpadky. Rikšáci nám vnucují své trojkolky. Máme v úmyslu hledat hotel poblíž nádraží, takže všechny odmítáme. Ocitáme se na rušné křižovatce, kde se na nás přilepuje klučina s hrstí navštívenek různých hotelů a už se nás nepustí. Společně obcházíme asi šest hotelů různých kvalit a cen a nakonec zůstáváme v tom nejlevnějším za sto padesát rupek. Útulný sice není, ale to nebyly ani ty nejdražší. Dražší hotely nám můžou nabídnout navíc leda tak televizi a tu opravdu nepotřebujeme. Nehledě na to, že při neustálých výpadcích proudu platíte vlastně za nic.

Chceme si prohlédnout město, ale ulice Bhopálu jsou šíleně přecpané. Snad všichni tady mají motorku a pokud s ní zrovna nejezdí, parkují ji kdekoliv, kde zrovna zastaví. Kromě motorek jsou ulice plné autorikš, kodrcavých autobusů a minibusů, aut, které navíc neustále troubí, a do toho občas majestátně projde kráva. To znamená, že je všude hrozný hluk, smog a smrad z výfukových plynů. Přejít silnici je někdy nadlidský úkol. Chodníky jsou zde kamenné nebo betonové desky zakrývající odpadní stružky. Tyto desky se ale v průběhu času poněkud rozpadly, a tak chůze po nich je zcela nemožná, alespoň pokud netoužíte zkoumat místní kanalizaci zevnitř. To znamená, že chodci se proplétají na okrajích těch úžasných silnic.

Snažíme se vzdálit z nejrušnějších míst a vrháme se do změti uliček Chok bazaru. Tady stále ještě platí zásada, že co ulička, to jeden druh zboží. Procházíme postupně uličkami s botami, s kuřaty, s látkami, s nádobím, ale nejvíce se nám líbí na trhu s kořením. Každou chvíli se s námi někdo chce fotit – samozřejmě

naším foťákem a všichni se usmívají. Jeden prodavač koření nás zve na čaj a tak přestože anglicky nemluví, sedíme chvíli u jeho stánku a srkáme horký sladký čaj s jeho výtečným čerstvým kořením.

Z tohoto trhu se vydáváme dál a následuje jedna zajímavá ulička za druhou. Najednou se ocitáme v muslimské čtvrti a atmosféra se o poznání mění. Lidé si nás sice také prohlížejí, ale moc se neusmívají. Pozdrav „namasté“, kterým si většinou získáváme usměvavé hinduisty, tady samozřejmě nezabírá. Ale ani veselým indickým „haló“ nás tady nikdo nezdraví. Já si dávám u pouličního stánku svačinu – jakousi směs cizrny, cibule, rajčat a příšerně pálivého koření. Prodavač si vše servíruje v mističce ze dvou usušených lupenů. Jak tak sedíme na schodech nějakého domu, vnímáme stále více nepřátelskou atmosféru.

Hledáme z této čtvrti cestu ven a tím se opět dostáváme do změti úzkých uliček. Když se na jedné křižovatce snažím vymámit vodu z pouličního kohoutku, zastavuje vedle nás auto. Řidič vysvětluje Vláďovi, že bydlí za rohem a zve nás k sobě – jemu prý voda teče.

Sedíme na dvoře typického muslimského domu, popíjíme čaj a povídáme si s doktorem Tajwarem. Je to homeopat, má auto, velký dům, kde bydlí s velkou rodinou, má služebnictvo, tekoucí vodu a akumulátor na elektriku. On i jeho žena se vyptávají na Českou republiku a my zase na Bhopál. Diskuse je to spíš věcná, než zábavná.

„Kolik si u vás vydělá doktor?“ ptá se Tajwar. Chvíli přepočítáváme a pak střelíme sumu v dolarech. Tajwar pokývá hlavou.

„A kolik homeopat?“ Chvíli řešíme otázku homeopatů v Čechách. Po té ceny bydlení, pak elektřiny, aut atd. Rozhovor se neobejde ani bez nezaměstnanosti, gramotnosti a politiky vůbec. Ještě že sluha přináší sušenky. Chvíli mlčky popíjíme čaj a jíme sušenky, což je úleva. Nechceme však jejich pohostinnosti zneužívat, a tak nás zanedlouho opět pohltí velkoměsto.

Je už odpoledne a my se vydáváme městským autobusem na New Market. Podle průvodce to má být spleť „krámků, obchodních pasáží, internetových kaváren, cukráren, kin a moderních kancelářských budov“. Kdybychom v tuto chvíli byli v Indii déle a ne jen pouhý týden, poznali bychom na první pohled, že popis je to zřejmě poněkud nadnesený.

Ovšem to, co nacházíme na místě samém, je opravdu tristní. Z krámků a obchodních pasáží je normální trh, ale místo koření, tu najdete umělohmotné ná-

dobí a hračky z PVC. Moderní kancelářské budovy jsou panelové novostavby a kin a kaváren jsme si asi nevšimli. V jediné cukrárně, na kterou jsme narazili, si dáváme ovocné lassi a snažíme trochu zahnat pocit zklamání. Ani tady ale nemáme klid, protože kolem neustále procházejí různě znetvoření žebráci.

Tady se musím zmínit o tragédii, která postihla Bhopál v roce 1984. V místní chemičce tehdy vybuchla nádrž plná jedovatého plynu a došlo k jeho obrovskému úniku. Jednalo se o jedno z nejhorších průmyslových neštěstí vůbec, při kterém přišlo o život okamžitě šestnáct set lidí a dalších šest tisíc zemřelo následně. Více než půl milionu lidí bylo vystaveno účinkům toxické chemikálie, z čehož mnozí trpí nevyléčitelnými zdravotními problémy, které se dokonce přenášejí i na děti narozené až po katastrofě. Mnoho takto postižených lidí žije na ulici a žebrá a nejvíce se jich stahuje právě do bohatší oblasti New Marketu.

Vracíme se k našemu hotelu, abychom někde poblíž našli internet. Tady je internetových kaváren požehnaně, ale většina je plná. Přestože si říkají Internet Café, když už najdete někde volný počítač, tak kávu stejně nedostanete. Na třetím místě máme konečně štěstí, jeden počítač se zrovna uvolnil a my můžeme zase jedou zkontrolovat e-mail. Zdá se, že odteďka by přístup na síť neměl být zas takový problém.

Večer se vracíme do hotelu úplně vyčerpaní. Ze smogu nás začalo škrábat v krku a já mám navíc průjem. Hledat několikrát denně v indickém městě toalety není zrovna velká zábava. Takže oceňuji náš hotel s koupelnou i záchodem na pokoji.

23. prosince den devátý

Dnešní den máme v úmyslu strávit celý ještě v Bhopálu, ale na zítra už plánujeme přesun do Sanchi. Hned ráno se proto jdeme poptat na nádraží na jízdenky na vlak. Vypadá to, že jízdenky bez místenek nebude problém zakoupit ráno před odjezdem.

Bhopál se pyšní druhou největší mešitou v Indii. Bereme si tedy hned vedle nádraží rikšu, abychom tento skvost viděli. Místní lidé vám o mešitě Taj-ul budou rozhodně tvrdit, že je to ta vůbec největší a nemůžete jim to mít moc za zlé. Už zdálky jsme viděli dva vysoké růžové minarety, ale teď už nás rikšák vykládá u veliké brány. Zouváme se a vcházíme na liduprázdné nádvoří s čtvercovou fontánou uprostřed. Dlaždice ve stínu ještě hodně studí, ale na sluníčku jsou už příjemně vyhřáté. Je tu klid a skoro ticho – pokud je něco takového v Indii vůbec možné. Sama mešita se rozkládá na severním konci nádvoří a je ozdobena třemi bílými baculatými kupolemi.

Procházíme podloubími a vnitřním prostorem, zaplněným hustým sloupořadím. V době modliteb bývají v této mešitě stovky lidí, ale nyní je tu pusto a prázdno. V některých místnostech jsou na zemi rozložené koberce, jiné jsou úplně prázdné. Jen nad hlavou se nám stále líně otáčí vrtule větráků.

Poté, co jsme strávili příjemnou půlhodinu na schodech před mešitou, vracíme

se zpátky do centra. Už jsme v Indii přes týden, takže bychom rádi poslali nějaké pohledy. Ptáme se proto po poště a policajt na motorce nás doprovází až k místní pobočce Indian Mail.

„Chtěli bychom nějaké pohledy," povídáme pánovi v zamřížovaném okýnku.

„Co?"

„Pohledy."

Opakujeme a pán nám ukazuje zažloutlé korespondáky, pár obálek a docela pěkné známky.

„Nějaké pohledy s obrázky?"

„Jakými obrázky?"

„Třeba s mešitou Taj-ul."

Úředník za přepážkou se tomu jen směje a kroutí hlavou. Hezky mu děkujeme a odcházíme – co by nám asi řekli doma, kdybychom jim z Indie poslali korespondenční lístek?

Bereme si rikšu do zoo. Tentokrát radši s taxametrem, abychom se nemuseli dohadovat o ceně. Rikšák neumí slovo anglicky, ale na naše „zoo garden" kývá hlavou. Takže vyjíždíme. Míjíme několik známých křižovatek a přejíždíme řeku. Jedeme podivně dlouho a okolí začíná vypadat zpustle. Když rikšák zastavuje a tvrdí, že jsme na místě, není po zoo ani vidu ani slechu. Moc se mi nechce v téhle podivné čtvrti vystupovat. Trochu se dohadujeme a hned jsou kolem nás další Indové. Vysvětlujeme jim, že chceme do zoo a oni to objasňují našemu rikšákovi.

Takže zase nasedáme a jede se dál. Ten zatrolený taxametr je celou tu dobu zapnutý a když se konečně dostaneme k zoo, ukazuje už devadesát osm rupií. Nastává další tahanice. Řidič vehementně požaduje stovku a my jsme ochotni zaplatit padesát. Postupně se do našeho sporu zapojuje dalších šest Indů. Každému nově příchozímu popisujeme, jak nás rikšák vozil po všech čertech a teď chce zaplatit nehoráznou cenu. On drmolí svojí verzi v hindy a pořád ukazuje na taxametr. Asi po čtvrt hodině končíme tím, že mu dáváme šedesát rupií a odcházíme. Ještě se chvíli rozčiluje, ale nakonec to vzdává.

Když se konečně celí vysílení dostaneme ke kase, zjišťujeme, že je právě polední přestávka a že zoo otvírá zase až ve tři. Zřízenci nás zvou na čaj a tak s nimi chvíli vesele klábosíme. Jeden z nich totiž umí asi dvacet anglických slov a my asi pět slov hindy. Když nám došlo, že to neukecáme a že nás dovnitř opravdu pustí až ve tři, jdeme se poohlédnout po něčem k jídlu. Jeden místní frajírek nám nabízí, že nás zaveze na motorce do vyhlídkové restaurace. Je to pěkný kopec, takže proč ne. Ten výhled by za to stál, i kdybychom to museli vyjít pěšky. Při pohledu přes jezero je rušné průmyslové město klidné jako beránek.

Ve tři si to šineme k bráně. Už tu postává hlouček Indů, většinou motorizovaných. Co by se sem taky nehrnuli, když platí za vstupenku deset rupií. My jsme tady za devizové cizozemce a platíme rupií sto. S cenou jsme byli smíření, to, co nás zaskočilo více, byla samotná zahrada. Sestává z jediné pětikilometrové cesty, po jejíž levé straně jsou klece a výběhy. Jednotlivé klece jsou od sebe vzdálené někdy i dvě stě metrů. Indové kolem nás jezdí v autech a na motorkách a my to v tom vedru šlapeme pěšky. Výběhy jsou tak rozlehlé a zarostlé, že jsme zatím

nezahlédli ani jediné zvíře.

„Jsou tady nějaké zvířata?“ Ptáme se nějakého pečovatele. Zazubí se na nás a odchází pryč.

„Počkejte na krmení.“ To se nad námi slitoval jakýsi kluk na nasedá na motorku vedle prázdné tygří klece.

„A do kdy?“ Práme se ještě rychle, než nám odjede.

„Ve čtyři.“ A už je pryč.

Tak fajn, počkáme na krmení. To asi zvířata přijdou blíž k plotu.

Chceme mezitím dojít na konec zahrady, kde by měli být papoušci a ptáci vůbec. Ti snad budou ve voliérách a tudíž je uvidíme. Pokračujeme tou smutnou prašnou cestou a potkáváme jen auta a motorky. Od toho tygra, co tam nebyl, jsme ušli už dva kilometry a pořád žádná klec. Natožpak nějaké zvíře. Před námi cesta kam až vidíme, kolem jen ovocné stromy. Vzdáváme to, otáčíme a vlečeme se zpátky. Na papoušky se půjdeme podívat v Praze.

Ovšem díky této procházce nikam jsme prošvihli to krmení. Jediné, co vidíme, je tu a tam nějaká ta přežraná šelma. Celkem jsme tedy za dvě hodiny a za dvě stě dvacet pět rupií (dvacet pět za foťák, kterým nebylo co fotit) viděli všeho všudy šest zvířat. Nepočítám opice, které všude běhají volně.

Tak to by tedy dneska stačilo. Utahaní, zpocení a hladoví se vracíme se do centra. Zítra odjíždíme, takže se ještě chceme rozloučit s doktorem Tajwarem. Na klepání nikdo nereaguje, ale dveře jsou otevřené, vcházíme tedy rovnou do dvora. Pan doktor je už v pyžamu, ale zve nás dál. Dává pokyn služebné, aby nám uvařila čaj, za což jsme mu fakt vděční. Vyptává se nás, kde jsme dneska byli, takže si povídáme o zoo a jiných bhopálských památkách. Čekání na čaj se trochu protahuje, protože mezitím zapadlo slunce. Tím chci říct, že služebná všeho nechala a šla se modlit. Nakonec ten čaj přeci jen přináší. Je horký, sladký a hodně kořeněný. Po dnešním dni je to balzám na tělo i na duši. Ještě než ho dopíjíme, jsme s doktorem domluvení, že si po našem návratu ze Sanchi uděláme i s jeho rodinou společný výlet do Muzea člověka.

Vánoce den desátý

Vstáváme, balíme a celí šťastní spěcháme na nádraží. Pryč odtud. Pryč z tohoto dusného a průmyslového města. Začínáme pochybovat, že se sem vůbec budeme chtít ještě vracet. A to přesto, že vstup do Muzea člověka je zdarma. Jízdenky do Sanchi kupujeme za pouhých dvacet dva rupií a téměř bez problému. U okýnek si nás sice chvíli přehazují, podle toho, kdo z nich umí trochu anglicky. Poletujeme sem a tam mezi informacemi, pokladnami a nástupišti, ale na to už jsme zvyklí. S lístky v kapse si pak konečně můžeme trochu oddychnout a dopřát si snídani. Ve stánku v nádražní hale si kupujeme čaj a nějaké kořeněné sušenky.

Sedíme na lavičce a pozorujeme ranní nádražní ruch. Vedle nás indická rodinka zrovna dosnídala a teď se převléká. Možná strávili na nádraží noc při cestě za

svými příbuznými na jihu Indie. Nebo ji strávili ve vlaku a teď se dávají do pořádku než vyrazí do města. O kus dál jsou umyvadla, kde bez nejmenších skrupulí provádějí ranní hygienu další Indové.

Když se Evropan vysmrká do kapesníku a strčí ho do kapsy, většina Indů bude vrtět hlavou nad tou prasárnou. Ale mýt si obličej a chrchlat při tom, nebo si čistit uši a jazyk uprostřed rušné nádražní haly jim připadá naprosto normální.

Vlak už stojí na nástupišti, ale než si ověříme, jestli je to opravdu ten náš, jsou už nejlepší místa u okének zabraná. Nakonec můžeme být rádi, že vůbec nějaká máme, protože Indové sedí i nad námi, na policích pro zavazadla. Cesta příjemně ubíhá v družné debatě s našimi spolucestujícími. Kam jedeme, kde jsme už byli, co se nám líbilo nejvíc, ... A už jsme v Sanchi. Ne že bychom to poznali podle nějakých nápisů, ty jsou všechny v hindy, ale spolucestující nás jako vždy, včas upozornili. Ještě musíme počkat, až si rodinka vyskládá ty hromady dříví, které si vezla a přendávala sem tam ve vagónu, a vystupujeme.

Sanchi je vesnice malá, zato významná. Je totiž rozložená pod buddhistickou stúpou, poslední obří stúpou v Indii. Hotely to tady rozhodně nehýří, zato je tu až hmatatelný klid. Jdeme rovnou do místní dharmasaly, jakési jednoduché ubytovny pro poutníky. Kolem udržované zahrady jsou kolem dokola barevné dveře. Vedou do malých pokojíků, jen se dvěmi postelemi a policemi ve zdi. Záchody, sprchy a dlouhé kovové umyvadlo jsou na dvorku. Za noc se platí jen sto rupek.

Můžeme si vybrat ze dvou zrovna volných pokojů. Vybíráme si bez váhání ten rohový. Je sice vymalován podivnou zelenou barvou, ale zato má dvě okna. A to je v Indii opravdu komfort. Zapisujeme se do tradiční velké knihy a musím listovat až k únoru, abych našla zápis nějakých tří Češek. Dharmasalu financují a spravují buddhisti ze Srí Lanky a těch sem také jezdí absolutně nejvíce. Hned po nich jsou to asi Korejci, tedy přesněji ti jižní Korejci.

Ani nevybalujeme a jdeme si sednout do protější restaurace. Pod plachtou stojí na udusané zemi dva stolky a několik různorodých kovových i dřevěných židlí. Sedíme na sluníčku a vychutnáváme si ten klid, zpěv ptáků a mečení koz. U stolu s námi sedí Němka, která je v Indii už šest měsíců, jinak tu žádní Evropané nejsou. Objednali jsme si jídlo a povídáme si o našich cestách.

Odpoledne se jen tak poklidně procházíme po vesnici a okolí. Stúpa, kvůli které jsme sem přijeli, je samozřejmě placená, takže se k ní vypravíme až zítra. Ale i tak je na co koukat. Tady ženské plácají placky na topení z posbíraných kravinců. Támhle zrovna přijel valník s jetelem. Lidé se k němu sbíhají ze všech stran a odnáší si něco toho jetele v košíkách na hlavě domů. O kus dál, až za posledními domky, trénuje místní kriketové družstvo. Šest kluků od šesti do dvanácti let, bosí nebo v sandálech, tlučou do tenisáku. Ti starší už mají i při kriketu na sobě dlouhé kalhoty a jeden dokonce i košili. Ještě knírek a bude z něj za pár let typický Ind. Kluci se na nás smějí a samozřejmě chtějí vyfotit.

Takhle trávíme procházkami celý zbytek odpoledne a už jsme přesvědčení, že se vrátíme do Bhopálu jen na dobu nezbytně nutnou k přestupu na jiný vlak. „Už nikdy Bhopál" je heslo ekologických aktivistů, kteří tím odkazují na onu průmyslovou katastrofu. Už nikdy Bhopál, říkáme si i my a myslíme to doslova.

Jsme sice daleko od domova a nic nenasvědčuje tomu, že dneska jsou Vánoce, ale zapomenout se na to nedá. Naši štědrovečerní večeři si dáváme poblíž dharmasaly, u Inda, který neumí ani slovo anglicky, zato se na nás pořád zubí. Dáváme si oba thali, abychom objednávku co nejvíc zjednodušili. Thali je jakési menu. Lze ho objednat ve většině restaurací a to dokonce i když ho ani neuvádějí na jídelním lístku. Sestává se z rýže, chapaty a několika mističek s různými omáčkami a zeleninovými jídly. Majitel i kuchař v jedné osobě naši objednávku rychle pochopil i bez angličtiny. Už si ale nerozumíme, že to nemá být moc pálivé, takže nám pusa skoro hoří. Jídlo nám navíc naservíroval tradičně indicky - bez lžiček - a tak jíme rýži s omáčkami rukama.

Mezitím se setmělo a ochladilo. Vracíme se do hotelu pro mikiny a já jdu telefonovat domů. V Čechách je právě odpoledne a rodiče chystají slavnostní večeři. Jsou celí šťastní, že mě slyší, protože budou vůbec poprvé v tenhle den jíst sami. Chvíli si povídáme a já si uvědomuji, že jsou mnohem smutnější než já. Pokládám telefon a ještě se jdeme projít po malém tržišti. Smlouváme o cenu banánů a papáji s lidmi, kterým jsou Vánoce úplně ukradené, protože o nich v životě ani neslyšeli. I pro nás je dost těžké si představit, co se teď asi odehrává v Evropě. Tohle je zkrátka jiný svět.

Sedíme na posteli v dharmasale, jíme perníčky od maminky a zapíjíme je moravskou slivovicí. Předstíráme, že si tím přibližujeme atmosféru doma. Ale ve skutečnosti nám ty křesťanské Vánoce nijak nechybí. Jdeme spát a do usínání nám hraje pod okny indická popmusic.

25. prosinec den jedenáctý

Měli jsme obavy, že nás bude budit houkání vlaku nebo troubení autobusů. Tyto zvuky nás provázely včerejší den na každém kroku. Ale to jsme netušili, že k tomu, abychom vstávali před osmou, bude stačit jeden jediný kohout. Mám zvířata ráda. Jistě. Ale některá prostě méně.

Snídáme naproti dharmasale a povídáme si přitom s majitelem. Je to korejská

buddhistická rodina. Možná, že sem původně přijeli jako poutníci a místo je nadchlo natolik, že se zde usadili. No, každopádně tu otevřeli tuhle malou hospodu a to je dobře. Majitel a číšník v jedné osobě nám dneska nedoporučuje návštěvu stúpy. Je státní svátek (křesťanská menšina si prosadila den volna) a přijedou sem turisti z Bhopálu na jednodenní výlet. Navíc Vláďovi dneska není dobře. Řídíme se tedy dobrou radou a rozhodujeme se jít jen do muzea.

Muzeum stojí pět rupek a o moc více by za něj ani chtít nemohli. Za plotem s ostnatým drátem je docela pěkně upravená zahrada a za ní nízká dlouhá budova. V té jsou vystaveny fragmenty sloupů a stúp nalezených v Sanchi. Ovšem nejlepší kousky jsou dávno pryč - v galeriích v Delhi a v Londýně. Těch pár soch a různých úlomků, které tady zůstaly, je špatně osvětleno a téměř bez popisků. Prohlídka celé expozice nám nezabrala ani dvacet minut, přesto jí většina Indů prošla ještě rychleji než my.

Vycházíme ven na ulici a jsme padesát metrů od vstupu do areálu stúp. Tam, kde včera prošlo za celý den jen pár lidí, stojí dneska autobusy a trousí se skupinky turistů. Už je nám jasné, o čem mluvil majitel restaurace. U chodníku (v Sanchi jsou u hlavní cesty i chodníky!) zastavuje auto. Hrne se z něj rodinka a my se nestačíme divit, kolik se jich do toho auta vešlo. Ale to už je hlava rodiny u nás a mává foťákem. Svým vlastním. Poslušně řadí celou skupinku před nablýskaný automobil - dcery se zprvu trochu stydí - a nás staví doprostřed. Po dvou fotkách si ještě musíme se všemi potřást rukou. Toho nejmenšího caparta musejí, chudáka, nutit. Očividně z nás má strach.

Klidíme se z toho chaosu do Tourist Cafeterie. Ta je součástí vládní turistické kanceláře, státu Madhya Pradesh, s názvem MPSRTC. Dávám si Paneer Palak (špenát se sýrem) a moc mi chutná. Vláďa odmítá jíst, což mi trochu dělá starost. Nicméně, když zjistil, že dneska nebude muset procházet místní rozlehlý areál, otrnulo mu. Takže žádný odpočinek na pokoji, ale návštěva jeskyní v Udajgiri. Podle průvodce to má být jednu až dvě hodiny pěšky. Taková procházka by mu mohla udělat dobře.

Vycházíme z vesnice po silnici a hledáme odbočku nejasně popsanou v průvodci. Neušli jsme ale ještě ani půl kilometru a zastavuje vedle nás mladý Ind na motorce.

„Kam jdete?“

„Do jeskyní v Udajgiri. Znáte je?“

„Neznám, ale můžu vás tam svézt,“ nabízí se ochotně.

„A víte, kde to je?“

„Ne. Nasedejte.“

Uháníme ve třech na špičkové Hondě po příšerných silnicích a náš řidič se co chvíli někoho ptá na cestu. Projíždíme několika vesničkami a je nám jasné, že pěšky bychom to dneska rozhodně nezvládli. Snažím se nemyslet na to, že za dvě hodiny bude tma a nás bude čekat ještě cesta zpátky. Teď jsme odbočili špatně, takže se hodný kus cesty vracíme. Ve chvíli, kdy nás řidič vykládá u značené odbočky k jeskyním, je už trochu nervózní a dívá se několikrát na hodinky.

„Odtud musíte jít pěšky. Na tuhle cestu s motorkou nemůžu.“ Jinými slovy už jsem měl být dávno někde jinde. Děkujeme mu a chválíme jeho stroj. Tím jsme si ho získali a o to více při odjezdu troubí a mává na nás.

Vykročili jsme na vedlejší hrbolatou cestu. Odtud to má být už jen necelé čtyři kilometry. Nestihneme zajít ani za druhou zatáčku a zastavuje u nás traktor se třemi vysmátými zemědělci. Všichni na nás mávají, že máme vylézt nahoru. Tak nás na roztřesené kovové kabině traktoru jede pět a od poklidné procházky jsme na hony vzdáleni. Pozoruji, jak se na to Vláďa tváří, ale ten se směje a fotí. Je to dobrý.

Usmíváme se společně na Indy, protože jinak se dorozumívat nemůžeme. Vláďa odmítá nabídnuté cigarety, mě je naštěstí nikdo ani nenabízí. Míjíme nějaké dva Indy ve svátečním, asi také na cestě k jeskyním. Něco křiknou na řidiče a za jízdy naskakují na korbu. Za další zatáčkou přijíždíme k odbočce. Traktoristé jedou doleva, ke svému JZD, a my musíme rovně po svých. Řidič ještě naznačuje jak malý kousek cesty nám zbývá.

Ti dva Indové jdou s námi a pokoušejí se o konverzaci v hindy. Obrací se na nás a něco drmolí.

„No hindy," odpovídáme a zdá se nám to dostatečně srozumitelné.

„No hindy?" Nechápavě kroutí hlavou.

„No hindy," opakujeme trpělivě.

„No English," ukazují na sebe a smějí se na celé kolo.

Je to celé vážně děsná psina. Alespoň pro ně, protože to zkouší každých padesát metrů. Ale to už se blížíme ke skalám. Procházíme jeskynním komplexem a naši známí se nám ztratili z očí.

Jeskyně jsou asi pět set let staré. Potulní mniši, kteří zde přespávali, vyryli do pískovcových stěn nádherné reliéfy. Z vrcholu skal je potom krásný výhled po kraji. Všude se tu motají a pokřikují děti v uniformách, které přijely na školní výlet. Vůbec je tu docela rušno, to asi bude tím svátkem.

Slunce rychle padá k obzoru, a tak se musíme vrátit zpátky k bráně. Kupujeme si u východu guave na posilněnou. Zatímco platím, Vláďa se zkusmo ptá řidiče nějakého autobusu, zda nejede do Sanchi. Ukazuje se, že je to zájezd studentů z Udajpuri, který dál pokračuje na noc do Bhopálu, a tudíž přes Sanchi skutečně jede. Máme si prý nastoupit, samozřejmě nás vezmou.

Celí radostní si sedáme na přední sedadla a čekáme, až se sejdou všichni účastníci zájezdu. Každý nově příchozí se nejdřív podiví a ostatní mu vysvětlují, že jsme z Čech a pojedeme s nimi do Sanchi. Jsme všichni a vyjíždíme. Jakmile řidič nastartoval, rozeřvaly se nad námi repráky. Ti studenti jsou přesvědčeni, že v autobuse skákajícím v šílených výmolech není lepší zábava než tanec. Samozřejmě se nás do toho snaží zlákat, takže většinu cesty musíme vzdorovat jejich návrhům. Ale musím uznat, že jim do jde moc dobře. Kluci v těsných pestrobarevných tričkách, přesně podle současné indické módy, vypadají při tanci fakt sexy.

Skoro potmě vystupujeme v Sanchi a máváme našim spolucestujícím. Večeříme zase v Cafeterii, když už se tak osvědčila. Vláďa jí alespoň suchou rýži. Večer sedíme před dharmasalou. Dvě polonahé Indky hrají pod lampou badminton a sešla se tu početná skupina diváků.

Zatímco v Murudu byly odstávky elektrického proudu ohlášené, v Bhopálu pak ohlášené i neohlášené, tady jsou skoro neustálé. Nikoliv však nečekané. Objeví se svíčky, petrolejky a jede se dál. Žádná velká změna. Smůlu má jen ta hos-

poda, která má místo plynu elektrický vařič – přijde o zákazníky. Zajímavé je, že i když proud nejde, pouliční osvětlení většinou stále svítí. Když nakonec vypnou i to, zavládne docela obstojná tma. A je po badmintonu.

26. prosince den dvanáctý

Přesto, že se nám v Sanchi líbí, pomalu přemýšlíme, jak a kam pojedeme dál. Ať už zítra pojedeme kamkoliv, musíme nejprve zpátky do Bhopálu. Hned po snídani se proto jdeme přeptat na nádraží – a vypadá to dobře. Zdá se, že nebude problém dostat se tam ještě před polednem.

Teď je ještě brzy vyrazit na stúpy a tak čas využíváme k tomu, abychom dali trochu do pořádku naše oblečení. Ano, je to tak, musíme vyprat. Ale teplá voda není v dharmasale na pořadu dne. Na dvoře jsme našli jakýsi kýbl, sice špinavý, ale po opláchnutí dostačující. V tom se ve studené vodě pokouším smýt prach z našeho oblečení a Vláďa ho pod kohoutkem máchá. Kalhoty a trička rozvěšujeme po dvoře a můžeme jen doufat, že do večera uschnou.

Nakupujeme nějaké oříšky a banány a ještě před polednem platíme každý 250 rupií za vstup do areálu stúp. Jídlo si sem bereme proto, že v Indii nekoupíte v okolí památek k snědku ani ň. Asi proto, aby se jim tam nehromadili turisti jako horníci v dolech. My navíc máme smělý plán vydržet tu až do západu slunce, kdy jsou prý rozvaliny chrámů nejpůsobivější.

Stoupáme po kamenných schodech na vrchol kopce, procházíme zarostlou zahradou a nad námi se po stromech honí opičí rodinka. Nahoře už vstupujeme do udržovaného a čistého areálu. Kolem cestiček s lavičkami jsou i odpadkové koše – v Indii taková vzácnost. Obří stúpa je veliká polokulovitá mohyla. Tyto stavby patří k nejdůležitějším symbolům buddhismu.✦ Dovnitř nevedou žádné dveře, jediným obřadem je obcházení zleva – po směru hodinových ručiček. V zídce, která obíhá stúpu kolem dokola, jsou čtyři brány, nazývané tórany. Oč je stúpa fascinující svou mohutností, o to jsou tórany úchvatnější svými detaily. Osmimetrové pilíře jsou vyzdobeny postavami lidí, bohyň i bohů a reliéfy ptáků a zvířat tesanými do pískovce. Všechno zpracováno do nejmenších podrobností.

V okolí je potom množství menších stúp a čortenů, základy starých chrámů a klášterů a hlavně je tu klid. Po rozvalinách se prohánějí veverkám podobná zvířata, kterým pracovně říkáme poletuchy. Vyhříváme se na sluníčku na dohled od obří stúpy a poletuchy si k nám chodí pro oříšky. Čas tu ubíhá velmi pomalu.

Vláďovi není ještě úplně dobře, takže většinu času trávíme vsedě. Naštěstí člověk tady nemusí ujít příliš daleko, aby se ocitl na dalším působivém místě. Takhle se tu přemisťujeme sem tam, podle toho, kde zrovna nejsou žádní další turisté. Od tohoto poklidu se v jednu chvíli chvatně zvedám a odbíhám na zá-

✦ Kdysi dávno se prý Buddhovi žáci ptali svého Mistra, jakou stavbou mají oslavovat a šířit svou novou víru. Buddha vzal do ruky svou žebrací misku, téměř jediný svůj majetek, a obrátil jí dnem vzhůru. Tak vznikl architektonický návrh stúpy.

chod. Další průjem. Vracím se k Vláďovi do stínu velkého dubu a brzy poté začínám mít bolesti břicha. Kolem druhé už je jasné, že západ slunce nad stúpou dneska neuvidíme. Když křeče na chvilku polevují, jdeme se ještě podívat do nového chrámu. Odtud pomalu, co nejméně náročně, sestupujeme do vesnice.

Vláďa si jde rovnou lehnout. Já si říkám, že se prostě jen potřebuji něčeho teplého najíst a zastavuji v Cafeterii na polévku.

„Good afternoon, sir," vítá mě s úklonou šéf podniku.

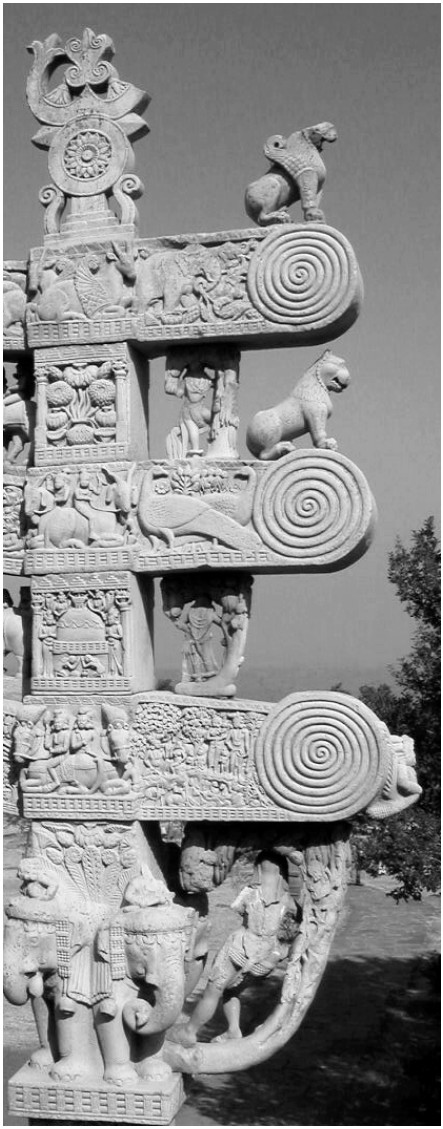

„Namasté," odpovídám už automaticky a díky tomu se mi daří se nerozesmát.

„Jednou tomatovou polévku, prosím." Už se ni těším.

„Nechtít vy raději kuřecí? Ta moc dobrá." Snaží se vrchní. Dobrá možná, ale rozhodně dražší.

„Ne. Děkuji. Tomatovou a chapaty," nedám se.

Zanedlouho přichází špinavý pacholek a polévku mi přináší.

Nade mnou se obřadně zastaví a lžičkou přichystanou vedle misky majestátně sešoupne do polévky kousek másla, který měl přilepený na okraji. Při tom se tváří nadmíru pyšně, předstíraje pikolíka z Grandhotelu Pupp. Máslo se rozpustilo a polévka je výborná, i když nemám pocit, že by v ní chuťově dominovala rajčata. Při placení zjišťuji, že vrchní stejně prosadil svou – naúčtoval mi tu dražší kuřecí.

Přicházím k dharmasale, ale musím se rovnou na dvoře opět zastavit na záchodě. Celá vyčerpaná si jdu také lehnout. Zbytek odpoledne trávím střídavě v posteli a na záchodě. K večeru se mi průjem zhoršuje a bolest břicha jakbysmet. Vláďovi není o nic lépe a řeší, jestli má chřipku, angínu, malárii nebo jenom alergii.

V protější rodinné korejské hospůdce máme už od rána objednané thali k večeři, takže nám nakonec nezbývá nic jiného, než se sebrat a jít se najíst. Pomalu se došouráme do hospody, usadíme se ke stolu a konverzujeme s majitelem. Ještě než nám přinesou jídlo, musím si

odskočit do dharmasali na záchod. Tentokrát je thali skoro nepálivé a takřka dietní. Třeba mi to pomůže.

Asi nepomohlo. Vláďa se nakonec statečně vyzvracel a teď vysíleně pospává, já píši deník. Jsem vzhůru jenom proto, abych se mohla čas od času projít na dvůr a zpátky. Docela bych uvítala záchod na pokoji. Teď opět vypnuli světlo, takže dopisuji při baterce a nezbývá mi než jít také spát.

27. prosinec den třináctý

Ani během noci moje procházky po atriu, k záchodu a zpátky, neustaly. Už zase začínám snít o koupelně přímo v pokoji. Beru si Imodium, abych zvládla další celodenní cestování. Na vlakové nádraží to máme coby kamenem dohodil, a tak včas stojíme na nástupišti a vyhlížíme vlak do Bhopálu v 8:43. Nakonec se ukáže, že tenhle vlak, který je psaný na tabuli a na který jsme se včera speciálně ptali, už vůbec nejezdí. Další jede už v deset.

Co teď? Poté, co jsme zavrhli autobus (možná to byla chyba) využíváme tu necelou hodinku času na vyřízení mailů. Za internet tu chtějí padesát za hodinu, ale účtují po minutách. To se nám náramně hodí. Majitel podniku, ze kterého jsme před pár dny telefonovali, ochotně sundává z počítače igelit a spouští Windows. Chvíli přešlapujeme venku a dáváme si mezitím výborný a hlavně horký čaj. Zahříváme si od něj ruce, protože ráno a večer už docela přituhuje.

Počítač už mezitím běží a my se vtěsnáváme do malinké kukaně, kam nám ochotný majitel donesl ještě jednu židli. Tím je kabinka tak plná, že naše batohy se sem už rozhodně nevejdou. Necháváme je tedy venku a zavíráme za sebou šoupací překližkové dveře. Majitel se na nás zubí a naznačuje jak bude naše věci střežit jako oko v hlavě. Vůbec o tom nepochybujeme. Chceme jsi jen přečíst novinky z Čech a napsat pár řádků rodičům a přátelům. Díky rychlému připojení jsme za půl hodiny hotovi.

Raději dříve než později se vracíme na nádraží. Teď už nás přesvědčují, že vlak pojede, tak si jdeme koupit lístky. To je trochu problém, protože drážní úředník není zvyklý na to, že by si někdo kupoval jízdenku jinam než do Bhopálu. Ale my tam budeme pouze přestupovat a chceme se dostat až do Piparie, nejbližší zastávky u náhorní plošiny Pachmarhi.

Za okénkem se radí čtyři Indové. Ukazuje se, že jeden z nich umí vypočítat cenu jízdenek. Druhý nám deseti anglickými slovy, které ovládá, vysvětluje, že poprvé přestoupíme v Bhopálu a pak ještě v Itarsí, což je velká železniční křižovatka jižně od Bhopálu. Najít nám navazující spoje ale nemůžou, prý však jezdí často. Jeden z nich pronesl odvážný odhad, že budeme v Piparii kolem šesté večer. To se mi zdá podle údajů v průvodci nějak moc pozdě a navíc v šest odjíždí poslední bus nahoru do kopců.

Uložili jsme se na betonovém soklu u sloupu podpírajícím střechu jediného místního nástupiště a čekáme na vlak. V půl jedenácté se jednomu zřízenci zželí a mává na Vláďu. Volá ho k sobě, aby mu důležitě oznámil, že vlak má dvě ho-

diny zpoždění. Přesto trávíme celou tu dobu na nástupišti. Nechceme náš vlak nakonec propásnout a navíc jich tu projíždí hodně. Ale nezastavují. S postupujícím časem je nám jasné, že se musíme dostat do prvního vlaku, který tu zastaví a bude směřovat do Bhopálu, i kdyby měl být nákladní. Jinak do večera v Pachmarhi nebudeme.

Dáváme se do řeči s jedním starším Thajcem, který nám vysvětluje, že přijel do Sanchi, jelikož objíždí všechna významnější indická buddhistická místa. Nadšeně nám ukazuje, jak nakoupil v naší oblíbené korejské restauraci jídlo na cestu. Dvojitou porci dhálu mu nalili do igelitového pytlíku a deset chapaty koupil po jedné rupce. Ten pytlík nevypadá nijak vábně a vůbec mu ho nezávidím. Až později během dne si na něj zasněně vzpomenu...

Kolem půl jedné naskakujeme do vlaku, který tu zastavil nečekaně a jen na tři minuty. Ten náš totiž ještě pořád nepřijel. V samé rychlosti jsme nastoupili zrovna do sleeper class, ale konduktér byl tak hodný, že nám ani nedal pokutu. Dokonce nám sdělil dobrou zprávu, že tenhle vlak jede až do Itársí. Ale v Bhopálu, což je příští zastávka, si musíme přestoupit do druhé třídy, do které máme jízdenky.

Vzhledem k tomu, jak málo vlaků dneska jelo, byl tenhle samozřejmě úplně přecpaný. Stojíme v uličce, vedle sedačky, kde polehává konduktér, a snažíme se držet všeho možného, i sebe navzájem. Kolem nás se hrne neodmyslitelný proud ostatních cestujících, prodavačů a žebráků. Vedle nás leží pohodlně natažena na celé délce lavice Indka s dítětem. Vůbec si nevšímá, jak my tu nad ní povláváme a ještě se při tom pereme s batohy.

Průvodčí se nás neustále na něco vyptává, ale nejvíc ho baví, když nám může vysvětlovat, kde máme přestoupit a do jakého vagónu a jak dlouho kam pojedeme. Je prostě úžasně důležitý. Celá konverzace ho nadchla tak, že přešel z pololehu do polosedu, čímž mi uvolnil kousek místa na svojí sedačce. To je veliké privilegium sedět u konduktéra a ostatní Indy to tak okouzlilo, že povzbuzují Vláďu k výpadům proti roztahující se Indce. Těžko říci, jestli by si to sami dovolili, ale faktem je, že Vláďa se k ní nakonec vecpal alespoň na růžek sedačky. A tak jsme zbytek cesty oba seděli a museli zabavovat našeho dobrodince konduktéra. V poklidu přijíždíme do Bhopálu, loučíme se s ním i s Thajcem, který se ho snaží ukecat a doplatit poplatek za sleeper.

Jak procházíme kolem vlaku dopředu, kde má být jediný vagón druhé třídy, začíná nám docházet, že dostat se dovnitř bude přinejmenším náročné. Jestli jsem psala, že minulý vagón byl přecpaný, tak jsem kecala. Tohle je teprve to pravé maso. Okny je vidět, že uprostřed je ještě poměrně „volno“, ale na krajích se lidi cpou jeden přes druhého a dva až tři visí z obou dveří. Nádražák - důležitý zřízenec - chodí kolem a tříská do kovových stěn vlaku svojí holí. Je to zřejmě obdoba našeho „postupujte dál do vozu“, jen o něco důraznější. Venku čeká ještě hlouček lidí, ale železničář si nás už všimnul, táhne nás ke dveřím a naznačuje, že nás dovnitř dostane stůj co stůj.

Vláďa hlasitě protestuje proti tomuto způsobu cestování, ale moje hrůza z toho, že zkejsneme v Bhopálu, je silnější. Bojuji tedy proti nepřístupnému davu i proti Vláďovi a cpu se dovnitř. S batohem na zádech to není vůbec jednoduché a do toho za sebou pořád slyším: „tam se nevejdeme, necpi se dovnitř – počká-

me na další vlak, to přece není možné...“. Pravda, z našeho pohledu to možná možné není, ale tohle je Indie. Takže nakonec jsme vevnitř a vlak se rozjíždí. Za námi visí ještě klubko lidí a několika z nich hrozí, že vzápětí z otevřených dveří vypadnou. Zprvu jsme si mysleli, že se ty dveře po rozjetí zavřou, ale Indové zřejmě raději povlávají kolem futer jako vlaječky, než aby se mačkali za zavřenými dveřmi. A koneckonců, když někdo vypadne, bude více místa pro ostatní.

Kolem nás je změť těl. Asi jako při největší špičce v pražském metru poté, co dvě soupravy vynechaly. Ale my máme místo deseti minut na Hradčanskou jet tři hodiny do Itarsí. Celá ta hromada lidí se neustále proplétá a vlní, to jak se kdekdo snaží dostat někam jinam. Nad námi sedí další lidé na policích pro zavazadla, ale ti jsou na tom přeci jen o něco lépe. Mezi policemi si nějaký děda uvázal dlouhý šál a teď v něm leží jako v houpací síti nad hlavami těch nešťastníků dole. Už ani přesně nevím, kde mám batoh, ale všichni kolem jsou tak přátelští a nadšení, že se mohou mačkat v druhé třídě s bělochy, že si s tím přestávám lámat hlavu.

Chlapíci nahoře mi ukazují, že mi udělají trochu místa na svojí polici. To je ohromná výsada, dneska už druhá. Teď už se jen dostat o dva metry výše, ale několik ochotných rukou mi nahoru pomáhá a najednou mám celého čtvrt čtverečního metru místa sama pro sebe. Nahoře je nás teď celkem šest a všichni ti chlapi se na mě nadšeně šklebí. Vypadá to, že je to pro ně ještě větší zážitek než pro mě. Anglicky vůbec neumí, což mi alespoň umožňuje „nerušeně“ pozorovat ruch pod sebou. Dole na sedačkách našeho kupé sedí deset lidí a v uličce se mačká dalších dvanáct.

Pode mnou se Vláďa zatím sesunul na batoh, který se mu podařilo položit poté, co já vylezla nahoru. Věci vevnitř jsou ponechány osudu. Foťák mám na krku, jen se trochu strachuji o náhradní objektiv. Nějaký vysmátý Ind Vláďovi vysvětluje, že když si na ten batoh sedne obkročmo a roztáhne nohy, tak on si bude moci sednout mezi ně. Poté, co se tenhle manévr zdaří, se z našeho nového kámoše stává náš ochránce. Okřikuje každého, kdo se kolem Vládi snaží protáhnout tam nebo zpátky, nemluvě o těch, co si také zkouší sednout na kousek batohu. Všem vykládá, že jsme big friends a kam jedeme a kdoví co ještě. Pozoruji shora ten mumraj a jsem úplně u vytržení. Nemůžu se zbavit pocitu, že sedím doma a znova pročítám ty spousty indických cestopisů i s jejich neuvěřitelnými popisy cestování indickými vlaky. Takže všichni ti autoři si to opravdu nevymysleli. To je neuvěřitelné.

Když už se zdá, že není jediného místečka, vtrhnou na zastávce dovnitř tři prodavači. Jeden prodává čaj, bez kterého se snad ani v Indii cestovat nedá. Druhý jakési zeleninové karbanátky a samosu (těstové kapsy plněné pálivou zeleninovou směsí) a třetí má ošatku nakrájené zeleniny. Z té sype po hrstech směs do novinového papíru, posype kořením, pokape limetkou a za přispění všech cestujících distribuuje po celém vagóně. Tyto provizorní papírové mističky putují z ruky, do ruky až se dostanou ke chtivému zákazníkovi. Na druhou stranu putují drobné mince. Přestože je tato pochoutka opravdu levná, nijak moc mě neláká. Když se prodavač pokouší procpat trochu dál, hodí si ošatku na hlavu a to je šance pro cestující na horních policích. Občas se jim podaří z ošatky něco sebrat a právě o jeden takto uloupený karbanátek se se mnou moji společníci dě-

lí. Je děsně pálivý, ale dobrý. Tu zeleninovou směs, ovšem poctivě zakoupenou jedním z nich, zarputile odmítám. Vláďa je na tom podobně, také ho všichni chtějí hostit a nejvíce ten kluk, co mu sedí mezi nohami.

Ale to už se blížíme k Itarsí a hlavním úkolem je vystoupit i se všemi našimi věcmi. Vlak do Piparie stojí na vedlejší koleji, stačí přejít nadchod a jsme ve skoro prázdném vlaku. Postupně se sice vlak zaplňuje, ale i tak nesedí v kupé více než osm lidí. Teď už to máme vlakem jen hodinku. Na nástupišti jsme si koupili trs banánů, který teď postupně likvidujeme, pozorujeme krajinu, která se začíná malinko vlnit, a probíráme, co dál. Zjišťujeme, že nám dochází rupie a měli bychom se pokusit najít banku v Piparii, ještě než se vypravíme do hor. Ale bojím se, že na to bude dneska už pozdě.

Vystupujeme na Piparijském nádraží před setměním, což potvrzuje výborný odhad nádražáka v Sanchi. To, že měl pravdu, nás moc neutěší, zvlášť v situaci, kdy jsou všechny autobusy pryč a na banku nemá ani smysl se ptát. První majitel džípu se na nás vrhá hned na nástupišti a nabízí nám cestu do Pachmarhi za šest set rupek. V kapse máme poslední tisícovku a nevěřícně kroutíme hlavou. Jdeme ke stanovišti většího počtu džípů, které fungují jako společné taxíky. Tihle nás vezmou za šedesát, jen se dovnitř musíme nacpat s dalšími šesti Indy. Ale po dnešní cestě vlakem není nic nemožné. Dokonce se ukazuje, že to není ani nijak moc nepohodlné. Batohy máme přivázané na střeše a tulíme se k sobě v jednom rohu korby.

Za rychlého stmívání projíždíme stále jen zvlněnou krajinou. Když se dostáváme do míst, odkud cesta konečně začíná stoupat a potvrzovat, že přeci jen míříme na náhorní plošinu, je už úplná tma. Po stranách silničky se propadají hluboké strže a já pomalu chápu, proč jsou autobusy už dávno pryč a proč tudy nejezdí potmě. Náš džíp supí nahoru a co chvíli se vyhýbá náklaďákům nebo jiným džípům, které se řítí dolů. Abychom se trochu rozptýlili, povídáme si s jedním spolucestujícím. Oproti ostatním cestuje sám a tak si také rád pokecá.

„A v jakém bydlíte hotelu?“ Ptá se nás a my se tváříme překvapeně.

„Ještě nevíme. Budeme hledat něco levného.“ Teď je zase na oplátku vykulený on.

Prý by to mohl být problém. Nějak jsme si ani nestihli uvědomit, že se blíží konec roku. A ten, na rozdíl od Vánoc, slaví i Indové.

Po hodině kodrcavé jízdy jsme na místě. Je nám zima, máme hlad, ale musíme řešit mnohem těžší oříšek – najít si ubytování. Obcházíme několik hotelů, jsou tady skoro na každém rohu, ale jejich majitelé požadují neuvěřitelně vysokou cenu nebo mají dokonce už plno. Nakonec se náhodou ocitáme ve špinavé boční uličce, kde právě sklízí svůj obchůdek zlatník. Jen nás zmerčí a už se chápe příležitosti. Jestli prý hledáme levný hotel, tak on nám může pronajmout jeden pokoj za dvě stě rupií. Je to opravdu nejméně, co nám kdo nabízel a tak celí utrmácení souhlasíme, že se na něj alespoň podíváme. Já si sedám před krámkem a Vláďa jde do útrob domu pokoj obhlédnout. Za chvíli je zpátky, že si to mám taky prohlédnout.

„To musíš vidět.“ Tak se v té zimě se vším sebezapřením zouvám a jdu dovnitř.

Hned za dveřmi je jakýsi obývací pokoj, na stěnách visí podivné staré fotogra-

fie, na skříni řve televize a uprostřed na zemi leží velká pánev se žhavými uhlíky. Kolem ní se zřejmě ještě před chvílí ohřívala většina rodiny. Ovšem teď je tu rozruch. Zlatník, který jediný mluví anglicky, se musel vrátit k uklízení krámku a teď nás doprovází jeho bratr. Všude kolem se hemží děti. Jsou rozrušené tou nečekanou návštěvou, ale zatím se nás bojí. Vycházíme z obýváku do chodby, odkud vedou schody nahoru. Schody jsou přitisknuté ke stěně a velice úzké, aby se jich vešlo co nejvíc. Na vrcholu stavitel, přes všechnu svoji snahu o úsporu místa, stejně nevystačil a poslední dva schody jsou o polovinu vyšší. Při tom, jak jsem unavená, se dost bojím, že se z nich skutálím dolů, rovnou do hloučku přihlížejících dětí.

Ale už stojím nahoře. Jedny dveře vedou do pokoje, kde někdo zrovna ukládá ke spánku dvě nejmenší děti, a druhými dveřmi procházíme do další místnosti. Vypadá docela dobře a je tu postel, ale je to pokoj průchozí. Odtud se dostáváme na balkon. Náš průvodce nás gestem majordoma zve do místnosti. Tady sice postel není, ale jinak je tu toho spoustu. U stěny je polorozpadlé křeslo zavalené starým oblečením, vedle stojí umělohmotný stolek a kovová židle. Na všech kusech nábytku se povaluje spousta starých a nepotřebných věcí. Stěny jsou vymalovány sytě zeleně. Asi ve výšce dvou metrů je kolem celého pokoje široká římsa, hustě pokrytá dalšími odloženými předměty. Většinou jsou to sošky bůžků, staré květináče, krabice s tajuplným obsahem a i dost dalších neidentifikovatelných věcí. Už chápu, proč Vláďa říkal, že to musím vidět. Na zem nám mezitím rozprostřeli nějaké deky a my platíme rovnou dvě noci.

Jdeme se najíst do jedné z hospod, kterých je tu také hodně, ale na rozdíl od hotelů nepřizpůsobily ceny silvestrovské sezóně. Je to krásné sedět, pozorovat ruch a nechat si donést horký čaj a jídlo. Do desíti se máme vrátit domů, aby mohl zlatník zamknout, takže se včas zvedáme a hledáme cestu zpět.

Jak se ukazuje, dole za schody k našemu pokoji je i kuchyň a odtud dveře do koupelny a na záchod. Koupelna je malá tmavá místnost s několika kýbly plnými vody a kyblíčky na polévání. Tekoucí vodu totiž zlatník doma nemá, ale nedostatek jí tu také není. V kuchyni stojí několik plných nádob a v jedné z nich mi jedna z dcer ohřívá vodu na osprchování. Těžko říci, co si o tom myslí, protože dlouho nemohla pochopit, proč chci do koupelny teplou vodu. Jdeme brzy spát a v noci je nám zima jenom trochu.

28. prosinec den čtrnáctý

Probouzí nás bučení krav pod balkónem. Na snídani padly poslední banány, a tak vyrážíme do města. Pořád ještě nám leží v hlavě rupie, tedy vlastně to, že je nemáme, a proto naše první kroky vedou k bance. Nebylo zas tak těžké ji najít, ale má otevřeno až od desíti. Jdeme se zatím projít po okolí. Hned kousek od autobusového nádraží vede cestička k blízkému kopci. Vedle cesty je nápis, který nám zakazuje vstup – z vojenských důvodů. Ale protože je pouze v angličtině, předpokládáme, že je to starý pozůstatek britské posádky, která se zde usadila

poté, co se ukázalo, že klima náhorní plošiny je i v nejžhavějších letních měsících snesitelné. Prodíráme se křovisky, abychom se dostali na vrchol, odkud chceme přehlédnout celé město.

Jak už jsme si všimli dříve, je v Pachmarhi na ulicích vedle krav nezvykle hodně černých prasat. Ty potkáváme i tady. Ne že by byla nebezpečná, ale dospělí samci jsou přeci jenom dost velcí a se svou černou barvou vypadají jako naši divocí kanci. Jsem z nich trochu nervózní, ale oni mají naštěstí ještě větší strach než já. Z vrcholu však není takový pohled, jaký jsme si slibovali, takže se tu dlouho nezdržujeme a pokračujeme na vzdálenější a vyšší kopec.

Cestou procházíme kolem kasáren, které zde zbyly po Britech a ve kterých nyní sídlí indická armádní kapela. Máme štěstí, alespoň na první pohled, že celý soubor zrovna trénuje v oploceném kasárenském parku. Ovšem zatímco někteří hrají různé pochody, většinou několik dohromady, jiní se teprve učí stupnice, takže vzniká šílená kakofonie zvuků. Tato kulisa nás doprovází ještě daleko k úpatí skály. Stoupáme nahoru, místy po vytesaných schodech, místy jako kamzíci po kluzkých kamenech. Pod námi se pomalu otevírají krásné pohledy do okolních údolí. Po rovinaté a povětšinou suché krajině, kterou jsme projížděli doteď, jsou zelené kopce vítanou změnou. Dokonce i slunce se osmělilo a vykouklo a my si můžeme sundat mikiny a kochat se na vrcholu klidem a tichem.

Jsou odtud vidět dvě věže viktoriánských kostelů, proto je rozhodnuto, že se budeme vracet zpátky kolem nich. První je kamenný a opravdu pěkný, s kulatým vykládaným oknem, postavený do kříže. Je zamčený, takže ho jen obcházíme kolem dokola. Když už jsme na odchodu, žene se k nám klučina na kole a už z dálky chřestí klíči. Vysvětluje, že nám za deset rupek odemkne. Jsme celí překvapení, kde se tu tak zčista jasna objevil a ani s ním nesmlouváme. Interiér je vyzdobený asi jako zrovna postavená májka. Všude samé barevné stuhy a v jednom křídle jakýsi ozdobený stromek.

K druhému kostelu se vlečeme nekonečně dlouho a nikdo se nám neodvděčí tím, že by přijel s klíči. Navíc se mi ani moc nelíbí, je červeně a bíle omítnutý a tváří se hrozně okázale.

Vracíme se do města, abychom stihli banku, která ve dvě zase zavírá. Za stolem sedí úředník v barevné šusťákovce a je velice vážný.

„Ne, my dolary nevyměňujeme," vysvětluje nám.

„A co vyměňujete? Euro?"

„Nic nevyměňujeme."

„Jak je to možné? Jste přece banka, ne?" začínáme být trochu rozčilení.

„Jistě že jsme banka," mračí se úředník.

„Tak co máme podle vás dělat?"

„No problem. Můžete si přeci jet vyměnit dolary do Bhopálu," radí nám zcela vážně. Na okamžik z toho mám mžitky před očima. Už nikdy Bhopál.

Pro jistotu to ještě zkoušíme v turistických informacích u autobusového nádraží, ale dopadá to stejně. Dovídáme se, že v celém státě Madhya Pradesh, který je větší než Česká republika, směňují dolary jen ve třech městech. V Bhopálu, Jabalpuru a v Indore. Stejné je to i s používáním kreditkarty. Zvažujeme co dál. Peníze nám vystačí jen na cestu do Jabalpuru, který leží na plánované trase, ale zítra je neděle, takže by nás čekala noc na jabalpurském nádraží. Chvíli o tom

uvažujeme a pak jdeme hledat černý trh.

Jak se takový trh hledá? Nakonec je to překvapivě jednoduché. Prvnímu chlapíkovi, který nám vnucuje hotel, vysvětlujeme, že nechceme room, ale exchange dollars a už nás někam vede. S překupníkem, jinak majitelem obchodu se suvenýry, se chvíli dohadujeme a končíme na kurzu čtyřicet tři rupií za dolar. Ztrácíme na této výměně sice asi sto padesát rupií, ale alespoň můžeme pokračovat v cestě podle plánu.

Zbytek dne se můžeme věnovat průzkumu okolí. Podle naší spřátelené zlatnické rodiny se kousek za městem ve skalách nachází jeskyně, kterou prý musíme určitě vidět. Jde o významné poutní místo, protože podle pověsti tudy utíkal bůh Šiva a u vstupu do hory ztratil hrst vlasů. Jatashankar, jak se jeskyně nazývá, leží uprostřed skalního komplexu a již cesta skalami je úchvatná. Vysoko nad námi se po téměř kolmých stěnách prohání tlupy opic. Kousek stranou od cesty jsou ke skále připlácnuté hliněné chatrče a kolem pobíhají děti. Hrají s námi jakousi hru, při které po nás jako hází kameny a klacky v jejich rukou jsou nebezpečné oštěpy. Smějí se při tom na celé kolo a nejvíc, když jim Vláďa zamává, to jim připadá obzvlášť vtipné.

Ani v Indii nejsou oblíbená místa ušetřena businessu, takže v poslední zákrutě míjíme několik stánků s čajem, sladkostmi a s květy afrikánů, které je možno položit dole jako obětinu. O kus dál naše noční můra – tady musíme nechat boty a dál pokračovat bosky. Není žádné vedro, slunce sem nedosvítí, máme na sobě dlouhé kalhoty a mikiny, ale capkáme po mokrých kamenných schodech dolů do nitra hory. Jeskyňka je malá a z našeho pohledu jsou tu dva načerveno obarvené stalagmity. Ale to nám už vysvětluje jakýsi svatý muž, že to je právě ta ztracené Šivova čupřina. Když mu prý zaplatíme pár rupií, nakreslí nám tou samou červenou barvou na čelo třetí oko. Tomu se nedá odolat, zvláště když tak věrohodně popisuje všechnu zázračnou moc tohoto místa.

Vracíme se a na kraji města se právě hraje fotbalový zápas. Jsou tu z nás tak nadšení, že se musíme okamžitě posadit do dvou z osmi plastových židlí, které nahrazují prominentní lóži. Snažíme se od sebe rozeznat oba týmy, ale není to jednoduché. Někteří hráči mají sice dresy, ale rozhodně ne stejných barev. Nejčastější jméno na jejich zádech je rozhodně Beckham.✦

Ale ještě větší překvapení na nás čeká o kousek dál. Kluci tu hrají hu-tu-tu a vítají nás stejně radostně jako předtím fotbalisti. Pozoruji je úplně u vytržení a začínám být stejně rozčilená jako oni.

„Víte, jak se to hraje? Vysvětlím vám to," nabízí mi jeden z diváků.

„Tuhle hru jsem jako malá taky hrávala," odpovídám mu a on vypadá, že nevěří svým uším. Uznale to překládá všem okolo. Musím ale uznat, že tady vypadá hu-tu-tu přeci jen o něco jinak. Nade vším dozírá přísný rozhodčí, jehož poskok dělá čárky na velkou tabuli, na kterou tak zaznamenává skóre. Oba týmy mají své kouče i fanoušky, kteří dělají pěknou vřavu.

✦ Už jste viděli film Blafuj jako Beckham indické režisérky Gurinder Chadha? Doporučuji vám ho na DVD, kde je jako bonus výborně natočený recept na Aloo Gobi.

Skoro za tmy se hráči rozcházejí a já už mám zase hlad. Hned jak jsme zpátky v centru, už zase obhlížím stánky s jídlem. Vláďa večeři opět sabotuje, takže se nakonec sama vybírám sympatického Inda s pojízdným vozíkem. Vozík zrovna dvakrát hygienicky nevypadá, ale všechno plechové nádobí se blyští a na pultu má vyloženu čerstvou zeleninu. Majitel, šéfkuchař a prodavač v jedné osobě, v bílé košili s vykasanými rukávy, se usmívá a dušuje se, že má naprosto clean vegetable. Nemám důvod mu nevěřit a navíc se mi líbí bramborová směs, kterou má připravenu v míse. Ochotně mi vysvětluje, že se z ní dělá Masala Dosa. Inu objednávám si toto nové jídlo a k tomu zeleninovou rýži.

Usazujeme se ke vratkému kovovému stolečku s bakelitovou deskou hned za stánkem, takže vidíme přímo „do kuchyně". Se slovy fresh vegetable bere kuchař do ruky cibuli a loupe jí. Je jasné, že o moc více anglických slov neumí a tohle jsou zaklínadla, která mohou přilákat bílé turisty. Sleduji ho, jak zručně čistí mrkev a mám pocit, že si tu chvíli posedíme. Nicméně mi to vůbec nevadí. Momentálně jsme rádi, že sedíme, navíc vedle jedné z nejrušnějších křižovatek, takže je co pozorovat.

Těším se na brambory, jelikož těch si tu člověk moc neužije. Indové je nevaří jako přílohu, natožpak jako hlavní jídlo, ale používají je do jídel jako jeden z druhů zeleniny. Když jsem se dostatečně pokochala pohledem na ruch kolem, na nosiče sehnuté pod pytli zeleniny jdoucí na nedaleké tržiště, na ženy s plnými ošatkami na hlavách kráčející směrem opačným, na zámožné indické rodinky, které sem přijely na dovolenou i na děti pobíhající všude a pouštějící malé papírové draky, sleduji vznik své večeře.

Kuchař už dal smažit zeleninu nasekanou na malé kousky a rýže je zřejmě již také hotova. Nyní na kruhové plotýnce opéká velikou a tenkou placku. Nejvíce se asi podobá těm tenkým francouzským palačinkám, co jsem pekla u Beriše v bagetárně. Doprostřed umístí dvě vrchovaté lžíce bramborové směsi a nechává je také prohřát. Placku úhledně složí jako obálku a peče ještě z druhé strany. Zatím bere do ruky kulatý tác s čtyřmi oddělenými miskami, jednou velkou a třemi malými. Umouněným a mastným hadrem ho vyleští, až hází prasátka. Totéž podnikne k plechovou lžičkou a už nandává celou porci na tác. Obálkovou placku do velké misky, vedle nezbytný dhal a dvě jiné, dost pálivé omáčky. Těch si mohu samozřejmě přidávat jak je libo.

Masala Dosa je vyborná, odlamuji kousky palačinky a namáčím je do omáček.

Brambory jsou na kari a nemají chybu. Nejprve jsem měla pocit, že toho zas tolik není, ale teď za mně musí zeleninovou rýži sníst Vláďa. Což je vlastně dobře, alespoň také něco pojí. Pochutnáváme si a k našemu stolku si přisedá starší indický pár. Jejich Masala Dosa je hotová natotata, jelikož si nevymýšlí rýži navíc. Jedí se stejnou chutí jako my, ale bez použití těch maličkých lžiček. Každý z nich má porci trochu jinou, čehož ten chlapík využívá a co chvíli natáhne ruku a sebere partnerce něco z jejího tácu. Všichni se cpeme a musíme vypadat dost spokojeně.

Mezitím večer o hodně postoupil. Po setmění se notně ochladilo. Loučíme se s našimi spolustolovníky i milým kuchařem a jdeme vstříc našim dekám nataženým na studené betonové podlaze. Je to úžasné bydlet v rodině...

29. prosinec den patnáctý

Poté co Vláďa na požádání vyfotil celou zlatníkovu rodinu „i s přilehlými rybníky“ a poté co jsme obdarovali všechny děti našimi perníčky (nepokrytě si totiž řekli o dárek a perníčky byly to jediné, co jsme mohli postrádat), můžeme konečně pokračovat v cestě. Rozhlížíme se kolem nádraží, ale v téhle době žádné džípy dolů nejedou. Přes den je pro místní podnikavce výnosnější vozit turisty na prohlídky okolí a přepravu do Piparie přenechat autobusům. Ten tu zrovna jeden stojí. Jdeme si do nádražní budky koupit jízdenky. Uvnitř jsou tři nesmírně důležití pánové v uniformách, které mohou být nádražácké stejně jako vojenské. Nejvíce se vyznačují tím, že jsou vybledlé. Ukazujeme na autobus stojící venku.

„Piparia,“ odpovídají nám trojhlasně.

No jistě že Piparia, to víme taky. Odtud se taky jinam jet nedá.

„Kdy ten autobus pojede?“ Zkoušíme to znovu.

„Bus? Ok. Dobrý bus do Piparia.“ Tak ještě jednou:

„Time?“

„Time? Ok. No problem.“

Pochopili jsme, že ten autobus do Piparie sice pojede, ale tady se rozhodně nedovíme kdy. Stejně nemáme jinou možnost, takže si jdeme sednout a čekat. Máme totiž s autobusy zatím poměrně málo zkušeností. Pomalu nám dochází, že jízdní řád je tu k ničemu. Možná, že opravdu ani žádný není. Řidič prostě počká, až se autobus naplní. Sedíme na zídce a radujeme se z každé další příchozí rodinky. Máme před sebou ještě dlouhou cestu do Khajuraha a čím dříve vyjedeme, tím lépe.

Vedle nás jsou na kraji nádraží dvě umyvadla. Většina příchozích si zamluví místo v autobuse a teprve pak jde vykonat ranní hygienu. Důstojný Ind s turbanem na hlavě právě provádí velmi pečlivou očistu. Poprvé vidíme živě jejich typický způsob čištění zubů. Indové k němu používají dvacet centimetrů dlouhé klacíky ze speciálního stromu, který má spoustu léčivých účinků. Tuto mladou větvičku na jednom konci rozžvýkají a kartáčkem, který takto vznikne, si drhnou chrup. Následuje chrchlání a kašlání na pročištění krčních a nosních dutin a na-

konec čištění jazyka pomocí jakési nitě.

Autobus se úspěšně plní, a tak si jdeme také najít místo. Nejvíce lidí nakonec nastupuje, nebo lépe řečeno naskakuje až za jízdy a nakonec je bus úplně plný. Za dvě hodiny vystupujeme v Piparii, kousek od vlakového nádraží. Vlak do Satny jede téměř okamžitě a tak ani nemáme čas se najíst. Zase si musím pochvalovat prodavače v indických vlacích, protože tady nikdo hlady trpět nemusí – pokud nepohrdne pochybnými roznášenými dobrotami, servírovanými většinou v novinovém papíře. Pochutnávám si na výborné, strašně pálivé samose a cesta pomalu ubíhá.

Do kupé k nám přistupuje skupina divadelníků, kteří se vracejí z jakéhosi představení domů do Jabalpuru. Nadšeně se s námi vítají a chtějí si s námi povídat, i když zdaleka ne všichni mluví anglicky. Jeden z nich, pěkný sebejistý mladík v mikině západního střihu, je ochotný odpovídat na spousty našich otázek. Sám se vyptává na leccos a při pohledu na mojí samosu se stáčí řeč na jídlo.

„Prý je v Evropě hodně oblíbený fast food?" říká trochu nevěřícně.

„No to je. A v Americe možná ještě víc," odpovídám a pozoruji, jak se tváří. Trochu udiveně a trochu pohoršeně.

„Ale vždyť je to dost nehygienické, ne?"

Vzpomínám na včerejší přípravou Masala Dosi a srovnávám to se sterilními hamburgery od McDonalda... Jak mu vysvětlit tento rozdíl?

Za okny ubíhá krajina a my se dovídáme, že to podivné bambusovité rákosí na polích je cukrová třtina. Bavíme se už dlouho a ostatní to přestává bavit. Chtějí se také zapojit do zábavy, a tak je rozhodnuto, že nám zazpívají. Na dvou lavicích kolem nás jich teď sedí asi patnáct a zpívají krásné táhlé indické melodie. Zvláště obdivuji mladou holku v sárí, která zpívá několikrát sólo. Předtím seděla potichu v koutě a nyní rozkvetla a zastínila všechny ostatní. Bohužel anglicky nemluví... V Jabalpuru se s námi všichni vřele loučí a nás čekají ještě další tři hodiny cesty.

Do Satny přijíždíme už potmě a nápor neodbytných rikšáků u nádraží je děsný. Obcházíme nejbližší hotely, protože je nám jasné, že dneska se už do Khajuraha nedostaneme. Ve všech hotelích je plno nebo předraženo, takže nakonec přeci jen souhlasíme, po delším smlouvání, s nabídkou jednoho rikši.

Tady se poprvé setkáváme s cyklorikšou. Chlapík šlape na kole, ke kterému je připojený vozíček. Do toho se s batohy jen těžko vejdeme, ale zjišťujeme, že přes menší prostor je tento druh přepravy v mnohém příjemnější než motorikša. Tohle vozítko je tišší, pomalejší (což oceňujeme, protože při pomalejší jízdě na nás méně fouká), s lepším výhledem a levnější. Rikšák šlape, seč mu síly stačí a odváží nás kamsi do tmy. Někde tam prý pro nás má čistý pokoj za sto rupií.

Za chvíli zastavujeme v tmavé uličce před dveřmi do hotelu. Skutečně nabízí pokoje i za inzerovanou cenu. Nevypadají tak špatně a stejně tu budeme jen do rána, takže se ubytováváme v luxusnějším pokoji za sto padesát – je totiž s vlastním záchodem. Zkoušíme se ještě s recepčním domluvit na kýbli teplé vody. Neuspěla jsem a posílám do boje Vláďu. Přestože jsme ochotni za teplou vodu i zaplatit, vrací se i on s nepořízenou. Vůbec náš požadavek na hot water nechápou. Ach jo.

Ranní průjem zaháním zatím jen s pomocí banánů. Bereme si cyklorikšu na autobusové nádraží. Ještě jsme ani nezaplatili a už je kolem nás chumel naháněčů všeho druhu. Už nám nenabízejí jen rikšu, taxi nebo hotel, ale i jízdenky na autobus, rýži, ovoce, nebo alespoň chapaty. Odmítáme všechny, abychom si mohli trochu prohlídnout nabídku. Kupujeme jízdenku do Khajuraha a zásobu banánů a sušenek na cestu. Já odbíhám hledat záchod a Vláďa zjišťuje, do kterého busu máme nasednout. To není tak snadná věc, protože nádraží je veliké a stojí tu asi padesát různých autobusů.

Khajuraho je místo hojně navštěvované západními turisty, a tak tu fungují i jízdní řády. Máme ještě chvíli čas, a tak obcházíme kolem. Chvíli pozorujeme dva kluky, jak si hrají s malinkým štěnětem. Je to snad nejroztomilejší štěně, jaké jsem kdy viděla. Jen co klukům došlo, jak se mi líbí, už se nám ho snaží prodat. Je to od nich neuvěřitelně drzé, protože psi v Indii nikomu nepatří, jsou tu ještě svobodnější než krávy a nikdo o ně ani nestojí. Když odmítáme, smějí se na celé kolo, jaký se jim povedl dobrý vtip. Dát peníze za psa? To by přece neudělali ani ti potrhlí běloši, kteří jinak platí za kdeco.

Už vyjíždíme a v autobuse s námi na rigolech nadskakuje jen pár dalších cestujících a to přesto, že je to skoro jediný způsob, jak se do Khajuraha dostat. Ještě je možné letět letadlem z Váránasí nebo Delhi, ale to je jednak drahé a navíc hodně nejisté spojení.

Přestože, jak jsem psala, jsou tu na cizince připraveni a mají i jízdní řády, kvalita autobusu je naprosto indická. Místo oken jsou holé skleněné desky, volně zasazené v kovových drážkách, takže drnčí téměř neustále. Jednotlivé sedačky jsou nahrazeny dlouhou lavicí, která je ale naštěstí polstrovaná. Nad opěradly, tam kde bývají opěrky pro hlavu, jsou po celé délce sedačky železné tyče. Té před námi se sice můžeme držet, zato ta za námi nám při každém kodrcnutí hrozí rozbít hlavu. A o kodrcání rozhodně nouze není, jelikož stav cesty je ještě tristnější než stav autobusu. Některé výmoly jsou půl metru hluboké a nás pokaždé nadhodí několik centimetrů nad sedačku. Břicho mě bolí od rána a teď mi k tomu začíná třeštit hlava. Snažíme přesvědčit sami sebe, že tady vůbec nejsme a také nemluvíme. Hlavně proto, abychom si nepřekousli jazyk a navíc bychom se v tom řevu motoru ani neslyšeli.

Po předlouhých čtyřech hodinách vystupujeme celí rozklepaní na malém nádraží v Khajurahu. Jsem ráda, že jsem celou tu dobu vydržela bez záchodu. Zlatý banány. Hrůza mě ale jímá, když si uvědomím, že nás tohle peklo čeká ještě jednou, na cestě zpátky. Vláďa mě uklidňuje, že si najdeme lepší autobus, ale já moc nevěřím, že je to vůbec možné.

Lehkost, s jakou nás veze cyklorikša do hotelu, mi připadá téměř nadpozemská. Hotel, který nám sliboval je levný, pěkný, s teplou vodu a se střešní restaurací. To mě těší skoro nejvíce, protože za poslední dva dny jsme neměli normální teplé jídlo. Dáváme si zde pozdní oběd a odpočíváme, myslím, že zaslouženě. Ze střechy hotelu se městečko jeví na jednu stranu poklidně, bez troubení a smradu aut, ale na druhou stranu živě, se spoustou stánků, obchůdků, interneto-

vých kaváren a hotýlků. Inu nezapře se nedaleké letiště. Také se nám po více než dvou týdnech podařilo koupit pohledy. Tím, jak je pošleme domů, se zatím nezatěžujeme.

Možná vás zajímá, proč jsme tuto příšernou cestu podstoupili. Co je na tom Khajurahu tak zajímavé, aby to stálo za čtyřhodinový očistec? Inu, přijíždějí sem turisté z celého světa, aby viděli množství starých hinduistických chrámů zdobených erotickými motivy. Je to jedno z nejdůležitějších hinduistických míst v Indii. K těmto památkám se dostanu později.

Ale Khajuraho se vyznačuje i dosti charakteristickými místními výrobky. Mosazné figurky, ručně malované obrázky, stříbrné šperky. Ty je možné tady koupit doslova na každém rohu. Procházíme se po centru, které se dá obejít během deseti minut, a prohlížíme si vystavené zboží jako správní turisté. Nic sice nekupujeme, ale přesto si s námi prodavači rádi povídají, vychvalujíce právě ten svůj sortiment.

Před jedním krámkem s čajem se s námi dávají do řeči dva mladí kluci a už nás zvou k sobě na čaj. Měli jsme sice v úmyslu strávit večer na střeše hotelu a pozorovat odtud západ slunce, ale takovéto pozvání se neodmítá. Vedou nás přes volné prostranství k řadě obchůdků, z nichž jeden patří jim. Cestou nás ujišťují, že jim nejde o business – dneska mají prý zavřeno. Krámek je plný typických místních suvenýrů. Sedáme si na židličky a kluci se nám opravdu nesnaží nic prodat. Jak příjemné. Mladší z nich, ten kterému říkají Popo, hned zase odchází, aby objednal na ulici čaj. Když nám ho pouliční prodavač přináší, povídáme si už o životě na indickém venkově.

Zatímco Popo je příslušník třetí kasty, jeho starší kamarád Kumar je v kastě druhé, tedy vyšší. I když britská vláda hinduistický systém čtyř základních kast zrušila zákonem, v životě Indů hraje nadále důležitou roli. Ve velkých městech toto tradiční uspořádání ustupuje, ale na většině území se drží dál. Také se zde stále zachovává zvyk, podle kterého rodiče domlouvají sňatky svých dětí. Mladí muži jsou na tom ještě docela dobře, protože mohou vybranou nevěstu – podle fotky – odmítnout. Ale pokud ženich souhlasí, svatba je domluvena a dívka se musí podřídit. Píše se rok 2002. Oba naši známí s tímto způsobem sice nesouhlasí, nicméně oba se mu podřídili a čekají jakou nevěstu jim rodiče nabídnou.

Kumar se svěřuje, že měl kdysi velkou lásku, leč byla naneštěstí z nižší kasty. Vysvětluje nám, že jeho rodiče jsou velmi laskaví staří lidé a proti všem rodinným zvykům by mu ve sňatku nebránili. Kdo svatbu překazil, byli její rodiče, protože našli pro dceru bohatšího ženicha. Kumar se tedy přestěhoval z malinké vesnice severně odsud do většího Khajuraha, aby si zde společně s Popem otevřel obchod. Oba doufají, že se jednou šťastně ožení.

Když nám vyložili své příběhy, vyptávají se na nás.

„A vy jste manželé?“ Ptají se a tváří se skoro spiklenecky.

Obvykle na tuto otázku odpovídáme že ano. Není to sice pravda, ale šetří se tím vysvětlování. Kumarovi a Popovi nechceme lhát.

„Ne nejsme. Nevadí vám to?“ Ptáme se, ale je vidět, že s tím počítali. Přeci jenom si čas od času povídají s cizinci jako jsme my.

Ale aby naši nestoudnost něčím trumfli, líčí, co jim vyprávěl jakýsi Holanďan.

„V Holandsku je prý pláž, na které se opalují lidé úplně nazí. Muži i ženy dohromady!“

Tak tohle je, vzhledem k jejich indické jejich výchově, vrchol zvrhlosti. Radši jsme tohle téma opustili, aby nezískali o Evropanech ještě horší představy. Teď ale zaskočili trochu oni nás.

„Zakouříte si s námi trávu?“

Podívali jsme se s Vláďou na sebe. „No, asi ne,“ odpovídáme trochu nejistě.

„Proč ne?“

„U nás je to zakázaný, tady ne?“

„Tohle je Indie. A navíc na kouření není nic špatného.“

Krčíme rameny a Popo dává kolovat ubalenou marihuanu. Co to s námi udělá? Nic. Asi jsme moc často vynechávali kolečko.

Pomalu se zase rozproudila debata, ale Kumar se co chvíli dívá na hodinky.

„Spěcháte někam? Nerušíme vás?“ Ptá se Vláďa kluků.

„Vůbec nás nerušíte. Ale bude šest a my se touhle dobou chodíme pomodlit,“ vysvětluje Kumar.

„Ok. My už také půjdeme,“ říkáme a chystáme se k odchodu.

„A nechcete jít s námi?“ Vyhrkne Popo, který najednou vypadá smutně.

Nápadem jsme nadšeni, protože je rozdíl prohlížet si staré chrámy jako turisté a nebo být při modlitbě ve stále navštěvovaném svatostánku.

„Hrozně rádi. A není to problém? Nejsme hinduisté,“ ptáme se ještě, ale tomu se oba jen smějí.

„Samozřejmě že nejste. Pojďme.“

Jdeme setmělými ulicemi a přeskakujeme při tom díry v chodníku i kravský trus. Chrám není daleko. Stoupají k němu dlouhé kamenné schody, pod nimiž si musíme zout boty. Proudí kolem nás lidé nahoru i dolů a jsou to samí Indové. Na tak turisticky rušném místě je to pohled dost neobvyklý.

Středobodem hinduistického chrámu bývá lingam. Tento falický symbol, představující Šivu, stojí pod nejvyšším místem stavby. Může mít různé velikosti od malinkého lingamu na domácím oltáři až po velký v chrámu. Tento byl opravdu obrovský. Tlustý a hlaďounký sloup tu stojí uprostřed a je vyšší než my. Spolu s ostatními ho zleva obcházíme. Věřící kolem nás si sami pro sebe mumlají modlitby a dotýkají se ho.

Organizované bohoslužby, na způsob křesťanských mší, tady nejsou, a přesto hinduisti chodí do chrámu několikrát denně. Obouváme se a Kumar s Popem nám chtějí ukázat příbytek sadhu, svatého muže, který žije vedle chrámu. Jednoduchý stan se skrovným vybavením, jen s rohoží na zemi. Na té sedí velice starý a hubený muž v lotosovém sedu. Prý je mu přes sto let a už ani nepotřebuje jíst. Přesto je kolem něj několik žen, které mu cestou do chrámu přinesly trochu jídla a mléka. Když je sadhu dostatečně starý a svatý, nemusí už ani žebrat a lidé mu

sami rádi přinášejí jídlo. Tento dobrý skutek vůči svatému muži jim totiž zlepšuje karmu.

Nám ovšem nezbývá nic jiného než se jít najíst do hospody a za všechno také zaplatit. Kumar s Popem nám doporučují jejich oblíbený podnik Safari a doprovází nás i na večeři. Poprvé se setkáváme s tím, že spolu s jídelním lístkem dostáváme i papír a tužku a svou objednávku si musíme sami zapsat. Jídlo je hodně pálivé, ale dobré.

Jdeme spát celkem brzo, protože naši průvodci nám chtějí ukázat „skutečnou Indii" a máme se sejít už v půl osmé ráno. Že to jídlo možná až tak dobré nebylo, se ukáže už během noci.

Silvestr den sedmnáctý

Tu skutečnou Indii hned tak neuvidím, rozhodně ne dneska. Prožila jsem si příšernou noc. V koupelně jsem strávila možná stejně času jako v posteli a některé chvíle byly hodně bolestivé. Vláďa ráno odešel, aby se domluvil s Kumarem a Popem, že nikam jít nemůžeme. Teď je dopoledne a já pořád zůstávám v posteli. Necítím se o nic lépe, přestože se o mě Vláďa něžně stará. Loupe mi banány, namáčí kapesník, kterým se ochlazuji a pak mě zase přikrývá, když mám záchvat zimnice. A vždycky, když na chvíli usnu, jde něco zařídit do města.

Přestože se za mě byli Kumar s Popem dvakrát modlit, neudržím v sobě už ani čaj. Hrozí mi dehydratace, jelikož průjem ani zvracení neustává a dojít do koupelny je pro mě čím dál tím namáhavější. Po druhé hodině jsme již rozhodnutí zavolat doktora. Tím se dávají věci do pohybu, ale já sotva sleduji, co se kolem děje. Vláďa běhá mezi naším pokojem a recepcí, během čehož hledá naše pojištění, telefonuje do Prahy, domlouvá se s recepčním... Všichni v hotelu vzali naše problémy za své a sami kontaktovali doktora, který prý přijde za dvacet minut. Přichází se na mě podívat hotelový kuchař a tváří se, jako by mu umírala babička. Chce vědět, kde jsme včera večeřeli, načež dostáváme vynadáno, že jsme nejedli v hotelu.

Doktor přijíždí už za necelou hodinku a je velice vážný. Než vejde do našeho pokoje, myje si pečlivě na dvorku ruce ve studené vodě. Mluví plynně anglicky a domlouvá se s Vláďou, co mi je. Nejprve má spoustu otázek, které skoro nevnímám. Vláďa si naštěstí předem nastudoval ve slovníku, jak se anglicky řekne průjem, zvracet, zimnice a podobně. Pak mi pan doktor vyšetřuje břicho. Dostávám dvě injekce – jednu na průjem a druhou proti zvracení – a troje prášky. Za půl hodiny se prý budu moci trochu najíst. Tomu v tuhle chvíli nemůžu vůbec uvěřit.

Když doktor slyší můj kašel, vyndává ještě stetoskop. Pokašlávám už skoro dva týdny, takže jsem ráda, když se dozvídám, že to není nic vážného. Za celou jeho návštěvu platíme na místě šest set padesát rupií. A zdarma ještě radí koupit nějaký iontový nápoj zvaný Electral.

A už je tu opět kuchař. Vůbec se neptá, co chci, rovnou mi vysvětluje, že mlu-

vil s doktorem a že mi donese bílou rýži a tvaroh. Nemám sílu jakkoliv reagovat, takže za chvíli je tu se vším zpátky. Po tomto jídle je mi opravdu mnohem lépe. Zabraly už i prášky proti bolesti, takže popíjím Electral, který je mimochodem dost nedobrý, a zotavuji se.

Teprve když se mi udělalo trochu lépe, začínám se zabývat tím, že je dnes poslední den v roce. Do večera je ještě chvíli času, takže pomalu ujídám rýži, abych měla sílu jít alespoň na chvíli ven.

Nakonec jdu s Vláďou do města, ale na nějakou oslavu Silvestra nemůžu ani pomyslet. Máme sraz s Kumarem a Popem a jdeme si sednout do jedné střešní pizzerie. Ulice pod námi je vyzdobená lampičkami, barevnými žárovičkami a papírovými girlandami. Všude řve indická pop-music a tajně se popíjí alkohol. Indové se výborně baví tím, že dělají ještě větší hluk než obvykle. Nevydržím to ale dlouho. Je tu zima a mně se chce spát.

Vracíme do hotelu a abychom netrávili Silvestr přímo na pokoji, jdeme si sednou do pohodlné pohovky na recepci. Celí se zachumláváme do deky a sledujeme televizi. Dávají právě Titanik, samozřejmě nadabovaný do hindy. Já jsem ho ještě neviděla, ale Vláďa dvakrát, takže mi dělá „simultánní překlad". V jedenáct se loď konečně potopí a já si v klidu můžu jít lehnout.

Vláďa jde ještě hledat kluky, kteří měli slavit konec roku v Safari. Nechává odemčené dveře, aby se mohl vrátit, až já budu už tvrdě spát, ale za chvíli je zpátky. Safari má už zavřeno a Kumar s Popem se zřejmě přesunuli jinam. Kolem půl dvanácté ležíme oba ve spacácích v posteli a čekáme na půlnoc. Kolem řádí Indové, hřmotně oslavují, zpívají, třískají činely, ale my jsme tak utahaní, že co chvíli usínáme. Nakonec prohlašujeme rok 2002 za ukončený a propadáme se do hlubokého spánku. Žádný přípitek, natož novoroční předsevzetí.

Nový rok — den osmnáctý

Hned po probuzení cítím, že je mi mnohem lépe než včera. Mám dokonce pocit, že budu mít dost síly na nějakou větší prohlídku okolí. Jsme v Khajurahu už třetí den a o jeho památkách toho víme tolik co v tuhle chvíli vy.

Po dietní snídani plánujeme, kde naši prohlídku začít. Jednotlivé chrámy vznikaly v různých dobách a jsou rozesety halabala po okolí. Chceme si dnes prohlédnout ty vzdálenější. Jejich prohlídka je zdarma, zato se k nim musíte nějak dostat. V hotelu nám nabízejí autotaxi za sto padesát rupií. V zájmu toho, abych se šetřila, souhlasíme s tímto snobským výletem. Není čas na hrdinství.

Projíždíme autem místy, která započala svou novodobou historii v roce 1838. Tehdy projížděl nedaleko tohoto místa jistý mladý britský důstojník se svým oddílem. Na naléhání svých nosičů dal příkaz ke změně cesty a po několika dalších hodinách se z neprostupného pralesa majestátně vynořily chrámové lodě. Téměř již zarostlé, ale svou výškou přečnívající nad korunami obrovských stromů, které je obklopovaly. Tím bylo pro svět znovuobjeveno Khajuraho.

Všechny stavby jsou opravdu více než působivé, což dosvědčuje i komentář

onoho vojáka, který je popisuje jako „nejkrásnější a nejgeniálnější hinduistické chrámy, co do umění mistrů kameníků...“. Faktem ale zůstává, že jejich výzdobu, ony erotické motivy, tento úzkoprsý důstojník královny Viktorie nepochopil a v dalším popisu se o ní zmiňuje jako o „extrémně nestydaté až urážlivé“.

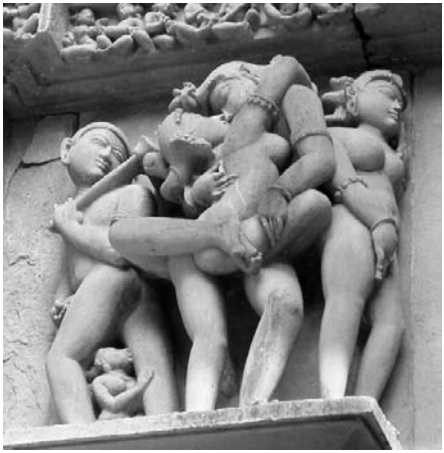

O pár let později navštívil toto místo další zástupce britské koruny, generál Cunningham, který celý prostor zmapoval a rozčlenil. Ale i pro něj byly všechny sochy “nadmíru neslušné a některé dokonce nechutně obscénní“. Podle generálova pojmenování se nyní nacházíme u východní skupiny.

Jak jsem se zmiňovala, leží tato skupina dále od vesnice a tedy i od hlavního komplexu. Tím pádem není ani tolik honosná, ani tolik navštěvovaná. Její areál není oplocen a kolem tisíc let starých staveb se pasou kozy a prasata. Pod schody popíjí pár Indů čaj, aby vám mohli „pohlídat boty“, až budete stoupat nahoru.

Náš řidič se projevil i jako docela schopný průvodce. Obcházíme společně chrámy, po směru hodinových ručiček, a k některým z výjevů dostáváme zasvěcené komentáře. Řada zobrazovaných sexuálních poloh jsou veskrze jogínské cviky. Například znázornění milování vstoje, při kterém mají milenci vždy jen jednu nohu na zemi a druhou se navzájem objímají ve výšce pasu. Tato nemožnost provedení je také jeden z hlavních důkazů pro teorii, podle které jsou všechny výjevy ilustracemi ke Kámasútře. Jiná verze vykládá, že jde o dokumentární zachycení svatební slavnosti boha Šivy a bohyně Párvatí. Nicméně vysvětlení těchto soch, které se v takové míře nikde jinde v Indii nevyskytují, je ještě několik.

Protože nám v hotelu slíbili výlet půldenní, má náš průvodce v rukávu ještě prohlídku vesnice. Tohle je něco jako staré Khajuraho. Asi pět kilometrů od rušného, turistického Khajuraha s letištěm. Tady se čas zastavil. Nemusím zdůrazňovat, že nikde nejsou ani hotely, ani restaurace, natož internetové kavárny. Zato jsou tu čtvrtě tradičně rozdělené podle kast. Cihlové domky vyšších kast jsou bíle a modře omítnuté. O kus dál, na betonovém prostranství kolem studně sedí na bobku čtyři pradleny a kolem pobíhají mladší dívky. Chvílemi ždímají vyprané prádlo, většinu času se ale postrkují a hihňají. Nejmenší holčička v žlutých šatech si nás zamyšleně prohlíží. Žádné pokřikování „photos“, „school pen“ ani „rupies“, jako v turistických centrech, ale ani strach nebo údiv.

Když přicházíme k místní škole pro nejchudší děti, dochází nám, že trasa naší procházky je pečlivě promyšlena. Proto ta holčička nebyla překvapená. Lidé tady žijí tradičním způsobem, ale jsou zvyklí na to, že jim bílí a žlutí turisté nahlížejí do soukromí. Ale také jsou zvyklí, že z toho něco kápne.

Stojíme v tmavé místnosti, které by nutně potřebovala znova vymalovat. Kolem stěn sedí na zemi děti a tam, kde se opírají o zeď, je omítka otlučená až na cihly. Dvoje nízké dveře, umístěné proti sobě, nemohou pustit dovnitř dostatečné množství světla. Právě se tu asi dvacet dětí učí anglickou abecedu. Pan učitel nás vřele vítá a provádí po škole. Procházíme druhými dveřmi na malý, špinavý dvorek a odtud do druhé třídy. V té se starší děti učí psát a počítat.

Jak nám pan učitel vysvětluje, je to škola pro nejchudší. Takže žádné učebnice, školní uniformy, ani lavice. Veškeré pomůcky jim nahrazují dvě tabule v obou třídách.

„Je to tu nuzné, ale škola pro všechny zdarma," vysvětluje velice pyšně učitel a ředitel v jedné osobě.

„Děláme co můžeme," dodává a předvádí nám, že děti znají základy angličtiny.

„Minulý rok tu čtyři měsíce učil jeden mladý Kanaďan, samozřejmě dobrovolně a zdarma". Ještě chvíli se nad školou rozplývá a už přichází ta nevyhnutelná otázka.

„Pomůžete nám pár rupiemi, aby tyhle děti mohly dostat vzdělání?"

A už mám v ruce Donation book. Mnoho turistů zde již bylo před námi a přispívali různými částkami. Pan učitel mě upozorňuje hlavně na stránky s darem pět set rupií. Necháváme jim nakonec sto rupek.

Venku už na nás čeká náš průvodce a cestou k autu se ještě musíme zastavit u jednoho z jeho bratranců, jak jinak. Ten má krámek se stříbrem. Všechno je samozřejmě místní výroba.

„Tenhle prsten vyrobil můj slepý otec. Žije ve vedlejší vesnici." ukazuje prodavač na stříbrný prstýnek. Co na tom, že jsme skoro stejný viděli i v jiných městech. Jeden se mi přeci jen libí a už začíná známá hra.

„Jste letos moji první zákazníci...," vysvětluje výjimečnost našeho nákupu.

„To není nic divného, vždyť je prvního ledna dopoledne," namítáme.

„Mě nejde dnes o zisk, jen o prvního zákazníka...," omílá svou.

„You are happy, I am happy," dodává.

Končíme na stu rupiích a počítáme, že nás tenhle výlet stál třikrát více, než jsme si původně představovali. Přijíždíme k hotelu a řidič nám vysvětluje, že jeho průvodcovské služby nebyly v ceně. Takže ještě bakšiš jemu a prcháme na pokoj.

Obědvám pořád ještě opatrně, hlavně banány, zatímco Vláďa si pochutnává na výborném thali. Po obědě si stejně musím jít opět lehnout. Odpoledne máme sraz s Kumarem a Popem. Popíjíme čaj v jejich krámku, ale tentokrát si prohlížíme i jejich zboží. Mám radost, když zjišťuji, že jsme ten prstýnek nekoupili nijak nevýhodně a že je dokonce hezčí, než tady mají kluci. Ale stejně se o něm raději nezmiňuji.

Povídáme si o chrámech a o mém zdraví a o letošním neobvykle studeném začátku roku a o spoustě dalších věcí. Rozcházíme se v dobré náladě a my se jdeme poohlédnou i po okolních obchodech. Chceme koupit něco teplého na sebe, ale asi to bude problém. Krásné kašmírské svetry a šály z pachminy jsou dražší, než si můžeme dovolit. Zbytek jsou barevné potištěné hadříky, nic, co by zahřálo. Protože večer už je opravdu zima, mám na sobě dvě trička, mikinu a větrovku. To je to nejteplejší, co mám, ale rozhodně ne to, co bych potřebovala.

Dnes se konečně dostáváme k návštěvě západní skupiny chrámů, tedy k tomu, kvůli čemu sem jezdí všechny ty hordy cizinců. Mezi udržovanými trávníky jsou rozesety menší a větší chrámy. Mezi nimi asfaltové cestičky a u jednotlivých staveb jsou krátké popisky. Neuvěřitelná změna proti obvyklému binci. Aby se Indie nezapřela, prohání se po vršcích templů opičí rodinky. Kam se podíváte sedí nějaký ten hanuman.

Ke chrámu vede vždy schodiště, na jehož vrcholu je dosti nepravidelná stavba s členitými zdmi. Všechny jsou rozdělené do pásů a zaplněné ornamenty. V nižších patrech jsou to procesí lidí a zvířat, nahoře pak postavy božstev a zmiňované erotické scény. Nejúžasnější jsou na těch sochách detaily. Můžete obdivovat různé jednotlivé druhy náhrdelníků na nahých prsou tanečnic či zdobení jejich prstů a nehtů, perfektně propracované postroje na koních nebo zbraně válečníků v průvodu. A to vše v tisíc let starém pískovci, který vydržel i přes přirozené zvětrávání, přes působení počasí i přes péči indických historiků s dosti podivnými restaurátorskými postupy.

Strávili jsme prohlídkou tohoto areálu celé dopoledne a tímto příjemným způsobem jsme zakončili náš pobyt v Khajurahu. Před odjezdem chceme ještě poslat mail domů a naobědvat se. Oběd se jako vždy protáhl a rychlosti připojení k internetu se tu ani nedá říkat rychlost. Napsání a odeslání krátké zprávy nám trvá čtyřicet minut a teď abychom letěli na nádraží. Autobus nám jede ve dvě. Cestou se rychle zastavujeme u našich starých známých a necháváme jim Vláďovu navštívenku. Snad napíší mail, na víc teď není čas. Přibíháme na nádraží pět minut po druhé a náš autobus tu naštěstí stále ještě stojí. Rychle kupujeme jízdenky a Vláďa šplhá s našimi batohy na střechu. Batohy jsou přivázané, my jsme našli svá místa a jsme připraveni vyrazit.

Tentokrát je autobus téměř plný. Nejvíce je tu Němců a Japonců. Ale už to nejsou ti hluční Japonci s digitálními kamerami na krku, které jsme viděli ráno kolem chrámů. Ti odletěli letadly.

Tento autobus je „expres“. Není to však žádná výhra. V Satně budeme sice o půl hodiny rychleji, ale rychlejší jízda po té vykotlané cestě necestě není nijak příjemná. Na můj žaludek je to až až. Vláďa mě utěšuje a já nahlas sním o poklidné tiché kavárně, kapucinu a laskonce. Opravdu si oddechnu, teprve když bus zastavuje v Satně.

Strhl se povyk, protože jsme zastavili na kraji hodně rušné silnice, kterou jsme tím z poloviny ucpali. Druhou polovinu ulice zatarasili rikšáci, lačně se vrhající na celý dav cizinců. Vláďa už je na střeše a mě dole obklopilo asi tucet křičících rikšáků. Kolem troubí auta a všichni se postrkují. Vedle stojí nešťastný Japonec. Potřebuje vylézt na střechu, ale jeden těžký batůžek má dole a neví co s ním. Nabízím mu, ať ho nechá u mě, že ho ohlídám. Celý šťastný mi ho dává do opatrování a už se také šplhá po žebříčku. Tam je nyní už tolik lidí, že Vláďa se s našimi dvěmi bágly nemůže prodrat k zadnímu žebříku. Snaží se mě vyhlížet po stranách autobusu, aby mi je podal, jenže já se nemůžu od toho japonského zavazadla hnout. Nakonec se tedy vynoří z klubka těl na zádi a o něco později se

objevuje i vděčný Japonec. Pomuchlaní nasedáme na nejbližší rikšu, abychom se dostali k vlaku.

Máme spoustu času, takže hledáme čekárnu. Zrovna když máme jízdenku do sleeper class, není tu pro nás samostatná čekárna. Našli jsme nějakou místnost se sedačkami. Úplně vyřízená se do jedné z nich skládám a téměř usínám. Možná že jsem neusnula úplně, ale rozhodně jsem nevnímala, že Vláďa odchází. Najednou přede mnou stojí s kafem a kremrolí. Piji přeslazenou kávu z upatlaného kelímku a všechno hned vypadá lépe.

Dávám se do řeči s holkou z Izraele, která cestuje sama a teď míří směrem do Váránasí. My také, takže společně sledujeme hlášení, abychom neprošvihli vlak. Vláďa je zase někde na nákupech, když z amplionů jasně zní hlášení, že přijíždí Patna Expres. Do odjezdu podle jízdního řádu je sice ještě asi hodina, takže je nám to trochu divné, ale koneckonců, tohle je Indie. Běžím najít Vláďu, vracíme se pro věci a společně s Izraelkou spěcháme přes nadchod na druhé nástupiště.

Hledáme rychle náš vagón, ale naše místa jsou již obsazená. Porovnáváme jízdenky s trojicí Indů, ale oni mají lístek do jiného vlaku než my. Že by tedy tohle přeci jen nebyl Patna Expres? Dohadujeme se co udělat. Tenhle vlak zřejmě do Váránasí jede také, ale nebudeme mít místo ke spaní a navíc můžeme dostat pokutu. Zatímco řešíme naší situaci, vlak se dává do pohybu. Mám strach, že vystoupíme ze správného vlaku, protože špatně tu přeci mohou být ti Indové a ne my. Vlak už ujíždí podél nádraží, když jsme konečně rozhodnuti – musíme ven. Hrneme se ke dveřím a Vláďa vyskakuje jako první. Po dopadu běží podél vlaku, což mi připomíná něco o setrvačnosti. Nemůžu moc váhat, protože vlak pořád zrychluje. Odrážím se a přes desetikilovou zátěž na zádech plachtím chvíli vzduchem. Skok to byl dlouhý a dopad tvrdý, ale udržela jsem se na nohou. Za námi ještě skáče Izraelka, ale ta už tvrdě končí na betonu nástupiště. Pomáháme jí vstát a smutně hledíme za vzdalujícím se vlakem.

Vlečeme se zpátky v čekárně, které je teď již poloprázdná. Zrovna ji nějaký poslíček zametá. Mám alespoň čas se umýt a vyčistit si zuby, abych se mohla ve vlaku hned uložit ke spánku. Mezitím zase ohlásili Patna Expres a opět na druhém nástupišti. Potřetí přecházíme nadchod a podruhé nastupujeme do vagónu S4, ale poprvé jsme na správném místě. Hned rozkládáme lehátka a naše známá se ukládá ve vedlejším kupé. Usínám rychle a doufám, že do čtyř hodin, kdy máme vystupovat ve Váránasí, se alespoň trochu vyspím.

3. ledna den dvacátý

Je ještě tma, celý vagón se probouzí, všude se ozývá pokašlávání, šustění zavazadel a kroky. Bude vystupovat hodně lidí. To je naše spása, jinak nevím, jak bychom poznali, že jsme na místě. Přišlo mi, že tentokrát tu byl mnohem větší hluk než na té první noční cestě z Mumbaie do Bhopálu. Ale Vláďa tvrdí, že se konečně mohl ve vlaku vyspat. Tomu asi napomohlo, že jsme si při objednávání jízdenek rezervovali horní dvě lůžka a tak mu nikdo v noci nesedal na nohy. A

také musím dodat, že nejsou čtyři hodiny ráno, ale šest. V tomhle případě je to rozhodně vítané zpoždění.

Vystupujeme a musíme se prodírat ven, protože nástupiště je úplně přeplněné. Procházíme nádražní halou, kde spí několik desítek lidí na zemi. Mezi nimi se proplétají cestující a různí prodavači nebo naháněči. Staré město, kam se chceme dostat, je odtud daleko a průvodce nás varuje před rikšáky. My si ale v šest ráno nemůžeme moc vybírat, zvláště když je mlha, že není vidět na dvacet kroků. Zkoušíme telefonovat do jednoho či dvou hotelů, ale nikdo to samozřejmě nebere. Dva neodbytní rikšáci se na nás už přilepili, takže za chvíli podléháme a necháme se za dvacku dovézt do jakéhosi hotelu dle jejich výběru.

Projíždíme dlouho uličkami, město se teprve probouzí, ale na trzích, které míjíme, je už docela čilý ruch. Někteří prodavači sice ještě spí na svých vozech podél ulic, celí zachumlaní do šálů a dek. Ale jiní už nakládají na vozíky různé druhy zeleniny a rozjíždí se za obchodem. Objevují se první ohníčky a po nich i první čaje na prodej. Mlha se trhá jen velmi pomalu, takže náš řidič co chvíli troubí. Čert ví, proč se k nám do malé motorikši vecpal i řidičův pomocník. Asi jsou to nerozluční kamarádi. Zatímco my jen unaveně, ale se zájmem pozorujeme okolí, oni pořád brebentí a smějí se. Za chvíli se uličky ještě víc zužují a nakonec zahýbáme do tak úzkých, že mám strach, abychom vůbec projeli. Po půl hodině konečně zastavujeme a řidič nám vysvětluje, že musel jet oklikou, protože někde to prý není průjezdné.

Pak dlouze zvoní u nějakých dveří, než se z nich vynoří rozespalý mladík. Hotel vypadá nově, pokoj má mít teplou vodu a nabízí ho za sto třicet rupií. To je dobrá cena, až na to, že vůbec netušíme, ve které části města se nacházíme. Když nás všichni tři ujišťují, že Ganga je jen kousíček odsud, bereme to. Shodili jsme věci na zem v pokoji v druhém patře a hned zase vycházíme ven. Chceme využít toho, že jsme tu tak brzo ráno a máme šanci vidět pověstný východ slunce nad Gangou. Lezeme na střechu, abychom zjistili, kterým směrem je řeka, ale co vidíme? Mléko a jenom mléko. Sotva mlhou dohlédneme na okolní domy. Nemá smysl jít teď hledat gháty. Jdeme spát.

Probouzíme se do trochu lepšího počasí. Oparem prosvítá slunce a já už se nemůžu dočkat, až uvidím řeku. Na střeše si dáváme rychle snídani. Tvaroh s banány a medem a zázvorový čaj. To „rychle“ tu má samozřejmě trochu jiné rozměry, než jsme zvyklí od nás. Takže už o hodinu později vycházíme z hotelu směrem, který nám popsal kluk na recepci. Proplétáme se uličkami, některé z nich jsou jen metr široké, a najednou stojíme na vrcholu širokého schodiště.

Stupňovité gháty se táhnou nalevo i napravo a dole pod námi protéká Ganga. Nádherná, majestátní, velkolepá, vznešená, impozantní, prostě naprosto úchvatná. Tají se mi dech. Nic předtím ani potom nemůže předčít sílu tohoto okamžiku. Vnímám moc a půvab řeky, jež je neskonale mohutná a přesto působí tak pokojně. Kolem nás je slyšet povyk dětí, drmolení sádhua, lomození dvoukoláku i křik prodavačů, ale ve vzduchu se přesto vznáší mystický klid. Tak tohle je Váránasí – pro hinduisty to nejposvátnější místo na zemi, pro mě místo naprosto nezapomenutelné, dějiště neopakovatelných zážitků.

Zůstáváme ohromeně stát a mlčky Gangu obdivujme. Protější, neobydlený břeh, viditelný skrz opar jen jako náznak pevniny, dojem velikosti této řeky ještě

umocňuje. Po hladině je roztroušeno pár lodiček, do jejichž vesel se opírají snědí svalnatí mladíci. Pochopitelně v košilích s dlouhými rukávy a v dlouhých kalhotách, jak jinak. Voda má zelenomodrou barvu a ze mě padá balvan strachu o čistotu této největší indické řeky.

Sestupujeme po schodech ghátu – což doslova přeloženo znamená přístaviště – na nábřeží a tady už vesele běží rušný indický život. Pradleny, ale ještě častěji pradláci, stojí po kolena ve vodě a mlátí prádlem o ploché kameny. Další pomocníci prádlo ždímají a rozkládají všude kam se dá, na zábradlí, na šňůry i jen tak na schody. O kus dál se ve velkém suší placky trusu na topení a jinde je zase ghát vyhrazený pro koupání vodních buvolů. Jsou tady dva spalovací gháty, jeden menší, jeden větší, na kterých probíhají po celý den pohřební ceremonie. Hoří tu vždy nějaké ohně a postávají skupinky příbuzných. Všude kolem řeky jsou roztroušeny malé i větší svatyně, ale hlavně ty malé, jejichž lingamy jsou jen necelého půl metru vysoké.

Nejraději ale pozoruji krásné snědé mladíky, kterak provádějí očistnou koupel. Místo plavek jim slouží speciální pruh látky omotaný kolem těla a svázaný šňůrkou. Stojí po pás ve studené vodě a z mokrých vlasů jim po štíhlém těle stékají pramínky vody.

Na schodech ghátů posedávají nebo se procházejí rozmanité typy lidí. Jsou tady sádhuové skoro nazí, nebo naopak celí zahalení do oranžových látek. Indky v barevných sárích a Indové v košilích, všichni buď bosí, nebo jen v sandálech. Děti pouštějící malé barevné papírové draky, které většinou končí svoji pouť vzduchem v bezvětří nad řekou. Majitelé loděk volající na nás svoje: „Boat, sir?“ Japonci s drahými kamerami a fotoaparáty. Maséři a holiči mající své živnosti rozložené přímo na schodech. Děti, které prodávají pohledy či nabízejí za úplatu zvážení na váze kterou tahají v pytli přes rameno, nebo jenom tak žebrají. Staří lidé, kteří sem přišli zemřít, protože kdo zemře ve Váránasí, dosáhne okamžitého stavu spásy čili mókši. A jelikož se již vzdali veškerého svého majetku, většinou také žebrají. A do toho běloši. Jedni vyšnoření ve značkovém oblečení, kteří sem přijeli na pár dní na luxusní poznávací zájezd a mají rezervovaný čtyřhvězdičkový hotel. Druzí opálení, v zaprášených tričkách a ve věcech často koupených v Indii, kteří cestují již několik týdnů, někdy i měsíců.

Všechno to působí velmi uklidňujícím dojmem. Možná proto, že i přes takové množství lidí je tu skoro ticho. Žádné troubící rikši ani zvonící kola. I ti žebráci jsou nějací méně dotěrní a převozníků se dá zbavit pouhým: „No, thanks!“.

V tržišti nad hlavním ghátem jsme si koupili mandarinky a teď tu sedíme u vody, kocháme se tou mozaikou lidí, zvířat a barev. Vychutnáváme si klid i mandarinky a slupkami krmíme černou kozu.

V hotelu jsme si řekli o deky navíc, takže když si oba přehodíme přes spacáky ještě dvě deky, je nám teplo. Přes den je tepleji jen když se mezi mraky prodere slunce a to není moc často. Odpoledne proto podnikáme nový pokus obstarat si něco na sebe. Obcházíme stánky na bazaru, není jich málo, ale mají v podstatě totéž. Hlavní artikl jsou zde šály. Dlouhý, asi metr široký šál z různých materiálů, do kterých se zahaluje většina Indů, mužů i žen. Nemám na výběr a tak si jeden z nich kupuji. Během dne pak zápolím s technikou, jak se zabalit, aby mi žádný cíp nikde moc neplandal, všechno mi to nepadalo, ale hlavně, aby mě to hřálo.

Další problém jsou ponožky. Indové je moc nepoužívají, takže jejich výběr je oproti šálům úplně žalostný. A o bavlněných si můžete nechat leda tak zdát. Vybrala jsem si jedny, které vypadají jako froté a hned si je také oblékám. Okolostojící Indové se dobře baví a ukazují si na mě.

Váránasí je typické výrobou hedvábí, výukou jógy a výrobou starých indických hudebních nástrojů a výukou hry na ně. Tyto posledně jmenované školy pořádají několikrát týdně koncerty, aby nalákaly nové studenty, většinou samozřejmě cizince. Nemáme sice ambice učit se hrát na neobvyklé dřevěné nástroje, vystavené v obchůdcích, ale koncert si poslechneme rádi. Deset minut před ohlášeným začátkem přicházíme k jedné ze škol.

„Dobrý večer," vítá nás s úklonou majitel školy.

„Jsme tady dobře na koncertu?" Ptáme se, protože tu nevidíme žádné jiné lidi.

„Jste tu první. Pojďte a posaďte se zatím zde v obchodě," zve nás dál.

Sedíme na koberci na zemi, popíjíme nabízený čaj a prohlížíme si všechny ty drnkací a foukací nástroje.

Majitel přichází, aby nás odvedl do otevřeného dvora. Na jedné jeho straně je malé podloubí, v jehož kratší straně stojí postel bez matrace, zato překrytá starou dekou. To je pódium. My usedáme na zem na opačná konec podloubí. Barevný koberec, na kterém sedíme, je notně prošlapaný a betonová podlaha pod ním hodně studená. Nakonec se sešlo pět posluchačů. První polovina koncertu jsou skladby pro sitár a tabla. Sitár vypadá jako kytara s malým tělem a dlouhým krkem, na kterém je asi jedenáct malých kolíčků po celé délce a sedm velkých kolíků na konci, strun nepočítaně. Tabla jsou dva bubínky, každý s trochu jiným tónem. Druhá část koncertu pokračuje skladbami pro tabla a flétnu. Je to nádherný hudební zážitek, ale my už pomalu cvakáme zubama. Skoro se dám ulevilo, když celý koncert skončil a my se můžeme zahřát chůzí k hotelu.

Ačkoliv je náš hotel blízko řeky, jak se všichni dušovali, úplně v centru rozhodně není. Gháty se kolem Gangy táhnou několik kilometrů a za první řadou domů se klikatí neuvěřitelně zmatená spleť úzkých uliček. To jenom na vysvětlenou, proč k našemu hotelu trefíme jen kolem řeky. Stačí dojít na správný ghát, dát se po schodech nahoru a ponořit se necelých sto metrů do toho chaosu. Celý den to byla úplně bezproblémová cesta, kterou jsme absolvovali několikrát. Ale teď je tma a na ghátech pochopitelně není žádné osvětlení. Klopýtáme nocí a zjišťujeme, že schody mohou začínat i končit dosti zákeřným způsobem. Taktéž jejich výšky, šířky i délky jsou záludnější, než vypadaly přes den.

Hned při snídaní na střeše nám hotelový poslíček vykládá o nádherách některých chrámů ve Váránasí. Vyjmenovává, co všechno musíme ve městě zhlédnout, a ke konci, jakoby mimochodem, připomíná, že hotel má vlastní cykloriksu. Hned ještě dodává, že za pouhých třicet rupií nás doveze postupně ke třem nejdůležitějším chrámům, do továrny na hedvábí i do obchodu, který též patří majiteli hotelu. Nemáme na dnešek žádný konkrétní program, a tak s nabídkou souhlasíme. Cena je dobrá, takže je jasné, že se z toho vyklube ještě něco navíc. S tím už počítáme.

Rikšák je už starší pán, takže se pomalu posunujeme lomozem váránaských ulic. Jakmile se totiž vzdálíte od řeky více než deset minut chůze, nemůže být už o nějakém klidu ani řeč. Motorikši jako by si chtěli vynahradit, že nemohou vjíždět do některých příliš úzkých bočních uliček, se na této hlavní prohánějí a předhánějí, troubí a pokřikují na sebe. Ale to všechno jen do té doby, co se celá silnice ucpe a všichni se pohybují krokem.

První zastávka – Monkey Temple. Chlapík nám posunky naznačuje, že tu na nás bude čekat a že nemusíme chvátat. Jsem z toho trochu nesvá, protože zastavil skoro uprostřed dost rušné křižovatky a podobných čekajících rikšáků je tady už spousty. Co si budeme namlouvat, ale starý neoholený Ind, v potrhaných šatech a hlavou omotanou šálou, aby mu při šlapání nenafoukalo do uší, se těm ostatním, podobně vyšňořeným podobá jako vejce vejci. Nevěřím, že toho našeho ještě někdy poznáme.

Monkey Temple je se vším všudy opičí chrám. V zahradě, která ho obklopuje, se to jen hemží opičkami všech velikostí. Vesměs posedávají po trávnících a cpou se plnými hrstmi oříšků, jablek a jiných dobrot, které jim sem věřící i turisté ve velkém přinášejí. A když mají přeci jen pocit, že těch laskomin není dostatek, jsou dost drzé. Chrám je stále používaný a evidentně hodně oblíbený. Lidé stojí dlouhé fronty, aby se zde mohli poklonit a položit květiny. Nehinduisté nemají do vnitřních prostor přístup, ale vzhledem k těm frontám mi to zas tak nevadí. Při návratu ke křižovatce nás už náš šofér vyhlíží a v proudu lidí nachází on nás a ne my jeho.

Druhý chrám, Tulsi Manas Temple, je mnohem mladší, větší, okázalý a bílý mramor děsně studí do chodidel. Vnitřní bílé zdi jsou popsány textem Rámájany přeložené do hindy. Probíhá zde zrovna nějaký obřad, během něhož dva mniši bubnují na dva obří bubny. Opatrně vystupujeme po schodech na ochoz, který se táhne kolem celého vnitřního prostoru, abychom měli dobrý výhled na děj dole. Než se nám ale podařilo najít vhodné místo mezi sloupovím, obřad pomalu končí a lidé pod námi se rozcházejí. I my tedy spěcháme ven k místu, kde jsme nechali své boty. Za zmínku stojí ještě okolní zahrada, která je trochu ve stylu japonských zimních zahrad. Ovšem v indickém podání je tu všechno tak trochu jiné. Plastové sošky bohů mezi vřesem a podobně.

Další zastavení je u chrámu bohyně Durgy, který se nachází jen o kus vedle a je celý utopený mezi stánky s cetkami. Díky tomu, že jsme v boční ulici kupovali vodu, podařilo se nám přijít ke chrámu nejméně používaným vchodem. Dokon-

ce jsme ani nemuseli zaplatit za „úschovu bot“. Jak jsme posléze zjistili, vchod z hlavní silnice je úplně obležený žebráky. Přes veškerou posvátnost těchto tří templů musím přiznat, že na nás nijak moc nezapůsobily. Zřejmě to bylo tím množstvím lidí, ale možná jsme také neměli tu pravou náladu.

Vezeme se do muslimské čtvrti, kde se nachází desítky, možná stovky malých rodinných tkalcoven. U jedné z nich rikšák zastavuje. Procházíme dvorem k nízké budově a já nesměle nahlížím dovnitř. Někdo mi ukazuje, že mám jít dál. Říkám si, že asi máme tenhle výlet zaplacený i s exkurzí. Továrnička je to opravdu malá. V nízké, tmavé místnosti s hliněnou podlahou jsou tři velké tkalcovské stavy. Dřevěné konstrukce se spoustou špagátů nestojí na zemi, ale ve vyhloubených jámách. Tkalci sedí na zemi a nohy mají spuštěny dolů, kde šlapají na pedály. Celé to působí velmi trudně a mimoděk se mi vybavují výjevy z Dickense. Nezdržujeme se tady dlouho, protože nemám dobrý pocit z toho, že se cizinci chodí dívat na lidi, kteří pracují v takovýchto podmínkách.

A slíbený obchod? To už je úplný debakl. Zouváme se, jdeme si sednout na zem do místnosti nacpané kolem stěn všemi možnými látkami. Šéf nás velice uctivě vítá a posílá svého poskoka pro čaj. Pijeme a čekáme, až někdo kdesi nahodí generátor, nejde totiž zrovna proud. Možná, že u toho mělo raději zůstat, jelikož když se nad námi rozsvítí žárovka, ti dva – šéf a jeho pomocník – před nás začínají s okázalými gesty rozprostírat šály, jeden za druhým, a vršit je na sebe. Když jich rozloží asi šedesát, zase jeden po druhém odendávají. My musíme hrát tuto hru s nimi a dávat bokem ty, co se nám nejvíce líbí. Látky jsou to pěkné, 100 % hedvábí, které nádherně mění barvu, když se šál zavlní.

Prošli jsme celou touto hromadou zpátky a máme vedle sebe čtyři nejhezčí kusy, které ani za nic nehodláme koupit. Ale ono to nekončí! Teď přichází na řadu směsi hedvábí a bavlny, hedvábí a pachminy, 100 % pachmina, pachmina a bavlna, dvou, tří, čtyřvrstvé hedvábí, které je spíš už jako koberec než látka, a tak dále a tak dále. A k tomu pochopitelně dostáváme výklad o kvalitě všeho předvedeného zboží a o nízké ceně. Nakoupíme prý dárky rodině a přátelům a ještě na tom výborně vyděláme. Co na tom, že z ceny jednoho šálu z čistého hedvábí můžeme vyžít v Indii i několik dní... Postupně odmítáme všechny jejich pokusy a odcházíme s prázdnýma rukama, ale i s pocitem, že jsme podvodníci, co takhle hnusně využili jejich obchodní pohostinnosti. I rikšák je naštvaný, protože z případné koupě by také něco měl. Takhle se musí spokojit s deseti rupiemi, které mu dáme jako bakšiš.

Nicméně, teprve ve chvíli, kdy jsem opustili drahý obchod s hedvábím, začíná nám nákupní den. Hned cestou ho hotelu vidím na ulici první obchod s evropským oblečením, košile, svetry, mikiny... Zastavujeme rikšu a já si po pečlivém posouzení, co mají nejteplejšího, kupuji fleesku. Spolu s tím šálem, co mám a který jsem si okamžitě oblíbila, jsem už snad dostatečně vybavená na indickou zimu. Na tržišti v centru pak ještě kupujeme šál pro Vláďu a pro mě tričko. Další problém který nám zima přináší, je totiž skutečnost, že nemůžeme prát. Oblečení by nám do druhého dne neuschlo a zas tolik ho nemáme. Takže se převlékám do nového, po dlouhé době čistého trička a jsem náramně spokojená.

Když už nám to nakupování tak jde, rozhodujeme se, že si konečně koupíme bhang. Prvního Inda, který se u nás nachomýtne, aby nám nabídnul hotel, loď-

ku, pachminu, hedvábí nebo cokoliv jiného, se ptáme na goverment shop. Hned chápe, o co nám jde, a nabízí, že nás tam odvede. My chceme pouze ukázat směr, ale on je neodbytný. Slibuje si od toho nějaký bakšiš a ještě se nás cestou snaží přesvědčit, že zná mnohem lepší obchody se silnějším zbožím. Goverment shop, tedy legální státní obchod s omamnými látkami je malý krámek na rohu jedné křižovatky. Chlapík v khaki uniformě, která se velice podobá policejní, tady prodává mimo jiné bhang po dvaceti rupkách za sklenici. Tento lahodný, sladký nápoj se vyrábí smícháním jogurtového lassi a drcené marihuany, případně dalších halucinogenních ingrediencí, třeba durmanu.

Objednáváme si každý jednu sklenici a prodavač nám nabízí židličky v zadní části krámku. Sledujeme, jak z jakési plechovky nabírá sytě zelenou pastu a míchá ji do mléka. Za chvíli už ten světle zelený drink vychutnáváme a čekáme, co přijde. Nic. Když platíme, nabízí nám prodavač ještě koláček z hašiše, jeden si bereme a zklamaně odcházíme. Nestalo se vůbec nic. Chceme se tedy ještě projít po tržišti a zajít na internet, protože už jsme dlouho nepsali domů.

Na trhu zahýbáme do spleti uliček, kde jsme předtím nikdy nebyli. Někde schován by se tu měl nacházet slavný zlatý chrám. Nějak jsme asi zabloudili a najednou si uvědomuji, že se setmělo. Vzpomínám si na radu, že když v těchto uličkách zabloudíme, máme dojít k řece. Ale teď je těžko říci kudy je to k řece a kudy od řeky. Když se na ní přeci jen doptáme a dojdeme na ghát, je tu už úplná tma. Tyto gháty neznáme a potmě se po nich jít nedá. Nezbývá než se zase ponořit do těch úzkých uliček, tak úzkých, že musíme chodit za sebou. Zajímavé je, že Vláďovi vůbec nevadí, že tu už dost dlouho bloudíme, a pořád se za mnou něčemu směje. Ptáme se na cestu, ale problém je, že vlastně nevíme, kam chceme jít. Mě už to také připadá srandovní, a tak se motáme kolem dokola tak dlouho, než se skoro náhodou ocitáme zase na hlavním tržišti. Teď už víme, kde jsme, a s přehledem najdeme naši oblíbenou internetovou kavárnu.

Dáváme si čaj a střídáme se ve psaní mailu domů. Problém je, že když si po sobě napsané řádky přečtu, raději je zase smažu. Vláďa si počíná obdobně, takže po půl hodině jsme tam, kde jsme začali. Ale jsem za tyto světlé chvilky, ve kterých vše smažeme, ráda, protože mi je úplně jasné, že z toho textu musí všichni poznat, jak jsme mimo. Co si počít s větami jako „Váránasí je super, přijeďte taky“? Nakonec máme pocit, že jsme to vyřešili šalamounsky jen dvěmi větami. „Dojeli jsme v pořádku do Váránasí. Jsme v pořádku, ale nemůžeme dnes psát moc dlouho, protože právě vypnuli proud. Ahoj.“ Tenhle dopis sice bude několika lidem v Čechách vrtat hlavou, ale my máme právě jediné přání – dostat se do hotelu.

Zase klopýtáme po ghátech, ale už se na nich přeci jen trochu orientujeme. V jednom místě jsme si na chvíli sedli na schody, abychom si trochu odpočinuli. Dumám a nemůžu se rozhodnout, jestli se mi čas zrychluje nebo zpomaluje. Každou chvíli jsem přesvědčena o něčem jiném a je jasné, že vnímání času mám nějaké podrchané. Vláďa asi také řeší nějaké svoje myšlenkové zauzlení. Téměř nemluvíme, jen občas se jeden z nás začne něčemu smát a to se pak ten druhý rád přidá.

Najednou, kde se vzal, tu se vzal, stojí vedle nás člověk. Zdraví nás jako své staré známé a když moc nereagujeme vysvětluje, že jsme u něj byli včera na kon-

certě. To už jsem doma a připadá mi to hrozně legrační, že se zase potkáváme. Vláďa se tentokrát snaží nesmát a vede s tím Indem zdánlivě normální řeči. Ten nám vysvětluje, že nemáme sedět tady, kde to není moc hezké, ale jít o kus dál, kde je opravdu romantické zákoutí. Sám si tam prý chodí čas od času sednout a koukat na řeku a měsíc. No to už je úplně k popukání, tak tady to není pěkné, jo?

Přeci jen se zvedáme, mě se sice nechce, ale Vláďa už děkuje za radu a odcházíme naznačeným směrem. Raději se už ale nezastavujeme, vzájemně se vedeme, cik cak mezi kravskými lejny, domů. Ani nevím jak, ocitáme se nakonec v pokoji. Já nejsem ochotná čekat, až se ohřeje voda a rovnou zalézám do spacáku i ve své nové fleesce. Vláďa ještě chvíli haraší v koupelně a už také uléhá. Nepříjemně mě bolí hlava, jako po velké opici, ale během pár okamžiků spím. Nebo to trvalo dlouho, než jsem usnula? Nevím. Ten čas se choval úplně zmateně.

5. ledna den dvacátý druhý

Ráno je bez kocoviny, ale bohužel není to ráno bez mráčku, právě naopak. Je zataženo a přes noc se opět o trochu více ochladilo. Využívám toho, že ještě teče teplá voda, protože elektriku vypínají až v osm hodin a sprchuji se. Během snídaně sedím na střeše s mokrými vlasy a je mi zase zima.

„Co by ti řekla máma, kdyby tě viděla sedět tady ráno s mokrou hlavou?“ Ptá se mě dlouhovlasý Izraelec, který tady dočasně dělá kuchaře. Něco na té poznámce bude, protože už během dopoledne mám pocit, že jsem se nachladila. Jdeme se projít k řece, ale i tady se ochlazení projevilo. Mnohem méně lidí pere prádlo a skoro nikdo se nekoupe. Zachumlaní do šálů se vracíme do kavárny Mona Lisa odkud, jsme včera psali mail, abychom už tentokrát napsali něco kloudného o Váránasí. Dělají tady výborné zapečené vegetariánské sendviče, takže to pojímáme rovnou jako časný oběd.

Máme totiž dneska v úmyslu jít podél řeky až k tomu mostu, který není v dálce kvůli mlze skoro vidět. Cestou míjíme hlavní pohřební ghát. Je tady rušno a jeden z přihlížejících Indů nám vysvětluje, že se tu denně spálí dvě stě až tři sta těl. Pohřební hranice hoří tři hodiny a poté se popel i s nespálenými zbytky hodí do Gangy. Ovšem některá těla, například zesnulých dětí, svatých mužů, těhotných žen nebo obětí lepry se nespalují vůbec, ale celá zabalená se hází do řeky. Nahoře nad ghátem hoří prý svatý oheň už tisíc let a od něj se všechny hranice zapalují. Dřevo však je zde velice drahé, a tak se takovýto pohřeb stává finančně náročnou záležitostí.

Když nám tohle všechno ten Ind vysvětlil, nezapomněl podotknout, že se kousek odtud stará o hospic a že by bylo pěkné, kdybychom přispěli na jeho chod. Když dáváme najevo, že ne, chce alespoň zaplatit svoji „přednášku“. My jsme už ovšem v podobných praktikách ostřílení. Vysvětlujeme mu, že nám to všechno povídal proto, že je náš přítel, což on celou dobu předtím tvrdošíjně opakoval. Potvrdil, že je náš přítel a že nám tedy ukáže i ten hospic. To už ale

prcháme pryč, než nás bude chtít seznámit se svými bratranci.

Jdeme stále kolem řeky a dostáváme se pryč z turistické oblasti. Tady už nejsou žádné hotely a dokonce ani malé restaurace. Gháty jsou špinavější a dolní nábřeží není místy ani dlážděné. Je tu sice méně lidí, což by mohlo být příjemné, ale po třech týdnech v Indii berete lidi jako naprosto nedílnou součást veškeré rozmanitosti kolem vás. Když pak někde nejsou, může se stát, že se vám místo bude zdát fádní a nezajímavé. Právě takové mi to připadá tady a navíc mě začíná bolet hlava. Následek včerejšího bhangu to asi nebude, takže jsem se ráno na střeše skutečně nachladila. Nakonec tuto anabázi vzdáváme, smlouváme s jedním majitelem loďky a necháme se zpátky dovézt po vodě.

Je to poprvé, co vidíme gháty z vody a je to zase trochu jiný pohled. Odtud teprve můžeme ocenit jak jsou jednotlivé schody barevné a jak jsou domy nad nimi pestré. Většinou různě dostavované a natírané zrovna tou barvou, které je po ruce. Některé jsou hodně poničené. Hlavně ty, které stojí níž, protože jsou každoročně poškozovány monzunovými záplavami, kdy voda stoupá o několik metrů. To je také hlavní důvod, proč se nestaví na druhé straně řeky – protože je záplavová. Ale to by snad ani nebyli Indové, aby k tomu neměli patřičné náboženské vysvětlení – pravý břeh je zkrátka prokletý. Kdysi dávno chtěl jakýsi mudrc postavit město i tam, ale bohové tomu zkrátka nebyli nakloněni, do roka spláchli město vodou.

Vracíme se do Mony Lisy, která se nyní stává naším opěrným bodem. K té hlavě mě bolí už i v krku, ale s chutí si objednávám pizzu. Je kulatá, z kynutého těsta a díky sýru a kečupu se dokonce i trochu podobná té naší. Po dlouhé době dostávám místo lžičky nůž a vidličku. Zato Vláďa, který pořád smrká a kašle, už zase odmítá jíst. Nakonec souhlasí alespoň s polévkou z čerstvých rajčat. Hned vedle kavárny zabírá polovinu ulice vozík, na kterém jeho majitel na počkání vyrábí čerstvé džusy z mandarinek, hroznů nebo granátových jablek. Už jsme s ním kamarádi, páč jsme si jeho džusy oblíbili a jsme pravidelní zákazníci.

S plným žaludkem a nasyceni vitamíny už do večera jen tak bloumáme uličkami nebo meditujeme na ghátech. Prostě se snažíme trochu vyléčit, protože zítra se chceme vypravit na dvoudenní výlet do Sarnáthu. Když se setmí, začínají se i v těch nejužších uličkách objevovat ohýnky a kolem nich se choulí lidé zachumlaní v šálech. Chlapi ještě navíc s hlavami obmotanými pruhy látky. Nicméně skoro všichni Indové chodí stále bosí, nebo maximálně v sandálech. Procházíme kolem ohňů, a když do nich zrovna nepřikládají staré pneumatiky, což je docela běžné, rádi si přisedáme na bobek a ohříváme si ruce. Místní Indové z toho mají většinou velkou srandu a nikdy se na nás nedívají zle.

Poklidná, až zdlouhavá snídaně na střeše hotelu a následná krkolomná jízda na nádraží je jako nebe a dudy. Dopolední provoz je příšerný a pohoda a klid, které jsme ve Váránasí nejvíce obdivovali, jsou fuč. Všichni rikšáci troubí a ostatním se vyhýbají pokaždé až na poslední chvíli. Už nějakou dobu cválá vedle naší cyklorikši Arab na koni a se šavlí za pasem. Kupodivu to vypadá, že je z našeho „setkání" více překvapený než my a pozorně nás pozoruje. Vždycky, když ho proud dopravy strhne kus pryč, zrychlí nebo zpomalí a už jede zase vedle nás a doslova zírá. S muslimy moc dobré zkušenosti nemáme, jak se tedy chovat k tomu, co má za opaskem šavli? Tohle dilema se vyřeší tím, že po pár minutách upřených pohledů zamíří jinam.

My už jsme mezitím na nádraží. Vedle vlakového je i jakési improvizované autobusové seřadiště. Turisté odtud většinou neodjíždí, jelikož cesta do Sarnáthu samostatnou rikšou není zas až tak drahá, ale my si tenhle zážitek nenecháme ujít. Samozřejmě nás nejprve odchytí prodavači a po nich naháněči minibusů a motorikš. Ale jako vždy když pochopí, že opravdu nestojíme o jejich „komfort" ani „best price", tak nám ochotně poradí, do kterého busu vlézt. Jsou tu přesně dvě místa volná, jedno úplně vpředu a druhé u zadních dveří. Batohy nechávám na starost Vláďovi a prodírám se uličkou dopředu. Jsme tu jediní běloši, takže se na nás všichni zvědavě zubí. Procházejícímu průvodčímu vysvětluji, že můj manžel bude platit jízdenky za oba a on se mě vůbec nevyptává, který z těch vzadu to je.

Za půl hodiny vystupujeme (jsme autobusem vyplivnuti) na kruhovém objezdu v Sarnáthu. Toto město je velice významným buddhistickým místem. Právě zde Buddha poprvé promlouval ke svým žákům. Město samo o sobě nijak pěkné není, plné prodavačů, stánkařů a žebráků, ale je zajímavé spoustou buddhistických svatyní. Snad každá buddhistická země si tu postavila svůj vlastní templ, často i s malým klášterem. V poutnické ubytovně se ptáme na nocleh a na potvrzení výjimečnosti tohoto místa po nás chtějí tři sta rupií za pokoj. Tuto vpravdě nehoráznou cenu odmítáme a trmácíme se na okraj městečka, kde leží schovaný barmský klášter. Je těžké se vůbec s někým domluvit, ale nakonec jsme v pokoji pro šest mnichů, který máme sami pro sebe za sto rupek.

Po obědě bloumáme od jednoho templu k druhému a je to zajímavá směs buddhistických kultur. Korejský chrám je dřevěný, posuvné stěny vyplněné pouze papírem a vevnitř téměř žádné ozdoby. Naopak nový tibetský chrám je zlatě zdobený a uvnitř ještě mniši na lešení vybarvují mandaly a výjevy Buddhova života předkreslené na stěnách. Zdejší sedící Buddha je celý zlatý a okolní zahrada velmi pěkně udržovaná. Japonský chrám je stejně strohý jako korejský, ale je na něm znát, že vůbec nejde o chudou obec věřících. Na jednom konci města jsme se vyškrábali na prastarou stúpu a nyní bychom mohli přehlédnout střechy většiny chrámů. Tedy pokud by nebyl takový opar.

Obzor se nám halí do husté mlhy, takže nejlepší pohled máme na kozy pasoucí se přímo pod námi u paty stúpy. Sestupujeme dolů a míříme směrem, kde má podle mapy být ještě jeden tibetský chrám. Cestou jsme si koupili indické sušen-

ky a protože jsou příliš mastné a podivně kořeněné rozdáváme je cestou dětem. Ty z toho mají srandu, ale taky se nás trochu bojí. Nebo jenom stydí? Každopádně jsme se nějak zamotali mezi domky a zahrádky a jsme rádi, když nás děti vyvedou na druhé straně té změti ven. A najednou se ocitáme u onoho původního tibetského templu. Zdejší atmosféra je ovšem úplně jiná. Chrám je schovaný v zahradě a není nikterak impozantní. Jen je podobně barevný jako ten, který jsme viděli odpoledne, a navíc ověšený modlitebními praporky. Společně s několika starými Tibeťankami roztáčíme modlitební mlýnky a obcházíme zleva celou stavbu.

Atmosféra této čtvrti je daná tím, že se tu usazují Tibeťané uprchlí ze své vlasti. Aby se nějak uživili, otevřeli si všeliké restaurace. V jedné tmavé, zastrčené místnosti si objednáváme tradiční tibetský čaj – s mlékem, máslem a solí. Jsem nadšená, že ho můžu ochutnat uvařený přímo od Tibeťanů, ale Vláďa ho po mně musí dopít. Na večeři se zastavujeme v jedné z dalších restaurací. Tady svoji porci momo knedlíčků (neidentifikovatelná hmota zabalená v tuhém těstíčku) sním a ještě se olizuji. K jídlu popíjíme raději indický čaj a choulíme se do našich nedostatečně teplých větrovek. Po setmění klesá teplota o dalších pár stupňů, takže se vracíme do našeho kláštera v pěkné zimě.

V pokoji je úplně stejně jako venku, jen profukuje o něco méně. Přisedáme si k mnichům a jeptiškám, kteří se na dvoře zahřívají u ohně. Nejprve sedíme potichu stranou a jak se společnost rozchází spát, zůstáváme u ohýnku sami s jedním mladým mnichem a až do noci si povídáme o životě v Barmě. Teplo z plamenů je neuvěřitelný luxus a vydržela bych tu sedět snad až do rána. Už jsme ale spálili kde co, včetně nějakých papírových kartonů, a není čím přikládat. Oheň dohasíná, takže i my se nakonec odebíráme do svého velikého pokoje, který nemáme ani šanci zadýchat.

7. ledna den dvacátý čtvrtý

Balíme a opouštíme klášter, abychom se pak nemuseli vracet tak daleko pro věci. Loučíme se s přívětivými mnichy, ale ti už si nás skoro nevšímají. Vydáváme se k hlavním vykopávkám. Je ještě brzo ráno, všude se válí cáry mlhy, kolem cesty si ulevují malé děti i žebráci, prodavači teprve rozbalují své krámky a naproti hlavnímu vchodu do areálu čile pobíhá rodinka kolem svého domku. Uctivě zdravíme se sepjatýma rukama „Namasté“ a všichni se na nás vesele šklebí. Jsou skoro nadšení, že si u nich chceme schovat batohy a paní domu nám vaří kafe k snídani a roztáčí se tradiční kolo otázek. Odkud jste, co jste už viděli, kam pojedete, kde bydlíte ve Váránasí a samozřejmě neodmyslitelné řeči o počasí. Všichni naříkají na zimu a přitom běhají po betonové podlaze domku bosí.

Opouštíme naše milé hostitele, abychom se dostali na vykopávky ještě před návalem turistů. Vstupné pro cizince jsou dva dolary, podávám tedy prodavači osm čtvrťáků, ale ten na ně hledí velice zle.

„Jen dolary," mračí se na moje mince.

„Toto ale jsou dolary," nedám se a cpu mu je dovnitř.

„Ne ne. Jen dolary. Dva dolary." Má mě za blba.

Teď už se do věci vkládají okolostojící Indové a každý na to má svůj názor. Nakonec se do diskuse vloží jeden otřelý rikšák a všem vysvětluje, že těchto osm mincí jsou vlastně dva dolary. Pán za přepážku pokývá hlavou, quotry si ještě jednou prohlídne a s vážnou tváří mi je vrací.

„Akceptujeme pouze dolary." S indickým úředníkem nehne ani stádo jaků. Platíme rupiemi ve velmi nevýhodném kurzu a jsme konečně uvnitř.

Nacházíme se na místech, kterým Indové říkají „holy place", tedy svaté místo. Rozlehlý areál je jedno veliké archeologické naleziště. Nacházejí se zde ruiny chrámů ze třetího až dvanáctého století, torzo Ašókova sloupu, ale hlavně impozantní stúpa Dhamékh, která stojí na místě prvního kázání Buddhova. Popravdě řečeno, ruiny chrámů jsou cihlové základy několika klášterů, Ašókův sloup je rozlámaný na kusy a uzavřený v kleci a z jedné stany jsou vykopávky použity jako hranice mezi políčky se zeleninu. Takže zatímco my si prohlížíme zbytky nálezů, které by v Evropě měly obrovskou hodnotu, vedle nás dřepí na zemi Indky v barevných sárí omotaných kolem nohou, brebentí a plejí malinká políčka se zelím a mrkví.

Zajímavý výjev se odehrává kolem velké stúpy. Vzhledem k velkému počtu Tibeťanů, kteří do Sarnáthu přijíždějí, je možné tady spatřit starý buddhistický obyčej „měřit cestu vlastním tělem". Nenápadně pozorujeme starou Tibeťanku, jak ve směru hodinových ručiček obchází celou stavbu. Vždy sepne ruce, položí se na zem, ruce natáhne před sebe, zvedne se, udělá dva tři malé kroky na místo, kde měla předtím dlaně a vše zase opakuje. Zatímco tu sedíme obešla tato stařenka stúpu jednou, dvakrát, třikrát .... A zatímco my se pomalu zvedáme a odcházíme, ona pokračuje dál.

Vně areálu je ještě muzeum. Nesmí se v něm sice fotit, ale za pouhé dvě rupie se tu kocháme originálem hlavice Ašókova sloupu, který se stal symbolem svobodné Indie a je vyobrazen na všech indických bankovkách. A další sarnáthskou vzácnost – zlatého Buddhu v životní velikost – si můžeme prohlédnout dokonce zcela zdarma v Buddhově chrámu. Před chrámem se tradičně chvíli dohadujeme s „hlídačem bot". Ten nám v jednu chvíli dokonce tvrdí, že na hlídání má vydanou oficiální licenci, ale po naší žádosti o vystavení paragonu s razítkem konečně kapituluje a jde obrat jiné turisty.

Během naší anabáze po všech sarnáthských pamětihodnostech vysvitlo slunce a já už se nemůžu dočkat, až budu zase na ghátu. Zatímco ve Váránasí na nádraží bylo autobusů až hrůza, tady tápeme jak to udělat, když tu žádná zastávka není. Nakonec musíme jet rikšou s tím, že nás doveze až na „main ghat". Znovu podstupujeme tu hroznou cestu přeplněnými ulicemi, plnými smradu z výfuků a hluku aut, houkání rikšáků a rozvířeného prachu. Rikšák nás stejně nakonec převezl, vyhodil nás na jakési křižovatce a vysvětlil nám, že s motorikšou dál nesmí jet a že k řece je to jen kousek. Takže se teď vlečeme s batohy, celý zpocení, ulepení, zaprášení a hladoví už asi hodinu nepříjemným novým městem a milému rikšákovi spíláme, jak můžeme. Nakonec stejně dorazíme tam, kam chceme, a celí šťastní se ubytováváme přímo naproti naší oblíbené Moně Lise.

Abychom z načatého teplého odpoledne ještě něco měli, souhlasíme s nabídkou kluka z hotelu, že nás vezme na loďku. Na vodu slunce ještě svítí, zatímco na ghátech už pomalu chladnou stíny. Spokojeně usazeni na konci dřevěné loďky necháváme se houpat na vlnách. Projíždíme kolem břehu, kde se zrovna koupe hlouček mužů a vedle rodinka se dvěmi vřískajícími dětmi. Uprostřed Gangy, skryti zrakům lidí na břehu, se nám zčista jasna ukazují říční delfíni. Někteří jsou podobní mořským, jiní jsou žíhaní s protáhlým čumákem. Je tady naprostý klid a ticho narušuje jen šplouchání vesel ve vodě. Na dokreslení typického váránaského koloritu nám nad hlavami létají desítky malých papírových draků.

Všichni tito draci dříve či později spadnou do řeky a proud je odnese daleko odsud. Oblíbenou zábavou mladíků je křižovat řeku a snažit se padajícího draka zachytit dříve, než spadne a voda ho rozmočí. Náš lodník už takhle ulovil dva a teď ho to chytlo natolik, že sám navrhuje konec projížďky, přesto, že mu tím utíkají peníze. Vesluje ke břehu a chlubí se, že vloni byl v tradičním závodě chytání draků druhý, ale pak měl prý zlomenou nohu, takže teď musí hodně trénovat. Vyhazuje nás na břehu a ani se nechce zdržovat penězi – „nechte je v hotelu," volá na nás a už je několik metrů od břehu.

Loudáme se po ghátech směrem k trhu. Nejen že tam můžeme nakoupit výborné ovoce, ale ještě je tam vždycky na co koukat. Procházíme mezi stánky i mezi obchodníky, kteří mají své zboží rozložené rovnou na zemi. Kromě ovoce se tu dá koupit kdejaké oblečení, kapesníky, plastové misky, suvenýry od malých krabiček a sošek až po těžké hedvábné koberce. Každou chvíli nám někdo nabízí hotel, hašiš nebo rikšu. Všechno z toho odmítáme a kocháme se jen tím mumrajem. Nakonec kupujeme banány a mandarinky, kterým Indové stejně říkají orange a vracíme se s nimi na ghát. Ovoce má úplně jinou chuť než jakou známe z Čech, takže si ho vychutnáváme a slupkami a peckami jako vždycky krmíme nějakou tu neodbytnou kozu.

Pomalu se šeří a to je čas, kdy se na ghátech vyrojí prodavači svíček. Většinou jsou to děti s ošatkou v ruce, na které mají naskládané misky ze slisovaných lupenů. V těch miskách je pár usušených květů na nich leží ještě menší mistička s trochou másla a krátkým knotem. Ten se zapálí a miska se pustí po vodě. Jakožto běloši a ještě k tomu právě sedící jsme snadná oběť.

„Ganga púdža, mother, father, sister, brother." Tvrdošíjně nám opakuje asi osmiletá holčička. Víc anglicky zřejmě neumí a tak alespoň zesiluje hlas. Se slovem púdža jsme se už setkali a víme, že to znamená obřad. Je nám úplně jasné, že by chtěla, abychom poslali po vodě svíčku za všechny příbuzné, kolik jich jen

máme. Kupuji nakonec jednu svíčičku za pár rupek a pouštím jí do vod Gangy.

Přímo dole na posledních schodě ghátu se mi líbí. Není ještě úplná tma a blízko mě se koupe a drhne mladý Ind. Nijak nespěchá, a přestože je voda opravdu studená, vypadá, že si koupel užívá. Když si připočtete, že jsou Indové většinou štíhlí a svalnatí, je na ně opravdu hezký pohled. Já tu sedím na bobku, zabalená do mikiny, větrovky a indického šálu a myji si alespoň ruce a obličej.

Mezitím se úplně setmělo a navíc opět vypnuli proud. Vracíme se temným městem k našemu hotelu a pomalu drkotáme zubama. Motáme se uzounkými uličkami, vyhýbáme se kravám a čas od času se zastavíme u ohýnku a společně s Indy si ohříváme ruce. Většina restaurací má přední stranu úplně otevřenou a vcházíte tak z ulice rovnou ke stolkům. Ještě že můžeme trávit večer v naší hotelové restauraci, protože je jako jedna z mála uzavřená a má vlastní generátor. Je tak tady alespoň zdání tepla. Můžeme si sundat větrovky a zamotáni do šálu tady večeříme, popíjíme už třetí čaj, já píši deník a Vláďa čte indické noviny v angličtině. Do našeho pokoje nijak nespěcháme. Teplá voda dneska nepoteče a zima tam bude určitě větší než tady.

8. ledna den dvacátý pátý

Dneska už jsme na cestách celé čtyři týdny. Máme špinavé skoro všechno oblečení. Slunce nesvítí a nezdá se, že se to zlepší. Ráno nám v pokoji jde pára od pusy. Pořád ještě léčíme kašel sirupem a Vláďa navíc bere paralen. Váránasí je vlhké a studené, všude se převalují chuchvalce mlhy. Miluji Váránasí. Kupuji si další pár ponožek a rozhodujeme se zůstat tu do zítřka do večera a udělat si dnes odpočinkový den.

Jdeme se projít proti proudu až dolů na Asi ghát. Upravené schody tady pomalu končí a dál se gháty podobají spíše brodištím pro vodní buvoly. A vodní buvoli se tu také brodí. Za tu dobu, co jsme v Indii, jsem si tato zvířata docela oblíbila. Oproti obyčejným kravám jsou buvoli impozantnější, přestože nejsou o moc větší. Pravděpodobně proto, že jejich kůže i srst jsou uhlově černé. Mají delší hlavu s dlouhou srstí na temeni a s krásnými zatočenými rohy. Na hřbetě, hned za krkem, mají hrb, za který mohou táhnout povoz s nákladem. A stejně dlouhé chlupy jako na hlavě mají i nad kopyty, takže vypadají jako v tlustých vlněných ponožkách. Přestože nás Indové občas upozorňovali, že mohou být nebezpeční, všichni, které jsme viděli my, byli krotcí jako beránci.

Na konci této ulice se údajně do Gangy vlévá jeden z jejích nesčetných přítoků. Chvíli tu obcházíme kolem, ale nic. Nenašli jsme ani žádná vyschlé koryto, natož nějaký pramínek vody. Na cestě zpět se dáváme do hovoru s jedním mladíkem. Je milý, tvrdí, že studuje angličtinu (to tvrdí všichni) a chce si jen tak popovídat (kolikrát jsme už tohle slyšeli). Jen tak si nezávazně povídáme a nakonec se dovídáme, jak je to s oním přítokem. Jedná se o pověst – mýtickou řeku, která neexistuje už několik století. Těžko říci, proč je v našem průvodci zakreslená v mapě.

Jestliže chceme jet zítra sleeper class do Agry, musíme si dnes rezervovat místa. Nemáme sílu jet až na nádraží, a tak se po obědě zastavujeme u jedné pouliční agentury. „Chceme dvě jízdenky na zítra večer do Agry." Vysvětlujeme pánovi u počítače.

„Chcete rezervovat sleeper class?"

„Přesně tak."

„Tak mi napiště vaše jména, věk, destinaci, jaká chcete lůžka."

Všechno jsme to pečlivě napsali do jeho bloku a on kamsi telefonuje. Tváří se při tom, jako by pro nás zprostředkovával přinejmenším nákup majoritního balíku akcií indických železnic.

„Všechno probíhá bez problémů, takže ověření rezervace budu mít tak za čtyři hodiny," oznamuje nám a pokyvuje vážně hlavou. Prostě v Indii se nikam nespěchá.

Dneska jsme vysílení oba, takže většinou někde posedáváme a pozorujeme cvrkot. A už je u nás zase jeden obchodník, tentokrát nám nabízí masáž. Masáž hlavy a krku za deset rupií. To je skoro zadarmo a tak s tím Vláďa souhlasí. Usedá bez bot na jeho deku a masér začíná u temene hlavy, na spáncích, pokračuje přes oční víčka, tváře, bradu, a potom zezadu na šíji a krk. Vláďa vypadá docela spokojeně a masér pokračuje v masáži rukou a zad. Najednou nám dochází, v čem jeho trik spočíval.

Nalákal nás na deset rupií, ale bude chtít mnohem víc za celé tělo. Vláďa už spokojeně nevypadá a masér odmítá přestat.

„Kolik stojí masáž těla?"

„Jen jestli vy spokojený," dostáváme vyhýbavou odpověď. Takhle se chvíli slovně přetahujeme, až musím zvýšit hlas.

„Jste podvodník. Nezaplatíme vám nic."

Chlapík okamžitě zanechává masáže, ohrazuje se a vykládá: „Zítra vy cítit jako nová."

„Takže tady je těch deset rupií."

„To ne, vy mít masáž tělo za dvě stě padesát rupií."

Tváří se naštvaně, když my se dáváme do smíchu a pak se zase my tváříme naštvaně, hra je hra. Končíme na padesáti, ale stejně máme pocit, že na nás vyzrál.

Když se snese večer, zamíříme opět na main ghat. Místní maharadža zde pořádá každý večer okázalou ceremonii a my jsme ještě neměli příležitost ji shlédnout. Pět obřadníků synchronizovaně provádí složité rituály s ohněm, vodou, květinami, mávátky, zvonky a dalšími rekvizitami. Celé je to velice působivé. Hinduisté se přidávají k modlitbám a na závěr tleskají do zrychlujícího se rytmu modlitby. Sleduji obřad až do konce (Vláďa rychlým krokem odešel hledat záchod), ale na rozdíl od Indů se nejdu na závěr napít vody z Gangy.

Když jsme se s Vláďou v tom zmatku kolem ghátů našli, vracíme se společně do agentury. Čeká na nás dobrá zpráva.

„Rezervace jsou ověřeny, jízdenky si můžeme vyzvednout zítra kolem poledne." Poprvé se na nás ten pán usměje.

„Až zítra dopoledne?"

„Ano, už dopoledne, přiměl jsem je, aby vystavili jízdenky rychleji než obvykle."

Jak jednoduché.

V našem hotýlku si pochutnáváme na špenátu se sýrem a rýží. Během večeře máme velkou srandu z Japonců, kteří si odvážně objednali chicken curry. Teď si to prohlíží, komentují a zřejmě si vůbec nejsou jisti, jestli je to k jídlu. My jsme měli příležitost vidět několik prodejen masa. V průjezdu ležely na novinách nebo jen na betonové podlaze kusy masa i vnitřností a hned vedle buvolí hlavy, kopyta a oháňky. A co dělají restaurace s nakoupeným masem? Čert ví. Lednice je tu opravdový luxus a i kdyby ji nakrásně měli, beztak po většinu dne nejde proud. Jinými slovy, maso jsme nejedli už čtyři týdny a vzhledem k rozmanitosti indické vegetariánské kuchyně nám ani nijak nechybí.

U vedlejšího stolku si místní mladík chystá jakousi pro mě neznámou stolní hru. Velkou desku, pokreslenou různými čárami, s vysokým okrajem a s otvory v rozích. Nejprve desku čistí a pak po ní rovnoměrně rozsypává jemný prášek. Vytahuje krabičku s kolečky, která vypadají jako žetony, a zkouší, jak budou jezdit. Větším kolečkem se strefuje do menšího a to pak lítá po desce jako čamrda. Indická stolní hra – to je něco pro mě. Už se těším a vyhlížím jeho spoluhráče skoro stejně netrpělivě jako on sám. Mladík rozestavuje kolečka v prostředku desky do pravidelného obrazce a mává na kluka na barem. No to snad ne! Barman gestikuluje, že má ještě nějakou práci. Ach jo. Sedíme tu ještě drahnou dobu, ale oni se k desce nevrací. Jdeme spát a já mám plnou hlavu té krásné dřevěné desky a hry, kterou jsem ani neviděla hrát.

9. ledna den dvacátý šestý

Zbývá nám poslední dopoledne ve Váránasí a musíme si ho vychutnat. Lelkujeme na ghátu a pozorujeme pradláky, jak mlátí svým šatstvem o kameny. Mraky se poněkud roztrhaly a vypadá to, že dneska bude tepleji. Všichni toho chtějí využít a kdekoliv je to možné je rozvěšené vyprané prádlo, na zábradlí, na šňůrách nebo jen tak rozložené na schodech.

Odrážíme několik prodavačů a stejně si k nám nakonec přisedá jakýsi pán. Nejdříve si jen tak povídáme. Je docela sympatický, má hodně snědou kůži a husté bílé vousy. Na očích lenonky a kolem hlavy omotaný oranžový šál. Je celý zachumlaný do dlouhé muslimské košile a do několika dalších šálů. Během

chvilky vyjde najevo, že jde o učitele jógy. Pochopitelně že je nám jasné, že jeho milé chování a povídání si s námi nebylo tak úplně nezištné, ale zrovna tato nabídka se nám přišla vhod.

Abyste pochopili, škol jógy je ve Váránasí skoro tolik jako škol hry na sitár či tabla. Přijíždí sem spousty lidí ze Západu i Východu a obvykle to bývá jejich nejdelší zastávka při cestování Indií. Nějaký ten den odpočívají a nasávají neopakovatelnou atmosféru tohoto města a nakonec skončí v jedné ze škol. Mají pocit, že se v ní naučí něco z klidu Indů, něco, co je duchovně povznese. Mnoho z nich se po návratu domů pochlubí známým, že mají ve Váránasí nebo kdekoliv jinde v Indii svého gurua – učitele. Mnohdy se za tím skrývá několik zaplacených lekcí dechových cvičení nebo zakoupená soukromá mantra. I my jsme podlehli tomuto svodu a umluvili se s tímto jogínem na lekci jógy.

Jdeme si ale nejprve sbalit věci do hotelu a dát si lehký oběd, abychom pak už neztráceli čas. Po poledni máme opět sraz na ghátu a proplétáme se společně uličkami k jeho škole. Slunce mezitím znovu vyšlo, mraky se roztrhaly a vítr je honí někam pryč. Díky tomu teplu šplháme rovnou na střechu jogínova domu. Ta je už tak vyhřátá, že odkládáme mikiny i ponožky. Takhle nalehko jsme byli venku naposledy v Bhópálu. Už to samo o sobě je úžasné.

Náš učitel nám vysvětluje základní definice jógy, způsoby dýchání a první jednoduché cviky. V podstatě to není nic, co byste se nedozvěděli, pokud si u nás koupíte kvalitní knížku o józe. Ale dovolím si tvrdit, že to slunce, charisma našeho jogína a atmosféra střechy, ze které je výhled na Gangu a na desítky draků pouštěných z okolních střech, je přeci jen mnohem působivější, než čtení nějaké knihy u nás doma. Příjemný pocit z cvičení a z protažení těla – poté, co nám bylo stále zima a léčili jsme průjem i teplotu – je úplně fantastický.

Po cvičení nás vede jogín zpátky k tržnici a cestou se zastavujeme na společný oběd v jeho oblíbené levné restauraci. Poté, co jsme se rozloučili, vyzvedáváme věci z hotelu a jdeme se naposled posadit k řece. Batohy opřené o vysoký schod, sedím a pozoruji řeku. Dneska ji pozoruji smutně. Loučím se. Kolem nás je křik i ticho zároveň. Tenhle pocit mystického klidu mi bude chybět.

Ze zamyšlení mě vytrhuje párek psů, který se pohybuje těsně kolem nás. Uvědomuji si, že v těchto místech psi obvykle nebývali. Ohlédnu se. Necelé tři metry od nás olizuje další z nich lebku. Téměř holou lidskou lebku. Postrkuje ji čumákem po kamenném dláždění a ostatní psi dorážejí ze stran. V první reakci odvracím hlavu, ale nakonec vytahuji foťák. To už vedle fotí i jakási malá Japonka. Všichni se pohybujeme naprosto tiše, jakoby z úcty k mrtvému. Jak směšné. Spouště cvakají a ve mně se mísí protichůdné pocity. Je tento výjev krutý? Není. Je syrový a drsný, ale krutý není. Patří k životu v tomto nezapomenutelném městě, patří k smrti. Některá těla se holt nespalují. Toť Váránasí.

Ještě mlčky si nandáváme batohy na záda. Máme teď tak akorát čas na cestu na nádraží. Rikšákovi to za dvacku trvá víc než půl hodiny a my uprostřed dopravní zácpy začínáme být nervózní. Ale pořád ještě bychom to měli stihnout. Vbíháme do nádražní haly a z cedule, která je kromě číslic celá pouze v hindy, zjišťujeme, že nám to jede ze sedmého nástupiště. Na místě nacházíme prázdnou kolej a spoustu čekajících cizinců. O Indech ani nemluvě, těch jsou všude mraky. Vyměňujeme si informace a zdá se, že vlak bude mít zpoždění. Postává-

me a doufáme, že přijde nějaké hlášení, které naštěstí bývá i v angličtině.

Povídáme si zatím s jedním párem z Hong Kongu a jedním z Německa. Náš rozhovor je přerušován výkřikem Číňanky pokaždé, když z pod vedlejšího stánku s jídlem vyběhne velká tučná krysa. Ta, jakmile Číňanku slyší, zase se polekaně schová. Její přítel ji pokaždé znovu a znovu uklidňuje, ale asi tady dlouho stát nevydrží. Já jsem urvala místo na nějaké bedně a tak mám nohy dvacet čísel nad zemí. Můžu si dovolit tvářit se, jako že si z té krysy nic nedělám. Z amplionů hlásí, že vlak pojede v 8.15, tedy o dvě hodiny později. S úsměvem si vzpomínám na náš strach, že nám ujede, který jsme měli během cesty na nádraží. Přesunujeme se do čekárny na jiném nástupišti. Když se kolem osmé vracíme, ukazuje se, že naši noví známí míří všichni do vagónů první třídy.

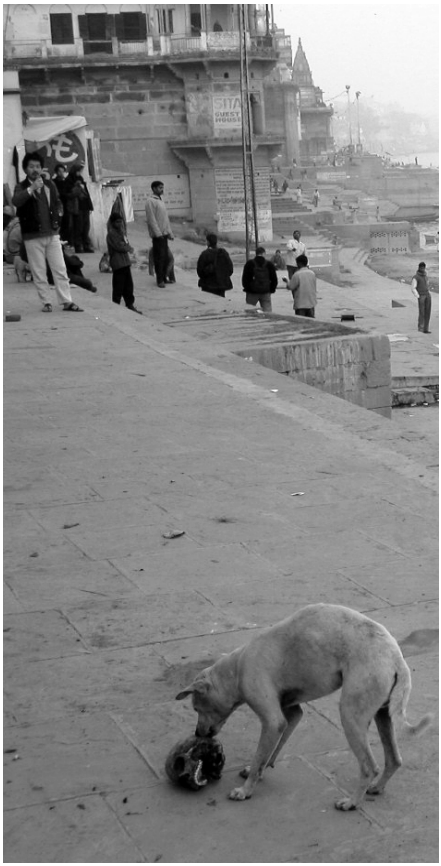

My jsme si našli spokojeně naše místa v druhé třídě. Ještě přistupují nějací Němci, kluk s holkou, ale okamžitě zjišťují, že venku v tlačenici ztratili taštičku s oběma jejich pasy. Zděšeně zase vystoupili a od té chvíle jsme je už neviděli. Takže zůstáváme v našem vagónu jedinými bělochy. Vlak je studený a navíc zůstává poloprázdný. To je škoda, protože není ani šance, že bychom ho zadýchali. Jde nám pára od pusy a všichni, my stejně jako Indové, se zachumláváme do svých šál a snažíme se hned usnout, abychom tu zimu zaspali a ráno se probudili už v Agře.

10. ledna den dvacátý sedmý

Je šest hodin ráno a ve vlaku je děsná zima. Podle jízdního řádu máme být na předměstí Agry, ale ve skutečnosti jsme v Lucknowě, na půl cesty mezi Váránasím a Agrou. Okamžitě je mi jasné, že většinu dnešního dne strávíme v této pojízdné lednici. To jsme měli původně obavy, co budeme dělat v Agře tak brzo ráno! Zachumláváme se do spacáků a snažíme se zadýchat alespoň ten. V kupé s

námi jede jeden starý děda a ten vypadá ve svých dvou dekách úplně spokojeně. Průběžně si během dne kupujeme horký čaj a horké kafe a pak zase horký čaj a nějaké jídlo od procházejících prodavačů. S deseti a půl hodinovým zpožděním se náš vlak nakonec přeci jen blíží k Agře.

Ubytováváme se poblíž jižní brány k Taj Mahalu. Podle tvrzení majitele hotelu má být ze střechy tento div světa krásně vidět. Nemáme důvod mu nevěřit, ale vzhledem k husté mlze se můžeme s tímto výhledem rozloučit. Procházíme se čtvrtí Taj Ganj a mezitím se už úplně setmělo. Zrovna když jsme si uvědomili, že je nejvyšší čas k jídlu, je u nás nějaký klučina.

„Hallo. Jak vy mít se?"

„Díky. Dobře. A ty?"

„Dobře. Ale můj kamarád být moc chudá a hladová."

„Hmm."

„On být rikša," vytahuje ten harant eso z rukávu.

„OK," odpovídáme pořád dost nejistě. Co po nás zase budou chtít?

„Vy někam jet s on, zaplatit pět rupek jen, on být ráda."

Přemýšlíme, jestli na takovouto nabídku přistoupit.

„Chtěli jsme se někde najíst," napadá nás.

„Ó, já znát excelent restaurace. Ne drahý, ne daleko. Kamarád vás odvézt tam," spřádá hned plány.

„Nechceme ale jet nikam daleko."

„Maya ne daleko. Tato čtvrť moc moc drahá. Vy určitě nejíst na tato ulice."

Souhlasíme a nasedáme do cyklorikši jeho kamaráda. Má to být kousíček a přitom jedeme už deset minut do stále větší tmy. Cestou jsme si vzpomněli na varování v průvodci před podvodníky v Agře. Přidávají do jídla jed a jsou spojeni s rikšákem, který oběti hned veze k domluvenému doktorovi a ten pak za několika denní „léčení" vyinkasuje tučné pojistné. Ve chvíli, kdy nás tento rikšák vykládal u restaurace Maya, byli jsme už přesvědčení, že tady jíst nebudeme. Beztak to byla pěkně drahá špeluňka a navíc bychom byli jediní hosté. Trochu příliš riskantní situace. Vůbec neodpovídala popisu vyhlášené hospody. Necháváme se odvézt zpátky, do jedné z restaurací téměř vedle hotelu. Klukovi jsme jeho pět rupek vyplatili a tušili jsme, že je teprve první v řadě těch, kteří nás tu napálí.

Po večeři se procházíme po okolí. Většina obchodů má ještě otevřeno a je tu živo. Na jednom místě kupujeme výborné oříšky z Gujaradu, jinde zase malý šampon v pytlíku, vychutnáváme si nakupování těchto maličkostí. Když tu mě na první pohled zaujme krámek s hrami. Okamžitě si vzpomenu na hru z Váránasí, kterou jsem neviděla hrát, a nepletu se. Opravdu tu mají desky k této hře a dokonce ve třech velikostech. Dovídáme se, že hra se jmenuje Carrom. Mladík, kterému tento krámek (spíš garáž) patří, je velmi ochotný a už nám vysvětluje pravidla. Vypadají jednoduše a hodně se podobají našemu billiaru, jen místo koulí jsou žetony a místo tága větší žeton, takzvaný jezdec.

Oba jsme uneseni a začínáme řešit, jak budeme tenhle krám, desku metr krát metr, přepravovat. Probíráme několikeré šílené řešení, které nám mladík navrhuje: poslat ji do hotelu v Delhi (nevíme, kde tam budeme bydlet), poslat ji do Delhi na velvyslanectví (to by se jim nemuselo líbit), nechat to u naší letecké společnosti rovnou jako zavazadlo (prý to funguje, ale tomu my nevěříme), ... Na-

konec končíme u toho nejprostšího. Desku zabalíme a budeme ji prostě vozit s sebou až do Delhi. Není zas tak těžká, pouze neskladná. Teď už zbývá jen úkol vybrat jakou a zvolit si k ní kolečka a jezdce. Nakonec jsme všechno vybrali a navíc ještě dostali ten tajemný prášek na posypávání. Neseme si ji domů a jsme z ní nadšení.

11. ledna den dvacátý osmý

Všichni vědí, že do Agry se jezdí kvůli Taj Mahalu. I my jsme chtěli hnedle ráno vyrazit a ten zázrak spatřit. Zabránily nám v tom dvě věci. Za prvé snídaně. Měli jsme sice velikou a dobrou snídani za pouhých patnáct rupií na osobu přímo vedle našeho hotelu, ale než nám přinesli čaj a všechny chody (toasty s džemem, smažená vajíčka a porridge), uběhly celé dvě hodiny. Celou dobu se nám, stejně jako všem ostatním hostům v restauraci, věnoval sám majitel. Všechny stolky jsou obsazeny a tomuto početnému publiku on vysvětluje svůj názor na svět. Turisty má prý rád, může si s nimi popovídat anglicky a koupit od nich kvalitní zboží. A už nám předvádí novou bundu, kterou koupil od nějakého Holanďana a sluneční brýle od Francouze, který už neměl na zaplacení hotelu. Skoro to vypadá, že dělá tak levnou snídani jen proto, aby mu tam cizinci přišli a přinesli části svého vybavení, které už nepotřebují.

Druhý důvod, který nás zdržel, byla hustá mlha. Představa, že zaplatíme to nehorázné vstupné a celý Taj bude v oparu, nás odrazovala. Alespoň mezitím měníme peníze. Náš hoteliér nám nabízí celkem slušných čtyřicet sedm rupií za dolar a táhne nás do svého vetešnictví. Mám tyhle obchody ráda, ale tady jsou zřejmě opravdu jen cetky. Ukazujeme mu náš prstýnek z Floridy, který mění barvu podle teploty. Jak jsem očekávala, je jím úplně fascinován. Okamžitě chce měnit, ale jak říkám, mě se tu nic konkrétně nelíbí. Když nakonec vytáhne krabičku starých mincí, zbystřím. Vím, co bych chtěla. V Pathmarhi jsem viděla minci vydanou Východoindickou společností. Nakonec ji tady nacházím také. Je to sice jen čtvrtrupka, ale je z roku 1835. K tomu ještě pěkná pence z roku 1942 a údajně čtyři sta let stará mughalská mince, která vypadá jako pečetidlo. Ale tohle všechno nechce děda za prstýnek vyměnit. Přihazujeme nějaké rupky a poklad je náš.

Mezitím vyšlo slunce, a tak v dobré náladě vyrážíme k Taj Mahalu. Na vstupné patnáct set rupií pro dva jsme už předem připravení, přesto nás u brány zpraží. Nesmíme dovnitř vzít ani moje banány, ani Vláďovu tašku přes rameno. Po dlouhých cirátech, kdy jsme všechno museli nechat v „úschovně“, se konečně dostáváme dovnitř.

Taj je opravdu tak krásný, jaký ho znáte ze všech obrázků. Akorát voda z nádrží je vypuštěná, takže se nikde nezrcadlí a kus je ho zrovna v lešení. Jak se přibližujeme, kopule nad hrobkou se postupně schová, takže zblízka vypadá úplně jinak. Většina Indů se zouvá už dole pod schody, které vedou na plochu kolem hrobky. Protože vidíme alespoň pár lidí, kteří jdou nahoru v botách, i my si je

rádi necháváme. Přeci jen ten mramor dneska nijak nehřeje. Pouze dovnitř do hrobky musíme oba v ponožkách. Uvnitř je šero a vzhledem k mohutnosti stavby nás tu překvapí poměrně malý prostor. Lidé ve frontě obcházejí zleva tepanou kruhovou mříž, za níž leží na podstavcích dvě rakve. Alespoň takto si to teď zpětně vybavuji po paměti, protože uvnitř se samozřejmě nesmí fotit.

V rozích hlavního náměstí jsou vysoké minarety. Po obou stranách Taje jsou další dvě velké červené stavby a tím i jakási samostatná náměstíčka. Tady je větší klid a pohled na Taj ještě lepší než zblízka. Zezadu, tam, kde končí zdobené zábradlí, vede travnatý svah plný odpadků k řece Jamuně. Celý areál je hodně rozlehlý a všude je spousta lidí. Ono přemrštěné vstupné má prý omezit počet návštěvníků, kteří svou přítomností památce škodí. Faktem je, že naprostá většina příchozích jsou Indové a ti platí pouhých dvacet rupek (37 x méně než my). Ale to, co vadí Taji nejvíc, je průmyslová aglomerace kolem celé Agry. Kyselé deště zničí tuto památku za chvíli docela. Vláda sice dělá, že něco dělá, ale ve skutečnosti peníze na opravy nejsou a Indové dál čistí stěny kartáčky na zuby – k tomu tu je to lešení.

Jižní brána nás vyplivla zpátky do ruchu Taj Ganj. Vyzvedáváme si své věci a protože nechceme ztrácet další dvě hodiny jídlem, kupujeme si u stánku bramborové placičky. Pálí jako čert. Ujíždíme rikšou k pevnosti. Červená pevnost v Agře je rozsáhlý komplex nesourodých budov, které my ovšem neuvidíme, protože je vše obehnáno vysokou zdí. Vstupné je tu opět vysoké a my už nejsme ochotni s nimi tuto hru na bohaté cizince hrát. Hlídač je ochotný nás zdarma pustit na první nádvoří, takže si červeného pískovce přeci jen trochu užijeme.

Chceme pokračovat dál na bazar a jeden starý rikšák je povolný nás tam vzít za deset rupek. Nabídku přijímáme a odstrkujeme tři neodbytné prodavače, co se za námi táhnou už drahnou dobu. Vyjíždíme, ale najednou se k nám připojuje druhý děda – a že prý máme jet za stejnou cenu každý svou rikšou. A už to začíná – ukáží nám kvalitnější santálové figurky, než nabízeli prodavači v pevnosti. Po santálu následuje mramor, mosaz a pak stříbro. Dědci všude inkasují provizi jen za to že nás dovezli a my začínáme být pěkně naštvaní.

V obchodě se stříbrem se už ani nesnažím chovat mile a dávám najevo, že mi není dobře. Vysvětluji prodavači, že je mi zle a že musím nutně na záchod a domnívám se, že tím naše návštěva končí. Hbitý majitel krámku sežene svého bratrance a poručí mu, aby mě odvezl na toalety do nóbl hotelu. Zatímco já frčím na motorce s jakýmsi bratrancem a držím se ho jako klíště, majitel hrne Vláďovi do hlavy nějaký business. Záchod byl fakticky na evropské úrovni, užila jsem si ho a už zase uháníme zpátky. Mezitím se na svět vyklubal další podvod – tentokrát s garancí kreditní kartou, na které by obě strany vydělaly dva a půl tisíce dolarů.

Bouříme se a chceme od těch rikšáků odvézt k páteční mešitě. Vykuk, který se k nám připojil až cestou, navrhuje, že nás tam za dvacet rupií zaveze. To je nehorázná drzost a když mu to dáváme najevo, neochotně souhlasí. Vezou nás zpět a nakonec nás vyhazují na stejném místě, odkud jsme vyjeli. Takže jsme si nepomohli a navíc ztratili drahocenné slunečné odpoledne. Nezaplatili jsme jim ani těch původních deset rupek a oni se ani moc nerozčilují. Určitě dostali od obchodníků mnohem víc.

Jdeme hledat mešitu sami a po svých, ale když se k ní dostáváme, je tak obležena naším vytouženým bazarem, že ani nejsme schopní najít vchod. A na neodbytné prodavače už nemáme sílu. Vzdáváme to a vracíme se do čtvrti Taj Ganj. V naší oblíbené hospodě nám majitel během večeře nabízí další podvod – tentokrát s cestovním pojištěním. Stačí se prý domluvit s doktorem, odfaxovat do Čech pojišťovně účty, doktor nám dá polovinu částky na ruku a časem mu celá částka přijde na účet. My prý nejdeme do žádného rizika. Tak to teda ne, už mámě těch jejich návrhů plné zuby.

Vracíme se na pokoj. Mě je už hodně zle. Beru si paralen, ale zdá se mi, že je brzo na to jít spát. Sedím v posteli, zachumlaná do spacáku i do deky a hrajeme Carrom. Moc nám to pravda nejde, máme problém dopravit všechny ty kolečka do děr v rozích hrací desky a do toho se nám pletou ta pravidla, která vypadala tak jednoduše. Nakonec si beru druhý paralen a úplně vyčerpaná usínám.

12. ledna den dvacátý devátý

V noci je naštěstí teplo, protože v tomhle hotelu mají konečně teplejší deky. Ale když vylezu ze spacáku, je stejně zima jako hrom. Balíme, abychom do deseti hodin vyklidili pokoj, a už si představujeme horký čaj. Dneska nijak nespěcháme. Naším cílem je nedaleké městečko Bharatpur, vedle kterého se rozkládá velká ptačí rezervace.

Po dlouhé snídani se ještě stavujeme na kus řeči s prodavačem z obchodu s hrami. Musíme si ještě upřesnit nějaká ta pravidla. Jak si s ním povídáme, všimnu si, že přímo naproti je krámek s použitým oblečením – jakási indická obdoba second handu. Minule jsem měla oči jen pro Carrom, ale tentokrát jsem roz-

hodnuta toho využít. Přehrabuji se v kopici šatů a hledám něco teplého v mojí velikosti. Je to docela náročný požadavek, ale mám úspěch! Úplně dole se schovávala kožená bunda s beránkem. Sice trošku odřená a smrdí, ale padne mi jako ulitá a bude mi už konečně teplo. Schválně, kdo si přivezl z Indie koženou bundu? Smlouváme o cenu, ale bundu už si nechávám rovnou oblečenou. Větrovku strkám do batohu a mám tedy na sobě dvě trička, fleesku s dlouhým rukávem a koženou bundu. Kolem krku a hlavy pak omotaný šál a odcházím nadmíru spokojeně.

Na nádraží se necháváme odvézt koňským povozem a autobus zrovna odjíždí. Rychle nastupujeme a uvelebujeme se. Bus je pohodlný, se sedačkami místo obvyklých lavic, takže skoro okamžitě usínám. Později mi Vláďa vypráví, že jsme cestou minuli dvě čelní srážky náklaďáků a několik cvičených medvědů u cesty.

Ale to už jsme v Bharatpuru a musíme čelit náporu rikšáků. Jdeme po ulici, kterou lemuje jeden hotel vedle druhého, a rikšáci přesto trvají na tom, že nás musí dovézt někam jinam. Nakonec se nás drží už jenom jeden z nich a vytrvale šlape na své cyklorikše vedle nás. Pořád se ještě nerozloučil s možnou provizí. Když na jeho návrhy dlouho nereagujeme, vzdává to i on. My si konečně můžeme vybírat sami a líbí se nám hotel Sunbird. Pokoj sice stojí dvě stě rupií, ale když k němu usmlouváme ještě extra topítko za padesátku navíc, tak ho bereme.

Hotel není o tolik dražší než většina předchozích a přesto má poněkud vyšší standard než na jaký jsme zvyklí. V pokoji je čisté povlečení, u postelí noční stolky a jeden další stolek u zdi, dokonce i s křesílky. Vedle lampa, která občas svítí a na stole skleničky! Koupelna je vykachlíkovaná a teplá voda teče dokonce i v umyvadle. Vedle něho visí dva ručníky. Prostě komfort, se kterým jsme se ještě nesetkali. Zapínáme heater a doufáme, že nebudou moc často vypínat proud.

S hotelovou kuchyní už tak moc spokojeni nejsme, a proto se jedeme najíst do centra. Centrem tohohle městečka je myšlena jedna jediná ulice, na které jsou všechny krámky. A v tuhle chvíli asi i všichni lidé z celého dalekého okolí. Navíc muslimové. Opět máme pocit, že tu nejsme tak úplně vítáni. U stánku si kupujeme každý rukavice a vedle ještě pár banánů, načež se vracíme zpět. Večeři si nakonec dáváme ve vedlejším hotelu. Donášejí nám ji ven k otevřenému ohništi, kde už sedí párek německých důchodců. U ohýnku je útulně, takže si zde povídáme až dlouho do noci.

Němci jsou milovníci Indie. Hans pracoval jako nákupčí pro jakousi velkou německou firmu a začal do Indie jezdit nejprve služebně. Teď už jsou tu s Grétou posedmé. Vyměňujeme si své zážitky, ale moc podobné si nejsou. Nás přeci jen netrápí, jestli má hotel vlastního sluhu, který by nám vynesl zavazadla z taxíku do pokoje... A tak se raději bavíme o Bharatpuru a jeho okolí. V rezervaci prý letos přezimuje jen velice málo ptáků, protože kvůli velkému suchu tam není voda. Ale doporučují nám udělat si půldenní výlet do městečka Fatehpur Síkrí. Mezitím se k nám k ohni přidal i majitel hotelu a jeho kamarád sikh, a tak se řeč stočila na indicko-britské a britsko-německé vztahy a na celou světovou politiku.

Když se konečně vracíme do pokoje, je v něm o dost tepleji než venku. Ten nápad s topítkem se vážně vyplatil.

Probouzíme se do husté mlhy, ve které není vidět na dvacet kroků. Na radu Němců tedy místo do parku vyrážíme do vesnice Fatehpur Síkrí. Dohadujeme se, jestli je bezpečné jezdit za této viditelnosti indickým autobusem, ale je to jen dvacet pět kilometrů, takže to riskneme. Na bus nečekáme dlouho, volná místa nejsou u sebe, takže si přisedám k nějakém klukovi a Vláďa pokračuje do druhé půlky vozu. Harish, usměvavý Ind po mé levici, mě neustále rozptyluje, takže se ani nemám čas bát, že nabouráme. Už jsme si vyměnili adresy, což ho velice potěšilo, a po půlhodince cesty jsme na místě.

Od křižovatky, kde nás bus vyklopil, jezdí k památkám koňský povoz. Tento táng, jak mu Indové říkají, funguje formou kyvadlové dopravy od zastávky autobusu do vesnice. Nasedli jsme na úzký kozlík, vedle mě se vecpala ještě stará Indka a na klín mi vysadila svoje malé dítě. Asi holčičku. Ta se zatím ještě nerozbrečela, ale nemá k tomu daleko. Jen když se strachy nepočůrá…

Vystupujeme pod kopcem a jak po něm vycházíme nahoru, vynořuje se z mlhy obrovská brána. Lidí tady ještě moc není, chlapík s koštětem se šourá po širokých schodech z jedné strany na druhou a kolem pobíhá pár psů. Přicházíme ještě o něco blíž a zůstáváme stát úplně ohromeni. Schody i s bránou jsou monumentální, mlha, které se tu převaluje, působí pohádkově, ale hlavně – nic takového jsme nečekali. Snad ještě nějakou tu další páteční mešitu nebo tak něco, ale ne stavbu, která svou ranní atmosférou může směle konkurovat Taj Mahalu.

Ještě chvíli zůstáváme pod schody, abychom si ten pocit překvapení vychutnali. Mám pocit, že je skoro škoda jít nahoru a rozbít tak kouzlo tohoto okamžiku. A tak, zatímco Vláďa fotí, já smlouvám u stánku o cenu čaje. Ještě jsme nesnídali, takže nám udělá dobře. Připravují zrovna čerstvý, je silný a horký. Usrkáváme čaj a listujeme v průvodci, abychom zjistili, kde jsme se tak nečekaně octli.

V šestnáctém století nechal postavit Fatehpur Síkrí slavný mughalský císař Akbar jako své sídelní město. Když se posléze ukázalo, že malý zdroj vody nevystačí pro jeho obyvatele, přesunul Akbar svůj dvůr do Láhauru. Tím upadlo celé město takřka na čtyři staletí do zapomnění a díky tomu se i zachovalo a my tu teď můžeme sedět pod jedním z mistrovských děl z červeného pískovce.

Stoupáme po schodech k bráně, která ční do výše více než padesáti metrů. Jako typická muslimská stavba je obrácena směrem k Mekce a na jejím oblouku je vytesán úryvek z koránu. Pod obloukem stojí starý zamračený muslim a přísně kontroluje, aby dovnitř nevešel nikdo v botách. V ponožkách tedy vstupujeme na nádvoří obklopené krytými arkádami. Uvnitř je minimum lidí, převaluje se tu mlha a krouží holubi. Obcházíme jednotlivé hrobky, z nichž naprosto nejkrásnější je poměrně malá hrobka básníka Salíma Čištího. Stojí při zadní straně nádvoří, přímo proti hlavní bráně. Na rozdíl od okolních budov je hrobka postavena z bílého mramoru a její kamenné mřížoví je ukázkou dokonalé kamenické práce. Mřížoví je tak jemné a husté, že díky šeru v hrobce nejsou okna zvenčí průhledná. Ovšem když stojíte uvnitř, můžete nepozorovaně sledovat dění venku. Stavba stojí na místě, kde kdysi stávala poustevna Salíma Čištího, který zde předpověděl narození Akbarova syna a nástupce. Dodnes sem přicházejí ženy

vymodlit si potomka a uvazují na mřížoví barevné nitě.

Mlha se mezitím trochu roztrhala a chvílemi i vysvitne slunce. Když se nádvoří začíná plnit turisty, loučíme se s touto nádherou a scházíme dolů na oběd. Městečko samotné je jedno z nejšpinavějších, jaké jsme zatím viděli. Obědváme na střeše podivného hotelu bez hostů a plánujeme odpolední vyjížďku na kole do ptačí rezervace. Vypadá to, že počasí nám bude přát. Spěšně se proto vracíme do Bharatpuru a vydáváme se směrem k bráně parku. Hans nám včera radil, že kvůli suchu je lepší vzít si sebou průvodce – ti prý vědí přesně, kde ptáci hnízdí. Na to, že jich tady mají přezimovat statisíce, je tohle opravdu smutná rada. Další pecku nám dají u brány. Protože se sucho a oni se snaží alespoň trochu vody načerpat pomocí čerpadel – a to něco stojí! – je vstupné místo obvyklých sto rupií dvojnásobné.

Za další poplatek si půjčujeme kola, domlouváme s průvodce taxu a vyrážíme. Projíždíme vyprahlou krajinou a ptáků je tu opravdu pomálu. Náš průvodce pokaždé dlouho pátrá, načež když se mu podaří nějakého zajímavého nám ukázat, dlouho o něm pak hovoří (je to student zoologie). Nemůžu se zbavit pocitu, že ohledně počasí máme v Indii opravdu smůlu. Nakonec jsme přeci jen viděli pár menších ptáků, sovu, orla, černobílého čápa, dva hady, vodní želvy ve zbytcích jezera a něco, o čem si myslíme, že byl šakal. Ovšem jak říkali včera naši němečtí přátelé – je to letos smutný pohled.

Vracíme se do hotelu a večeříme paratha (plněná chapaty) přímo na pokoji. Díky miniaturnímu topítku a téměř nepřerušovaným dodávkám elektrického proudu se teplota v místnosti dostala na příjemnou úroveň. Dokonce si troufám i umýt hlavu a jít spát s mokrými vlasy.

14. ledna den třicátý prvý

Probudili jsme se pozdě a než jsme se rozhodli, že ten autobus přeci jen stihneme, zbylo nám na sbalení dvacet minut. Rychle platíme, jídlo jsme naštěstí zaplatili včera a cena za nocleh už je také domluvena. Chvilku nutně smlouváme s rikšákem a už odjíždíme na nádraží. Ale co to! Cestou několikrát zastavujeme a rikšák pokaždé s klidem nasazuje spadlý řetěz. Něco o chvátání a zpoždění mu nemá smysl vysvětlovat. Indové jsou prostě úžasně klidní lidé. Anebo že by věděl něco, co my ne? Třeba, že autobus do Jaipuru musí projet po téhle ulici?

Najednou totiž přejíždíme na druhou stranu cesty a zastavujeme. Čekáme další nahazování řetězu, ale rikšák místo toho mává rukama a za chvilku u nás zastavuje autobus. Náš řidič důležitě vysvětluje průvodčímu, kam chceme jet, a tváří se přitom tak ustaraně, jako by jim předával do rukou britskou královnu i s nemocných chotěm. Dostává od nás dobře zaplaceno a všichni spokojeně odjíždíme. Bus je luxusní, sedadla s pérováním a skrz okna je i trochu vidět. Ale to nemůže nic změnit na tom, že na čtyřhodinovou cestu do Jaipuru vyjíždíme bez snídaně.

Příjezd do růžového města je lemován skalami a nádhernými starými budovami v různých fázích rozpadu. Autobus nekončí svou jízdu na nádraží, jak jsme

čekali, a tím se také vysvětluje jeho luxus – soukromý přepravce. Motorikšou se necháváme dovézt do centra a ubytováváme se v klidném poloprázdném hotýlku s internetem a hned si dopřáváme pozdní oběd na střeše.

Příjezdem do Jaipuru jsme se dostali do hlavního města Rajasthanu – pouštního státu. To se projevuje tím, že zas po pár dnech odkládáme bundy, mikiny, boty i ponožky a vyhříváme se pod rajasthanským sluncem. Ze střechy je výhled na kus města a kam oko pohlédne, třepotají se ve vzduchu papíroví draci. Přestože na dnešek vychází svátek pouštění draků, není jich ve vzduchu tolik, jak obyčejně bývalo ve Váránasí. I tak je to pěkný pohled a mám pocit, že bych takhle mohla strávit zbytek dne.

Nakonec se přeci jen vydáváme do starého města. Je už podvečer. Souhlasíme s nabídkou rikši, že nám za dvacku na hodinu ukáže hlavní jaipurské památky. V rychlosti projíždíme kolem zavřeného městského paláce, mramorového paláce a zastavujeme se u chrámu. Je starý celé tři roky a patří místní šlechtické rodině. Odtud už nás veze k vodnímu paláci a něčemu, čemu říká „elephant area". Palác stojí ve vyschlé proláklině a celý ten pohled vypadá dost neutěšeně. Inu i tady byl slabý monzun.

K dovršení všeho tady dneska nejsou žádní sloni. Čert ví, co ve svátek dělají. Rikšák tvrdí, že to nevadí, že tu třeba budou zítra. Alespoň se prý místo toho můžeme podívat do jedné rodinné továrny na textil. Všemožně protestujeme, ale není nám to nic platné. Ach jo, už zastavuje před budovou textilky. Nezdržujeme se tady ale dlouho, protože nechceme nic koupit. Nasedáme opět do rikši a chceme odvézt zpátky k hotelu. Rikšák se chvíli opírá do pedálů, ale uprostřed rušné ulice najednou zastavuje.

„Já jet dál ne," ohromuje nás.

„Jak to že nejedeme dál?"

„Já tady bydlet. Doma čekat žena, čekat děti."

„Ale co my?"

„Já bydlet tady a vy jet bus" a ukazuje na zastávku.

Celý zmatení mu dáváme dvacku, což si za chvíli zase vyčítáme. V té továrně za nás dostal nejmíň padesátku.

Musíme se s několika lidmi poradit, kterým busem jet, a cesta v něm je nakonec dost zběsilá. Je to spíš minibus než autobus a v něm hlava na hlavě. Stojíme na jakési plošině a nemáme se moc čeho držet. Zezadu se na mě tiskne drzý mladý muslim, takže si s Vláďou krkolomně měníme místo. Nakonec stejně nedojedeme tam, kam jsme chtěli. Ale vystupuje s námi a jakási krásná bohatá Indka a hned se nás ujímá.

„Kam jste chtěli jet?" hned se ptá.

„Guest house Cocoon," jmenuji náš hotel. „Jede tam nějaký jiný autobus?"

„Ty autobusy jsou příšerné (doslova terrible business) a navíc už to nemáte moc daleko," uklidňuje nás. „Jeďtě rikšou," dodává a už mává na nejbližší rikšu. Dává mu tři rupie s pokynem, kam nás má zavézt.

Nás by tahle cesta vyšla alespoň na pět, spíše ale na deset rupek. Děkujeme té milé paní a jsme nadšení, že ne úplně všichni nás chtějí ošidit. Ale pravdou je, že od Váránasí se s různými podvodníčky roztrhl pytel a ještě jim zdaleka není konec.

Ulice s otevřenými ochody vypadají dneska úplně jinak. Procházíme bazarem a vybíráme dárky. Cesta se nám chýlí ke konci a v Delhi už nic nakupovat nechceme. Zatím se jen tak rozhlížíme, co bychom mohli přivézt do Čech. Celé staré město je jeden velký bazar a každá ulice je vyčleněna pro jeden druh zboží. Když něco hledáte, stačí projít jednu ulici a máte celou nabídku jako na dlani.

Na konci úzké uličky, hned u jedné z bran do starého města, se zastavujeme. Naší pozornost upoutal stánek s cukrovou třtinou. Už jsme na ni v Indii párkrát narazili, ale nikdy jsme neochutnali tu zakalenou bílou šťávu, kterou z ní lisují. Tenhle prodavač se nám moc líbí, takže je hned rozhodnuto, že tentokrát ji konečně ochutnáme. Prodavač je krásný snědý Ind v bílých kalhotách a v bílém tílku, které nemá šanci zakrýt jeho svalnatou postavu. Má moderní účes s kotletami a samozřejmě knírek. Na krku stříbrný řetěz a v uchu zlatou náušnici.

Zatímco my přihlížíme, bere on ze stojanu očištěný stonek cukrové třtiny a protahuje ho lisem. Dva tlusté válce, které lis tvoří, mají na sobě hluboké drážky a těmi začíná vytékat šťáva. Když se stonek takto rozdrtí, překládá ho ten fešák na půlku a pak zase na půlku a lisuje pořád dokola, až z něj neteče už skoro nic. Ke konci prolisuje i jednu limetku a nápoj je připraven. Jen ho přelít do skleniček. Led odmítáme. Jedna sklenička stojí pouhých pět rupek a šťáva je naprosto nepřekonatelná. Takovou dobrotu jsme v sedě na obrubníku ještě nepili.

Další ulicí plnou obchodů přicházíme k paláci větrů – Hava Mahal, který bývá jako symbol města na většině obrázků z Jaipuru. Je to vysoká růžová stavba se spoustou okýnek, kterými muslimské ženy mohly pozorovat život na ulici, aniž by byly samy viděny. Zepředu je obležen žebráky a nevypadá tak dobře jako na těch obrázcích. Ale když se nám po chvíli podaří dostat se zezadu dovnitř, jsem nadšena. Vzdušná stavba má množství různých schodišť a zákoutí. Procházíme sem tam a nemůžeme se nabažit.

Jen o kousek dál leží jaipurská observatoř zvaná Jantar Mantar, doslova přeloženo kouzelné přístroje. Pěkně upravená zahrada je plná všelikých staveb, které na různých stupnicích něco naprosto přesně ukazují. Její stavitel vycházel z myšlenky, že čím je astronomický přístroj větší, tím menší bude chyba měření. A některá z těchto zařízení jsou opravdu velikánská. Dokonce tak, že je z nich i krásný výhled do okolí. Smyslu těchto kouzelných přístrojů příliš nerozumíme. Jsou u nich sice popisky v angličtině, ale obsáhlé pouze

tak, aby neubíraly práci houfu průvodců, kteří u brány nabízejí draze své služby. Pouliční hluk sem doléhá jen velmi tlumeně a my si ten klid vychutnáváme ve stínu obřích slunečních hodin.

Teprve hlad nás vyhnal z této oázy ticha, takže opět hledáme nějakou levnou restauraci. Vzdalujeme se tím od městského paláce, který byl také poblíž, ale my už dneska nemáme na další památky chuť. Jak se rozhlížíme v uličkách, co bychom snědli, je u nás náhle prodavač s tably. Malé bubínky zavěšené na jeho rameni se mi okamžitě líbí. Nedávám to na sobě znát, a stejně si myslím, že budou velmi drahé.

„Mám krásná tabla, sir." Vláďa se tváří, že jeho prohlášení vůbec nechápe.

„Hmm," odpovídá prodavači. Budu se do toho muset trochu vložit.

„Jak se na ně hraje?" Prodavač pochopil, že já jsem pro něj zajímavější zákazník a předvádí mi svůj bubnovací talent. Nezní to špatně.

„Zdají se mi ale moc malé. Kolik stojí?"

„Pro vás jenom dvě stě rupií."

„Dvě stě za taková malinká tabla? Děkuji nechci."

„Sto padesát."

„Hmm, nevíte, kde je tady nějaká dobrá levná hospoda?"

„Vím, dovedu vás tam, když si koupíte tabla za sto rupií."

„Já ty tabla vlastně nepotřebuju. My máme teď hlavně hlad."

„Tabla nejsou jako jídlo, ta vám zůstanou a můžete si je odvézt domů." Dobrý argument, ale já už stejně vím, že je chci koupit. Doufám, že ještě zlevní.

„To je pravda, ale můžu si koupit větší, co líp hrajou."

„Ale ty budou hrozně drahý. Tyhle stojí jen osmdesát rupií." Vida, ono to půjde.

„Tyhle jsou omlácené, tyhle šišaté, tyhle mají rezavé kroužky."

„Všechno to je ruční práce mnichů z kláštera za městem." To určitě.

„Nedám za ně víc než třicet rupek."

„Paní, vy máte hlad, ale já přece taky musím něco jíst. Sedmdesát."

„Čtyřicet?"

„Za čtyřicet jsem je koupil. Nemůžu je prodat pod šedesát, mám dvě děti a matka je nemocná."

„Já mám čtyři děti. Padesát, nebo hned odcházím."

„Vy mi nevěříte, ale já mám opravdu dvě hladové děti. A které se vám líbí?"

„Tyhle tmavohnědé."

„Stojí šedesát, ale můžu vám na ně dát deset rupií slevu." Já věděla že se nějak domluvíme. Ale ještě si ho trochu doberu.

„Ale původně jste říkal, že stojí dvě stě."

„To je pravda, ale teď stojí šedesát. Chcete tu slevu?" Nic ho nevyvede z míry.

„Samozřejmě. Tady je padesát rupií. A kde je ta hospoda?"

„Já žádnou neznám, já nejím v hospodách, mám dvě malý děti, nemocnou matku a musím peníze přinýst domů." Zubí se na nás, strká padesátku do kapsy a odchází lovit další turisty.

Já mám pocit, že jsem nakoupila dobře a vím, že on taky nijak neprodělal. A budu mít krásnou vzpomínku na Jaipur. Dávám si tabla na krk a jdeme se najíst.

Po večeři se touláme městem. Na krku mám bubínek a při chůzi si bubnuji.

Indové jsou skoro pořád usměvaví a když nepočítám muslimy, jsou k nám milí a srdeční. Ale teď, když bubnuji, nás spousta z lidí na ulicích zdraví a směje se. Chlapi, co hrají na zemi kostky, na nás mávají a o kus dál se v jedné otevřené hospodě zvedá štamgast a tancuje v rytmu mého bubnování. Moc nevím, co je k tomu vede, ale každopádně se všichni dobře bavíme. Bloumáme po ulicích, já bubnuji, Indové na nás mávají a takhle se dostáváme až k našemu hotelu.

16. ledna den třicátý třetí

Snídáme na hlavní ulici poblíž hotelu. Jen během této půlhodiny prošli kolem dva sloni naložení nákladem. Bez ohledu na okolní motorový provoz se v Rajasthanu stále používají sloni a velbloudi jako dopravní prostředky. Když sedíte u silnice u malého stolku, pijete výborné lassi a kousek od vás přejde slon naložený bambusovými tyčemi, je to neobyčejný zážitek. Když už se o lassi zmiňuji, musím to rozvést. Jde o oblíbený jogurtový nápoj, nejčastěji podávaný ve variantách sweet lassi, banana lassi nebo salt lassi. Občas jsem si ho při našich cestách někde dali, ale teprve v Jaipuru jsme pochopili, že nic lepšího se z mléka snad ani udělat nedá. Teď možná přeháním, bhang je bhang, nicméně Jaipur je svým lassi, často podávaným v tradičním hliněném šálku, opravdu proslavený.

Chceme hned po jídle vyrazit za město. Jaipur je obklopen hned několika zajímavými pevnostmi, z nichž jsme si vybrali Amber. Tento palácový komplex leží jedenáct kilometrů severně a jezdí k němu městské autobusy od Hava Mahal. Bereme si rikšu, ale když už jednou projíždíme bránou do starého města, nemůžeme se nezastavit na skleničku cukrové třtiny. Náš starý známý prodavač si nás pamatuje a vesele nás zdraví. Zatímco já mám na sobě stále ještě tričko a mikinu, on už tady opět okouzluje svět ve svém perfektně čistém tílku.

„Dvakrát bez ledu," objednáváme šťávu a já se nemůžu vynadívat na to, jak vzniká. Jak se z klacku podobnému tlustému stonku rákosu dá vymačkat něco tak lahodného.

Pokračujeme k Hava Mahal. Autobusů tady stojí víc než dost a každý průvodčí vás rád nacpe do toho svého. Když zarytě opakujete „Amber, Amber" dostanete se nakonec do toho správného. Vyčkáváme jen co se naplní celý bus a jedem. Míjíme jednu pevnost hned nad městem a noříme se do krásných pouštních hor. Této projížďky si moc neužijeme, protože jsme natotata na místě. Vystupujeme ve vesnici, která kdysi bývala hlavním městem říše rodu Kučvahasů. Ti vystavěli v kopci nad městem nejprve krásný palácový komplex a poté vysoko nad ním strategicky položenou mocnou pevnost. Obě dominanty se teď tyčí přímo nad námi.

Stoupáme do kopce a někteří movitější turisté nás předjíždějí na hřbetech slonů. Procházíme sluneční branou a jsme přímo na hlavním nádvoří. I tady se konají projížďky na slonech. Všechny nabídky odmítáme a kupujeme si vstupenky, abychom se mohli vydat po schodech nahoru k dalším branám a k dalším nádvořím.

Ač to tak zespodu nevypadalo, palác je jedním slovem obrovský. A neuvěřitelně členitý. Za každou nenápadnou chodbičkou se může skrývat kdovíkolikáté nádvoří. Ve většině z nich jsou zbudovány zahrady, které i přes současné sucho krásně kvetou. Zdi jsou z narůžovělého pískovce a mramoru, stejně jako celý Jaipur, který díky tomu dostal přízvisko „růžové město". Jednotlivé místnosti jsou prázdné a jejich původní účel si můžeme jen domýšlet. Bonbónkem je ovšem bývalá soukromá komnata maharádži a jeho královny. Ne náhodou se jí říká zrcadlový sál. Její zdi i stropy jsou vykládány jemnou mozaikou ze střípků zrcátek a barevných sklíček, na mnoha místech teď už bohužel sloupaných. Ačkoliv převládá prastará hinduistická architektura, právě mozaikové zdobení zrcátky je typicky mughalské.

Při dostatku vody jsou navíc nádvoříčka ozdobena fontánkami a dokonce vodou tekoucí přímo po stěnách. Takovýto složitý způsob vedení vody sloužil k účinnému chlazení vzduchu. Prolézáme palácovým labyrintem a myslíme na slavný „ztracený poklad" Kučvahasů. Ten zmizel po vyhlášení nezávislosti a unikl tím konfiskaci. Daňoví úředníci prohledali celý komplex od sklepů až po střechy a v roce 1977 zkoumali stavbu dokonce pomocí detektoru kovu, ale stejně nic nenašli. Vůbec se tomu nedivím.

Z paláce se poledním vedrem táhneme nahoru k pevnosti. Tady už nepotkáváme téměř žádné turisty a vstupné je také o poznání nižší. Poprvé jsme v Indii uplatnili studentskou slevu a ušetřili tak každý dvě rupie! Stejně jako předtím v paláci musíme i tady objevovat, co vlastně můžeme vidět. Ale náročná cesta nahoru se vyplatila, protože teprve teď můžeme ocenit velikost paláce pod námi. Výhledy jsou na této pevnosti možná vůbec to nejzajímavější. Obcházíme cimbuří a kocháme se okolními vyprahlými kopci, zvěstujícími začátek rajasthanské pouště.

Na zadním nádvoří se nachází malý restaurant. To nám přichází právě vhod. Objednáváme si jídlo a číšník nám přináší zarámovaný výstřižek z novin. Zatímco čekáme na jídlo, dočítáme se, že restaurace patří bývalému šéfkuchaři samotného maharádži. Ten mu ji daroval za jeho výborné služby. Cenu jsou tu průměrné a jak posléze zjišťujeme, jídlo také. To to asi milý kuchař začal v důchodu pěkně šidit.

Indové se vůbec rádi chlubí. Stejně jako například největším dělem na světě, které je v nejvyšší části této pevnosti vystaveno. Nikdy se z něj sice nestřílelo, ale přesto uvádí dostřel třicet pět kilometrů.

Zpátky do města se vracíme tak akorát, abychom měli čas zajít do zoo. Po zkušenosti z Bhópálu jsme to už sice ani neměli v úmyslu, ale vystoupili jsme z rikši čirou náhodou přímo před jejím vchodem. Touhle zoo jsme ale příjemně překvapeni. Není nijak velká, však je taky v centru města, ale mají tu kromě jiného i tygry a bezpočet krokodýlů. Většina výběhů je zajímavě řešena a díky příkopům oddělujících nás od zvířat se na ně nemusíme dívat přes mříže. Za chvíli už se zavírá, takže nemáme moc času, ale co se týče indických zoo, zlepšili jsme si mínění.

Nedaleko našeho hotelu je kino Raj Mandir. Nejlepší kino ve městě a prý i v celém Rajasthanu. To si přece nenecháme ujít. Koupit lístky ale není tak jednoduché a není to proto, že by bylo vyprodáno. Z boku budovy jsou tři pokladny,

jedná označená „Ladies“, druhá „Gentlemen“ a třetí nijak. Otevřená je stejně pouze ta pro pány. Když vystojíme frontu a žádáme lístky, dovídáme se, že tady se kupují jen ty nejlevnější do předních řad. Obcházíme kino a na jeho opačné straně nacházíme stejná okýnka, jen lidé ve frontách jsou lépe oblečeni a voní. Dostáváme lístky do předposlední řady. Vcházíme do honosného foyer, ale já nejprve hledám urychleně záchod. Co ten maharádžův kuchař do toho jídla dal?

Kino je zařízené opravdu přepychově. Všude koberce, předražený bar, záchody indické i evropské, polohovatelné sedačky v sále a po zemi klasický indický bordel. Já sice trávím začátek představení na záchodě, ale vzhledem k tomu, že film trvá čtyři hodiny i s přestávkou, tak jsem zas o tolik nepřišla. Takováto délka filmů je v Indii běžná. Když už člověk za kino zaplatí, chce toho vidět co nejvíce.

Saathia je klasická indická lovestory se zápletkami pro nás trochu vzdálenými. Dvojice se do sebe zamiluje, ale rodiče jim svatbu nepovolí. Nakonec se tedy vezmou tajně a když se to proflákne, obě rodiny je zavrhnou. Je to barevná směs dramatu, muzikálu, romantiky, erotiky a komedie, jak má správný indický film vypadat. A samozřejmě v hindy. Naštěstí postavy patří k „vyšším vrstvám“, u kterých je použití angličtiny v hovoru známkou postavení, takže občas i něco chytneme. Muzikálovými pasážemi jsem úplně nadšená. Především tancem hlavních hrdinů mezi okvětními lístky růže, v době, kdy prožívají největší štěstí, a poté na sněhu, když je jejich rodiny odvrhnou. Líbí se mi i zpracování erotických scén, kde se Indové úplně obejdou (lépe řečeno musí obejít) bez nahoty.

Ale stejně důležitý jako film sám je celá atmosféra kina. Indové se hlasitě smějí či komentují děj. Když například kolem dívky v sněhobílém sárí, čekající na svého milence, projede auto a celou ji zacáká, zdvihne se v kině vlna rozhořčení. Při prvních hádkách novomanželů na plátně se ozývají výkřiky i z publika. Skvostný zážitek.

Datum našeho odletu se kvapem blíží a přestože se nám to nelíbí, musíme s tím počítat. Zítra už nás čeká přesun do Delhi, naší poslední destinace. Dneska chceme nakoupit pár drobností domů a podívat se pěšky za město. Zamířili jsme si to tedy do ulic starého města, ale naše původní plány se hroutí kvůli lenosti jaipurských obchodníků. Přestože je už deset hodin, obchůdky mají většinou ještě zavřeno. Jedeme tedy rikšou rovnou k východní bráně města. Odtud vede prašná cesta ke Galtě – několika chrámům rozesetých po kopcích a také ke svatému prameni.

Od našeho příjezdu do Jaipuru je krásné počasí a vypadá to, že i dneska to vydrží. Slunce svítí a pofukuje mírný, příjemný větřík. Jak postupujeme do kopce, ukazuje se pod námi pravidelné rozložení Jaipuru. Máme teď pod sebou východní bránu, od které vede naprosto rovná ulice skrz město až k bráně západní. Na hranicích jednotlivých čtvrtí je pak překlenuta dalšími branami z růžového pískovce.

Toto pravidelné rozložení vysvětluje fakt, že růžové město je jedním z nejmladších měst Rajasthanu. V roce 1700 dosedl na trůn Kučvahasů mladičký a nadaný Jaisinh II. Po sedmadvaceti letech své úspěšné vlády, během které exceloval v bitvách, politice i studiu, se rozhodl přesunout hlavní město své říše jižně od hornaté oblasti Amberu. Jelikož již dávno prokázal své nadání pro astrologii a nevídanou vášeň pro symetrii, narýsoval si sám plány budoucího města, které po sobě i pojmenoval. Město vybudoval za necelých osm let, přitom řadu budov, jako městský palác nebo observatoř Jantar Mantar, navrhoval sám.

Pokračujeme po cestě dál a slézáme hřebeny pahorků od jednoho templu k druhému. Orientujeme se podle bíle omítnutých budov, které vytvářejí světlé skvrnky na pozadí načervenalých kopců. Některé jsou opuštěné, i když je znát, že někdo občas vymění afrikány a doplní vodu v miskách. Jinde po našem příchodu zapálí stařičká Indka pod oltářem svíčku a okamžitě za to žádá dary. U třetího templu jsme narazili na chýši starého poustevníka, který nás – jak jinak – naprosto ignoruje. Jiné lidi jsme tady v kopcích nepotkali.

Na jednom z vrchů jsme objevili něco, co podle evropských měřítek byly hradby středověkého hradu i s jakýmsi cimbuřím. Uvnitř ovšem nestál žádný hrad, ale pár nízkých budov a velká nádrž na vodu. Ta je nyní téměř prázdná a k hladině je to asi sedm metrů hluboko. Celá nádrž je veliká a postavená tak, že při jakémkoliv stavu vody je možné dostat se k hladině buď po jednoduchých úzkých schodech, nebo po širokých a vysokých římsách postavených nepravidelně kolem dokola. Slézáme dolů, je tu příjemný chládek, ale voda je zkažená a nechutně zapáchá.

Scházíme do údolí a všude kolem nás se prohání opice. Blížíme se k centru Galty, k chrámovému komplexu schovanému na dně rokle. Je asi dvě stě padesát let starý a mezi těmito vyprahlými skalami vypadá nádherně. Galta se stal svatým místem hlavně díky prameni, který prosakuje skrz skálu v jinak suchém údolí. Pramen plní dvě nádrže čerstvou vodou, které je tu i nyní dostatek. Dalším důvodem k posvátnosti místa jsou právě ty spousty opic, které jsou spojo-

vány s opičím bohem Hanumanem. Jelikož v Jaipuru nejsou gháty, chodí se lidé koupat a prát sem. Díky tomu je tady pěkně živo. Pestrost barev ještě doplňuje hudba, která se line z jedné ze svatyní. Kolem horní nádrže je plno křiku, jak se ženy snaží studenou vodou umýt malé děti. Samy si pak myjí své krásné dlouhé černé vlasy a přitom neustále zůstávají oblečené v sárí. Kolem druhého spodního bazénku skáčí opičky, ale těm se do mytí nechce už vůbec.

Já mám pro změnu trochu úpal a tak odpočíváme nad pramenem ve stínu templu. Zrovna když jsme už připraveni vyrazit, projíždí kolem nás traktor. Dva Indové v kabině na nás mávají, že nás vezmou. Rychle naskakujeme na korbu a vezeme se zátky do Jaipuru. Řidič ani jeho společník neumí moc anglicky, tak se na nás smějí a s širokým gestem opakují „beautiful, beautiful". Kýváním dosvědčujeme, že je tu opravdu krásně, ale jinak toho také moc nenamluvíme. Hlavně proto, že máme oba strach o svůj jazyk. Překousnout si ho při jízdě na traktoru by bylo nepříjemné. U brány, kde vystupujeme navrhuje jeden z nich, abychom jim za cestu zaplatili, a když odmítáme, vesele se s námi loučí a jedou dál.

Od východní brány pokračujeme rikšou a u Ajmeri gate si dáváme k jídlu vynikající thali. Během oběda si k našemu stolu přisedají dva kluci. Skamarádíme se a po jídle s nimi jdeme navštívit dalšího jejich kámoše. Jeho otec je prý právě teď na služební cestě v Evropě, a proto si chce popovídat s Evropany. Kdoví kde má otce, ale hlavně má obchod se zlatem. Klasický podfuk, jak nás do něj dostat. Kluci se najednou vypařili a obchodník nás chce navézt zas do nějaké levoty. Ze zvědavosti si to necháváme vysvětlit, ale moc tomu nerozumíme.

„Zaplatíte pouze pojištění zlata a v Praze ho od vás odkoupí můj komplic," opakuje obchodník dost agresivně.

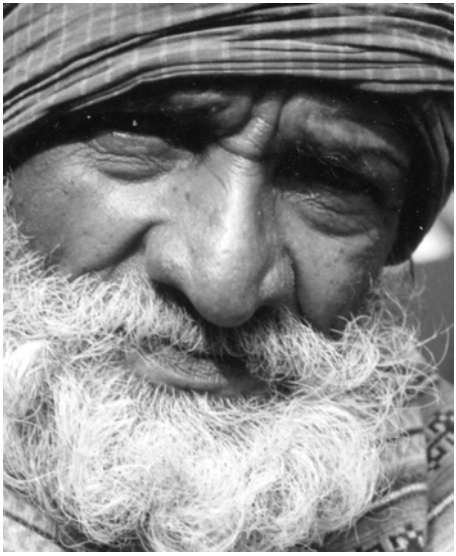

„Ale my u sebe nemáme tři tisíce dolarů na pojištění zboží na převoz do Evropy," zkoušíme jediný argument na který slyší.

„Tak jak potom chcete dělat business?" Odpovídá naštvaně a uraženě se s námi přestává bavit.

Ještě dodáváme, že jsme si původně přišli popovídat o Evropě, ale on už nás nevnímá. Konečně tedy můžeme vyrazit na nákupy.

Nejdůležitější je koupit koření, ale s tím jsou nejmenší problémy – není moc co vybírat. U sympatického stánku v ulici s kořením kupujeme pytel garam masali, univerzálního indického koření, a je vymalováno. Těžší to je při výběru přehozu přes postel nebo košil. Prodavač vás posadí do svého krámku na zem, samozřejmě až poté, co se zujete a boty necháte na ulici. A začne před vás předhazovat jednu látku na druhou. I když se vám nic nelíbí, je pro

Evropana těžké se po takovémto čtvrthodinovém výstupu prostě sebrat a odejít. Ale zvládáme to a když si konečně někde něco vybereme, přichází na řadu smlouvání. Ani to už nám nečiní problémy, takže do večeře máme všechno, co jsme chtěli a samozřejmě ještě něco navíc. Indové jsou totiž skvělí prodavači.

18. ledna den třicátý pátý

Ráno nijak nespěcháme, jediným naším úkolem je dojet ještě dnes do Delhi. V poklidu si na střeše hotelu dáváme k snídani toasty s banánem a lassi a pak balíme. Už během cesty jsme se zbavovali některých zbytečných věcí, ale teď, po včerejších nákupech, tady musíme nechat obě prostěradla, která jsme vozili s sebou, některé kusy oblečení a pár maličkostí. I tak máme batohy těžší, než když jsme do Jaipuru přijeli. Naproti přes ulici obědváme thali a naposledy si vychutnáváme jaipurský dopravní zmatek i s jeho slony a velbloudy.

Přijíždíme rikšou na nádraží, kde vládne trochu chaos. Zmatení jsme během chvilky také, protože se nemůžeme dopídit informací v angličtině, kdy a odkud nám jede autobus do Delhi. Nakonec, jako už po několikáté, naskakujeme do rozjíždějícího se busu. Když povážíte, že při tom manipulujeme s deskou na Carrom, je to docela akrobatický kousek. Ale Indové jsou na takovéto přistupování zvyklí a nikoho to nepřekvapuje. Koneckonců pár lidí nastoupilo ještě po nás. Žádné zavazadlové prostory neexistují, takže se skládáme se vším, co vezeme, do sedaček a vyjíždíme na šestihodinovou cestu.

Cesta příjemně ubíhá a po pár hodinách zastavuje náš autobus u dálničního restaurantu. Už tu jeden bus stojí, jeden právě odjíždí a všichni cestující se motají kolem stánků. Ne že by tu nebylo dost roztroušených stolků a židlí, ale nikdy nevíte, kdy se zrovna váš řidič zvedne, nastartuje a bude chtít okamžitě jet dál. Chvíli jsme se snažili sledovat očima našeho řidiče, ale skoro okamžitě se nám ztratil v tom houfu Indů. Od jídla jsme se tím nenechali odradit a dobře jsme udělali. Je nejen dobré, ale i levné. Za smaženou zeleninu, dhal, dvě chapaty, balenou vodu a dva čaje platíme celkem třicet devět rupií. Takhle tedy vypadají neturistické ceny.

Jak se přibližujeme k hlavnímu městu, stojíme čím dál častěji v koloně. Tímhle se tedy Indie od většiny států neliší. Do Delhi přijíždíme už skoro potmě, jsme kdesi na předměstí a řidič ohlašuje, že dál nejede. Nikdo se celkem nediví a vystupuje se. Z jedné strany šestiproudá silnice, z druhé železniční viadukt a pár domků. Prý jsme nedaleko letiště a všichni nám potvrzují, že do centra je to ještě daleko. Tma houstne. Nějaký svátečně oblečený Ind se nás vyptává kam jedeme a má radost. „Je to stejným směrem," povídá. A dodává, že si tedy můžeme vzít rikšu společně a tím ušetřit. Ovšem je tu prý ještě s bratrancem.

V motorikše jsme ve čtyřech úplně nasardinkovaní, ale jinak panuje dobrá nálada. Indové se vrací ze svatby a dávají nám ochutnat jakési sladké koule. Tradiční to svatební cukroví. Jsou dobré, takže jsme k tomu všemu nakonec ještě celí ulepení od cukru. Jedeme dlouho, už je úplná tma, když oni vystupují a platí

čtyřicet rupií. My ještě nějakou dobu pokračujeme sami a nakonec platíme osmdesát. Těžko říci, jestli jsme něco ušetřili.

Výjimečně jsme si vybrali hotel podle průvodce, ale je samozřejmě již plný. Procházíme Main Bazar (v každé rušné čtvrti musí být nějaký main bazar) v turistické čtvrti Pahar Ganj a nakonec končíme v Hare Rama Guest House. Pokoje jsou vykachlíkované odporně zelenou barvou, ale teče teplá voda. Dneska už nic lepšího hledat nebudeme. Ve střešní restauraci si dáváme polévku z čerstvých rajčat a rozhlížíme se po osvětleném Delhi. Klima se po teplém Jaipuru už zase změnilo, takže tady na střeše, kde fouká vítr, je mi zima i v mojí milé kožené bundě.

19. ledna den třicátý šestý

Čtvrť Pahar Ganj je vysloveně turistická záležitost. Ale díky tomu tady najdete ubytování v kteroukoliv denní i roční dobu a kdykoliv se najíte dokonce – pokud byste snad chtěli – i v evropském stylu. Potkáváme sice tolik Evropanů, Američanů, Číňanů a Japonců jako za poslední měsíc dohromady, ale přesto tu žije ještě i dost Indů na to, aby ruch v uličkách byl typicky indický. Zeleninový trh, prodavač roznášející čaj, ženy v sárí s nákladem na hlavách, dotěrní rikšáci, na zemi sedí meditující sádhu, žebrající děti a občas i nějaká ta kráva.

Oproti těm cizincům, kteří právě dorazili z letiště a ještě vypadají dost vykuleně, my zase vypadáme hodně špinavě. Oblečení má už úplně jinou barvu, než jakou výrobce zamýšlel a svoje kalhoty můžu před spaním klidně postavit do kouta. A propos, asi jsem se nezmínila, že Vláďa se v Indii neholil. No a to už máme, malý moment, skoro šest týdnů. Takže není divu, že mu cestou na autobus padl zrak na stánky holičů. Stojí jich tu hned několik vedle sebe.

Vybíráme se hubeného skromného Inda na kraji. Holičství je vlastně malý krámek, otevřený do ulice. Celý se vejde na čtyři čtvereční metry. Dvě ze třech stěn má pokryty zrcadly a polepeny všemi možnými obrázky bohů, fotkami spokojených zákazníků i obrázky z dovolené. Stolek pod zrcadlem je pokryt různorodou směsicí. Jsou tu klasické plastové tuby – značka Boro plus, ale i cínové misky na rozdělávání pěny a holí se pochopitelně břitvou. Vláďa usedá na křeslo a kolem krku dostává skoro čistý ručník. Kolem už se shluklo klubko čumilů a nám dochází, že přestože je tu tolik cizinců, holit břitvou se většinou nenechávají. Holič, který prve vypadal smutně, teď úplně září. Zařídili jsme mu dobrou reklamu. Je to profesionál, takže během chvilky spokojeně odcházíme. Vláďa je hladce oholen – bez jediného šrámu.

Jedeme do nového Delhi, do luxusní čtvrti Connaught Place. Náměstí tvoří uzavřený kruh, rozdělený do bloků A až N sedmi paprskovitě rozbíhajícími se ulicemi. Po vnějším okraji vede rušná okružní ulice. Rikšák nám zapřel, že právě na tento čtyřproudý okruh nesmí vjet a vyhazuje nás v boční ulici. Procházíme „ztichlým městem“. Je devět hodin ráno a navíc neděle a tady je téměř mrtvo. Zahraniční značkové obchody jsou zavřené a široké bulváry se teprve zametají.

Tohle je tak trochu jiná Indie. Místo stánku se smaženou zeleninou fastfood, vedle stánek s novinami v deseti jazycích a místo prodavače čaje automat na Colu.

Jednou ze širokých ulic se vydáváme pryč z tohoto divného místa. O pár set metrů dál už zase narážíme na klasický trh, ale nic zajímavého tu nemají. Pojedeme tedy rovnou ke Qutb Minar. Je to poměrně daleko, ale má tam jet autobus. Ten jsme sice nenašli, ale zato nás našel podnikavý řidič motorikši. Slibuje, že nás tam zaveze za deset rupek, když se cestou stavíme v jednom obchodě. Je to obchod s koberci z Kašmíru a ty jsou jak známo nesmírně drahé. Dokonce i tady v Indii. Společensky v obchodě vypijeme čaj a vezmeme si jejich vizitku. Teď konečně můžeme jet tam kam chceme my.

Komplex Qutb Minar je jedním z nejvzácnějších památek v Delhi. Nachází se tu nejen rozvaliny nejstarší mešity v Indii a mnohem mladší sedmdesát dva metry vysoký minaret z červeného pískovce, ale hlavně mnohem starší slavný železný sloup. Celý komplex stojí v dobře udržované zahradě a je hodně rozlehlý. Pocházíme kolem kamenných i cihlových staveb, zřícenin, oblouků či sloupů.

Červený minaret sice všemu dominuje, ale my jsme nejvíce zvědavi na onen sloup. Stojí v rohu jednoho z nádvoří, sedm metrů vysoký a tmavě hnědý. Vzhledem k množství okolních staveb by měl asi působit nenápadně, místo toho je impozantní a přitahuje pohledy jako magnetem. Na tom koneckonců může něco být. Tento železný sloup ze čtvrtého století je totiž naprosto unikátní v tom, že nerezaví. A to proto, že je vyroben z téměř čistého železa, což je vlastně jakýsi metalurgický zázrak. Když ho obejmete rukama spojenýma za zády, splní se vám přání. Tomu ale indická vláda není příliš nakloněna a obestavila sloup metr a půl vysokým zábradlím.

Procházíme se sem tam a poté, co jsme v celém areálu – jako obvykle – nenašli žádnou restauraci ani stánek s jídlem, ulíháme vysíleni na trávníku. Kdo spí, jako by jedl, jak říkají Francouzi. Odpočíváme dlouho a užíváme si posledního indického slunce. Navíc, když se vám zrovna nezavírají oči, je pořád na co koukat. Indické rodinky a nedělním výletě. Ty muslimské, kde ustarané ženy zahalené do tmavých látek táhnou košík s jídlem na společný piknik. Oproti tomu hindky v pestrobarevném sárí, které vznešeně kráčejí a starají se jen o děti.

Venku na nás čeká náš rikšák, trochu nabroušený, ale my jsme se ho o to neprosili. Svěřujeme se mu, že máme hrozný hlad, a tak zastavuje u pouliční vývařovny. Kamna postavená u cesty, u nich pultík na servírování jídla. Vedle dlouhý umakartový stůl, kde se na stojáka občerstvuje asi deset Indů. Většinou jsou to prý také rikšáci, je to totiž jejich oblíbený podnik. To znamená, že je u silnice, jídlo je levné a pálivé a obsluha rychlá. Rikšáci se na nás smějí a učí nás jak si na horkou plněnou placku rozpatlat rukou hrudku másla tak, abychom se nespálili a jak ji pak opatrně jíst. Je s nimi sranda.

Náš řidič nás pak přes naše protesty veze do dalšího shopu. Ten je naštěstí v rekonstrukci, takže se nezdržíme dlouho. Necháváme se odvézt na Pahar Ganj a tam po nás chce najednou nesmyslných dvě stě padesát rupek. Hloupě jsme si nechali zaplatit ten oběd (taky se nás nikdo neptal) a teď tvrdí, že stál osmdesát rupií. To se nás pokouší natáhnout, takže mu dáváme sto padesát a odcházíme. Neprotestuje.

Procházíme touto čtvrtí levných hotýlků a snažíme se najít na poslední dvě noci nějaký útulnější pokoj. Je to docela problém. Ceny jsou sto až tři sta rupií, ale kvalita hrozná. Nakonec se přestěhováváme do hotelu Taškent, poněkud bokem od Main Bazaru. To má za následek, že až do konce pobytu v Delhi ho musíme pokaždé trochu hledat.

20. ledna den poslední

Snídáme přímo na ulici. Mladý Ind v kulichu s nápisem Nike tady dělá na malém plynovém vařiči míchaná vajíčka a čaj. Sedám si na plastovou přepravku od lahví a čekám na jídlo. Kolem přešla kráva a mě je z toho smutno. Poslední den v Indii a já rozhodně nemůžu říci, že bych se těšila domů. Usrkáváme s Vláďou horký přeslazený čaj s mlékem a oby si uvědomujeme, že už jich vypijeme jen pár a než se nadějeme, budeme na letišti v Ruzyni.

Ale jsme rozhodnuti ještě si ten den užít. Chceme si prohlédnout staré Delhi. Rikšáci chtějí za cestu k Červené pevnosti čtyřicet rupek. Asi proto, že je skoro na dohled a nemůžou cestou zastavit v žádné továrně na textil. Dojíme vajíčka a jdeme na autobus. Ten nacházíme poměrně snadno, platíme dvacku a usedáme na tvrdá dřevěná sedadla. Ještě že to není daleko. Ale to jsme zapomněli na indický systém naplňování autobusů. Kdo by řekl, že to bude platit i u městských linek. Sedíme tedy v busu, který půl hodiny stojí na místě, dokud není úplně plný. To je ta ušetřená dvacka...

Už se konečně přibližujeme k pevnosti. Je ještě větší než ta v Agře. Nějakou dobu jedeme těsně kolem ní, pak se mezi silnicí a pevnost vklíní široký příkop, zřejmě původně vodní. Bus zastavuje kus od jedné z bran. Nemáme v úmyslu jít dovnitř. Jednak nám nezbývají peníze na tak vysoké vstupné a jednak nám to poslední den připadá jako ztráta času. Vystupujeme a prohlížíme si ji zvenku. Což znamená, že v husté mlze, jakoby v dálce, vidíme část obvodových zdí. A navíc je hrozná zima.

Vzdáváme to a jdeme naproti přes ulici na čaj. Kromě našich dvou skleniček kupujeme ještě jednu, pro jakousi mladou a krásnou žebračku. Taky vypadá zmrzle. Trochu zahřáti se vydáváme zkoumat bazary starého města. Hlavní ulice je široká se skvostnými koloniálními budovami, zbytek jsou malá bludiště zacpaných uliček. Koupit se tu dá všechno možné, od kolečka do hodin po letenky do Káhiry. Narazili jsme úplně náhodou a mešitu Fatehpuri. Je veliká a nádherně zdobená. My ale nejsme ochotni zout si boty, takže pokračujeme dál, kde jak doufáme, najdeme trh s kořením.

Na jednom rohu potkáváme čističe uší. Už jsme je viděli hned po našem příjezdu v Mumbaii, ale to jsme se ještě neodvážili jejich umění vyzkoušet. Tihle jsou dva, mladí, mají čepičky, které označují jejich profesi a nástroje nosí po kapsách. Domlouváme cenu deset rupek. Usedám na nízkou zídku a kluk v čapce vyndává nástroje. Různé kovové tyčinky a vatu. V podstatě se dá říci, že se mi šťourá v uchu, ale je to neobyčejně příjemné. Pak si postěžuje, že ho mám moc špinavé a šplouchne mi dovnitř trochu čiré tekutiny.

Vláďa už je ve střehu. „Co je to za vodu?“ ptá se toho druhého.

„To není žádná voda,“ ohrazuje se dotčený čistič, „ale medicína.“

„A k čemu to je dobrý?“

„Uši jsou čisté a vy spokojený.“

„A kolik to stojí?“ už zase tušíme podraz.

„Dvě stě rupií,“ zní nevinná odpověď, „je to moc dobrá medicína.“.

Ten, co mě čistí, se moc nerozptyluje a nechává vyjednávat kolegu. Začíná lítý boj, během kterého mi dočistí i druhé ucho, ale když vidí, jak se smlouvání vyvíjí, už mi do něj medicínu nelije. Nakonec se zapojujeme do handrkování všichni a kluci konečně kapitulují – končíme opět na deseti. Rádi si peníze berou a já jsem spokojená. Škoda, že u nás takovéhle služby nejsou. Tedy alespoň pokud já vím.

Blouděním přes několik dalších trhů se dostáváme k Ajmeri gate. To je důležitý orientační bod, takže víme, že jsme na druhém konci starého města. Odtud se vracíme cyklorikšou na Pahar Ganj a pro změnu se potulujeme místním bazarem. Obědváme poslední indické thali a v duchu se se vším tím zmatkem pomalu loučíme. Odpoledne a večer trávíme „v poklidu“ kolem Main bazaru a z otevřené restaurace se kocháme děním na ulici. Naposledy si užíváme toho shonu plného žen v sárí, muslimů v čepičkách, sikhů v turbanech, rikšáků, motorek, krav, psů, ale i nepřeberného množství vůní a kakofonie zvuků.

Když už jsme byli na cestě k hotelu, narazili jsme na svatební průvod. Stovky světel, bubnů, trubek, tanečníků a tanečnic, pár velbloudů a dva sloni. V jedné chvíli stojím v němém úžasu na kraji chodníku a v druhé si uvědomuji, že mě několik párů rukou zvedá nahoru na klečícího slona. Neodporuji, té atmosféře se nedá odolat. Všichni zpívají, tleskají a smějí se. Slon se pomalu postavil, pokračuje ve své důstojné chůzi a země je najednou tři metry pode mnou. Nevím, jestli si ten zážitek mám vychutnávat, nebo pořád hledat očima Vláďu, který pobíhá dole.

„Ahój, Vláďo, to je paráda“ křičím na něj dolů.

„Cože?“

„Pa-rá-da.“

„Padáš?“
„Ne! Je to ú-ža-sný.“
Průvod postupuje a my už zase tušíme léčku. Začínáme panikařit, protože máme pocit, že se poslední večer navzájem ztratíme.
„Kam jdeme?“ zajímám se.
„Jak to mám sakra vědět?“
„Cože?“
„Ne-vím!“
Slon je fakt veliký zvíře a hudba hraje hlasitě, takže jsme za chviličku oba celí ukřičení. Průvod se čím dál víc vzdaluje našemu hotelu.

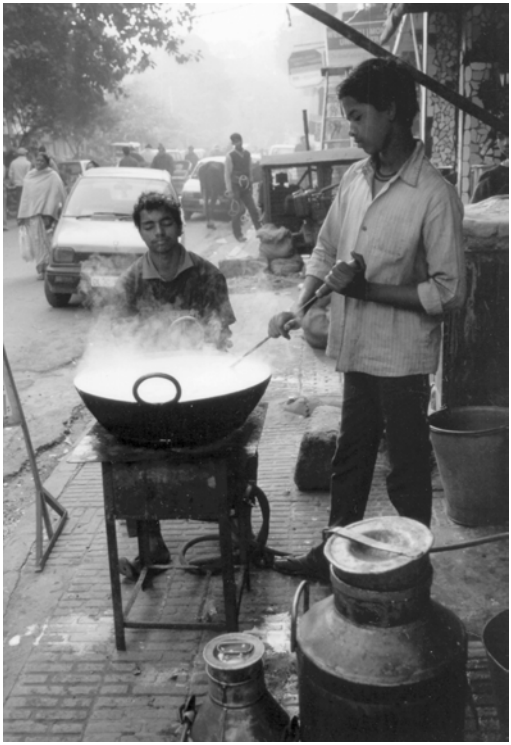

„Já chci dolů.“
„Co?“
„Do-lů.“
„Počkej,“ uklidňuje mě a chvíli se dole hádá se sloňáky.
„Jsou to podvodníci.“
„Co je?“
„Chtějí zaplatit pět set rupek!“ křičí na mě nahoru a já začínám mít pocity rukojmího.
A na druhou stranu mám i pocit nepopsatelné euforie. Ne tak Vláďa dole. Rozčileně gestikuluje a udržuje krok s kráčejícím slonem.
„Musíš se nějak dostat dolů,“ navrhuje mi.
„Co?“
„Dostat dolů!“
„A jak to mám udělat?“
„Skočit.“
„Zbláznil ses?“
„Cože?“
„Vy-so-ko!“
Nakonec se průvod na nějaké křižovatce opět na chvilku zastavuje, slon si kleká a já okamžitě lezu dolů. V překotném sestupu sebou mále strhávám i jednoho sloňáka, který mi svrchu pomáhá slézt. Chvátám s vůbec nevím, na co dole šlapu. Napůl pověšená za jakýsi postroj a napůl za slonovo pravé ucho, už se dotýkám špičkami země. Vím, že Vláďa má v kapse posledních padesát rupek na snídani a tak za ním rychle mizím v davu. Pár hlasů za námi křičí, ale těžko říci co. Prodíráme se tou masou lidí co nejrychleji pryč. Až tohle budeme doma vyprávět, bude Vláďa tvrdit, že se mě Indové snažili unést na slonovi.
Celí unavení se vracíme na pokoj. Kontrolujeme, zda máme všechny doklady, letenky, banány na snídani, zaplacený hotel a objednaný taxík na letiště. (To ještě netušíme, že ráno stejně nepřijede a budeme na poslední chvíli shánět nějakého

rikšáka, abychom v tom raním mrazu jeli třicet kilometrů na letiště v otevřené motorikše.) Už máme i sbaleno. Teplá voda dneska nepoteče, protože opět nejde proud, takže se jen opláchneme a půjdeme spát. Vláďa už je celý zachumlaný do spacáku, což je jediný způsob, jak se v tomhle pokoji trochu zahřát. A já díky hotelovým generátorům ještě dopisuji v záři blikotavé žárovky náš deník.

Vyhlížím z okna a v duchu se s Indií loučím. Celá ulice se utápí ve tmě, jen sem tam se objevují mihotavá světýlka svíček nebo ohýnků. Náš hotel svítí široko daleko jediný. Stojím v té zimě, koukám do tmy a přemýšlím o Čechách. Už zítra přistaneme v Praze, pozítří půjde Vláďa opět do práce, já si budu muset konečně začít nějakou hledat. Necháme vyvolat fotky a na Indii budeme už pouze vzpomínat.

Přemýšlím i o lidech, kteří snad budou tento deník číst. Moji rodiče, přátelé, známí i úplně cizí lidé. Co si z toho o Indii odnesou? Že nás trápily úporné průjmy a jiné nevolnosti a že v Indii není možné napít se ani obyčejné vody bez obav ze zdravotních následků. Že nám obchodníci nasazovali neuvěřitelně vysoké ceny, o které jsme museli pokaždé smlouvat. Že se nás vůbec snažil kdekdo napálit nebo alespoň navézt do společného podvodu. Že je Indie se svým nedostatkem elektřiny a elektrických přístrojů zaostalá a špinavá země plná žebráků a podvyživených krav.

To je vlastně všechno pravda, ale ne celá. Indie je také nepřeberné množství barev, chutí a vůní. Je zde duchovní bohatství, které nemá v Evropě obdoby. Můžete tu zažít klid a harmonii i uprostřed davu, protože i na té nejrušnější křižovatce se najde milý prodavač čaje, ochotný prohodit s vámi pár vět. Indie, to jsou usměvaví a vstřícní lidé, stejně jako krotká zvířata prostá agrese. Jsou to rozesmáté děti, které své „rupees, sir“ a „chocolate, sir“ berou jako hru s námi, podivnými bílými cizinci. Indie je prostě jiná země. Nesnažte se ji, prosím, nijakým způsobem srovnávat s naší střední Evropou.

Asi jste to už pochopili sami. Já Indii miluji.

LTD VISION CENTRE
BHOPAL PUNJABI SAMAJ
UNITED BUILDERS
PATEL NAGAR
Reliance
MOBILE
Coca-Cola

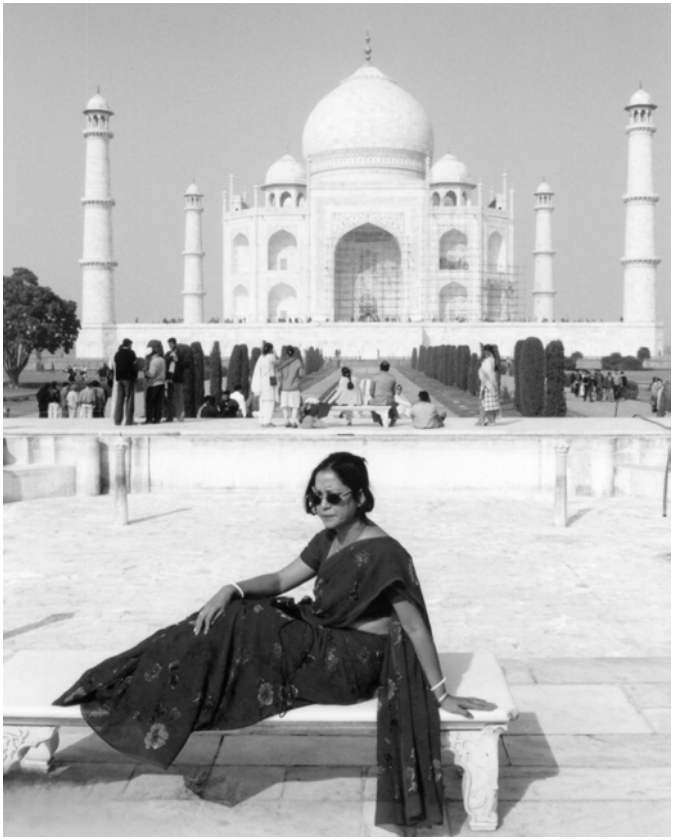

kateřina saparová
INDIE

vydáno vlastním nákladem

obálka a grafická úprava: kateřina saparová, vladimír žitný
jazyková korektura: jitka zamrzlová
ověření pravdivosti: vladimír žitný
tisk: studio wow, washingtonova 25, praha

vydání první
praha 2003